

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ

Επιθεώρηση

ΜΑΡΤΙΟΣ/ΙΟΥΝΙΟΣ 2008

ΤΕΥΧΟΣ 120

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Η Προοπτική στις Συνεργασίες των Κρατών της ΝΑ Ευρώπης

Παρούσα Κατάσταση και Τάσεις στη ΝΑ Ευρώπη

Εθνικές και Θρησκευτικές Μειονότητες στη ΝΑ Ευρώπη

Χώρες της ΝΑ Ευρώπης και Προοπτική Ένταξης τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Συνεχιζόμενη Κρίση στο Κοσσυφοπέδιο

Διακλαδικότητα και Στρατιωτική Ισχυς

Συνδυαστική Βελτιστοποίηση και Μοντελοποίηση Στρατιωτικών Εφαρμογών

Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 21ου Αιώνα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Έτος : 60

Τεύχος 12/2008
MAP/IOYN 2008

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΚΤΙΡΙΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ
Γεωργικής Σχολής 29, ΤΚ 55134
Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310 472603, FAX 2310 471710
e-mail: grammateia@adispo.auth.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ

Τμήμα Μελετών Ερευνών της ΑΔΙΣΠΟ

**ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

Σμήνος (Ι) Αθανάσιος Κοψαχέλης
Αντχος Διονύσιος Πιεράτος ΠΝ
Αντπχος (Μ) Βασίλειος Καραμανλής ΠΝ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΕΝΤΥΠΟΥ
ΜΥ Ελευθερία Καρατσίν

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Επγος (Ι) Δημήτριος Διγγελόπουλος
Επγος (ΙΙ) Μάριος Μπαντουβάς
Ανχης (ΠΖ) Στέφανος Κ. Σφατίδης
Ασμήνος (ΙΙ) Ζαχαρίας Γρίβας
Τχης (ΔΒ) Μυριδάκης Μιχαήλ
Ιωάννης Α. Ραγιέ
Παπαρρίζος Κωνσταντίνος
Σιφαλέρας Άγγελος
Γεώργιος Βοσκόπουλος
Σαμαρά - Κωνσταντίνου Κωνσταντίνη

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Γενικά Επιτελεία,
Στρατιωτικοί Σχηματισμοί, ΓΕΕΦ, ΣΕΘΑ,
Στρατιωτικές Σχολές,
Σπουδαστές ΑΔΙΣΠΟ,
ΑΕΙ, Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα

Διανέμεται Δωρεάν

ΟΡΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην Διακλαδική Επιθεώρηση δημοσιεύονται:

a. Επιστημονικές εργασίες και διαλέξεις των Σπουδαστών της Σχολής, ομιλίες της Ηγεσίας του ΥΕΘΑ, που αφορούν τις ΕΔ, Καθηγητών Πλανετοποιών και γενικά Πνευματικών Προσωπικοτήτων, για θέματα Διακλαδικού ενδιαφέροντος, Στρατηγικής, Γεωπολιτικής και Διεθνών Σχέσεων.

b. Συμπεράσματα ή αποσπάσματα από σεμινάρια, ημερίδες και διημερίδες, που διοργανώνει η Σχολή.

c. Εκπαιδευτικές και λοιπές δραστηριότητες της Σχολής.

Οι εργασίες πρέπει να περιλαμβάνουν πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση - βιβλιογραφία, και να αναφέρουν πλήρως τα στοιχεία του συγγραφέα και να μην υπερβαίνουν τις 4000 λέξεις.

Δε δημοσιεύονται εργασίες που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες, δεν τεκμηριώνεται το περιεχόμενό τους και έχουν αιχμές πολιτικής φύσεως ή μη ευνηρεπεις εκφράσεις.

Δημοσίευση εργασίας δε σημαίνει αποδοχή απόψεων του συντάκτη της από την ΑΔΙΣΠΟ.

Οι βιβλιογραφικές σημειώσεις πρέπει να έχουν ενταί αριθμού, να βρίσκονται στο τέλος του άρθρου και να δίνονται ως εξής: Ονοματεπώνυμο συγγραφέα, Τίτλος βιβλίου και υπότιτλος, Έκδοτικός οίκος, Έτος έκδοσης, Σελίδα.

Οι μελέτες στρατηγικού και γεωπολιτικού περιεχομένου πρέπει να συνοδεύονται και από σχετικούς χάρτες και σχεδιαγράμματα. Φωτογραφίες δημοσιεύονται μόνο εάν το περιεχόμενό τους κρίνεται αναγκαίο για την πληρέστερη κατατόπιση του αναγνώστη.

Η οποιαδήποτε συνεργασία πρέπει να παραδίδεται σε έντυπη και πλεκτρονική μορφή.

Δεν επιστρέφεται το υλικό, ανεξάρτητα αν δημοσιευθεί ή όχι.

πρόλογος

του Υπτχου (Ι) Κων/νου Βλαχάβα

Η περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, από την αρχή έως το τέλος του 20ου αιώνα, βίωσε πολέμους και επαναστάσεις, που μετέβαλαν οριστικά την πολιτικό-κοινωνική, οικονομική και στρατηγική σημασία και φυσιογνωμία τους. Αρχικά οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913, κατόπιν η διένεξη της Σερβίας με την Αυστρο-Ουγγαρία, που κατάληξε στο ξέσπασμα του Α' παγκοσμίου πολέμου και τέλος ο πόλεμος στο Κόσσοβο τη δεκαετία του '90.

Τα τελευταία 20 χρόνια, ήταν τα πλέον καθοριστικά για το μέλλον των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, αφού πέρασαν στο προσκήνιο των διεθνών εξελίξεων, αφήνοντας πίσω τους ένα αποτυχημένο καθεστώς, το οποίο όμως άφησε όλα εκείνα τα αρνητικά σημάδια της μακρόχρονης επίδρασής του επάνω τους.

Με κυρίαρχα στοιχεία αυτά της παρακμάζουσας αγροτικής παραγωγής, της ταχέως υποβαθμιζόμενης βιοτεχνίας και μιας βιομηχανίας στηριγμένης σε σαθρά οικονομικά μοντέλα, ατένισαν το Ευρωπαϊκό τους μέλλον με μεγάλες προσδοκίες, στρέφοντας τα βλέμματα προς κάθε κατεύθυνση που θα μπορούσε να ικανοποιήσει "το όνειρο" του εξευρωπαϊσμού τους. Η σύγκρουση ανάμεσα στο μύθο της Δυτικής Ευρώπης και στην πραγματικότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπαϊκής περιφέρειας, δεν προδιαγράφει ένα αισιόδοξο μέλλον, τουλάχιστον στο επίπεδο που θα ήταν επιθυμητή η περιφερειακή αυτή ανάπτυξη.

Τα κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης από την άλλη, γνωρίζοντας ότι ο χρόνος κυλάει εις βάρος τους, προσπαθούν να συμμετέχουν σε συνθήκες, οργανισμούς και συμφωνίες, ώστε να μη μείνουν άλλο πίσω από τις συντελούμενες παγκόσμιες εξελίξεις και ιδιαίτερα τις Ευρωπαϊκές.

Το Ευρωπαϊκό και Αμερικανικό ενδιαφέρον, αν και με διαφορετικό σκεπτικό, συμφωνούν για τη διασφάλιση της σταθερότητας, δίνοντας έτσι μια καινούργια νότα αισιοδοξίας, στο όνειρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η δημιουργία του "Συμφώνου σταθερότητας" από πλευράς ΕΕ με προοπτική ένταξης και το ενδιαφέρον των ΗΠΑ απ' την άλλη, για ενσωμάτωση των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης στο NATO, αποτελούν τις πρόσφατες εξελίξεις στον ταλαιπωρημένο αυτό χώρο των Βαλκανίων.

Το Επιτελείο της ΑΔΙΣΠΟ, θεωρώντας τον ευαίσθητο αυτό χώρο, περιοχή συνεχών μεταβολών στρατηγικής κυρίως σημασίας και ιδιαιτερότητας λόγω γειτνίασης με τη χώρα μας, παρακολουθεί τις εξελίξεις με ακατάπαυστο ενδιαφέρον και προσοχή.

Αναλύοντας τις εξελίξεις και οδηγούμενοι σε ανάλογα συμπεράσματα, θα είμαστε σε θέση να αναμορφώσουμε τις εκπαιδευτικές πρακτικές και αντιλήψεις μας, με στόχο την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης των στελεχών των ΕΔ στον τομέα αυτό.

Άλλωστε ο χώρος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, στον οποίο ανήκει και η χώρα μας, ο χώρος που αιώνες τωρα φιλοξενεί τον Ελληνικό πολιτισμό, δε θα μπορούσε να μην βρίσκεται στην κορυφή της λίστας των Εθνικών και Στρατηγικών ενδιαφερόντων μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

6

Άρθρα Έρευνας και Μελέτης

Πρόλογος

1

Ημερήσια Διαταγή Παραλαμβάνοντος
Διοικητού ΑΔΙΣΠΟ Υπτιχου (Ι) Κων/νου
Βλαχάβα

4

Χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και
Προοπτική Ένταξης τους στην Ευρωπαϊκή
Ένωση
του Επου (Ι) Διγγελόπουλου Δημήτριου

6

Προοπτικές Συνεργασίας των Χωρών της
Νοτιοανατολικής Ευρώπης και οι
Επιπτώσεις στην Οικονομικοπολιτική
Εξέλιξη της Ευρώπης
του Επου (Ι) Μπαντουβά Μάριου

14

Παρούσα Κατάσταση και Τάσεις στη
Νοτιοανατολική Ευρώπη - Εμπλοκή και
Συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων της
Ευρώπης

του Ανχη (ΠΖ) Σφατίδη Κ. Στέφανου

18

Η Συνεχιζόμενη Κρίση στο Κοσσυφοπέδιο
Προοπτικές, Πιθανά Σενάρια και Επιπτώσεις
στην Περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
του Ασμχου (Ι) Γρίβα Ζαχαρία

28

Εθνικές και Θρησκευτικές Μειονότητες στη
Νοτιοανατολική Ευρώπη και τα Προβλήματα
που Δημιουργούν στις Σχέσεις Μεταξύ των
Χωρών της Περιοχής

του Τχη (ΔΒ) Μιχαήλ Μυριδάκη

36

Διακλαδικότητα: το τέλος στη
διαίρεση της στρατιωτικής
ισχύος;

του Ιωάννη Α. Ραγιέ. Διεθνολόγου -
Αμυντικού Αναλυτή

Η Συνδυαστική Βελτιστοποίηση
και η χρήση αυτής στη
Μοντελοποίηση Στρατιωτικών
Εφαρμογών

του Παπαρρίζου Κωνσταντίνου, Σιφαλέρα Άγγελου

Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική
στον 21ο Αιώνα

του Γ. Βοσκόπουλου Επίκουρου Καθηγητή
Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Δραστηριότητες **ΑΔΙΣΠΟ**

72

72
Παραλαβή -
Παράδοση
Διοίκησης
ΑΔΙΣΠΟ

Εκπαιδευτικό Ταξίδι
της ΑΔΙΣΠΟ στη
Ρόδο

77

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ 26-03-2008 **73**

Επίσκεψη Νομάρχη Θεσ/νικης
κ. Πλαναγιώτη Ψωμιάδη στην ΑΔΙΣΠΟ **74**

Διάλεξη του Α/ΓΕΝ Ανχου Γεώργιου
Καραμανλίκη ΠΝ στην ΑΔΙΣΠΟ **74**

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ 17-04-2008 **75**

Διάλεξη του Αντγου εα κ. Κων/νου
Καραγεωργίου **75**

Διάλεξη του Επτγου Σεραφείμ Παπαπο-
στόλου Επιτελάρχη ΓΣΣ/ΝΔC-GR **75**

Επίσκεψη της ΣΔΙΕΠΝ στην ΑΔΙΣΠΟ **76**

Διάλεξη ΥΠΕΘΑ στην ΑΔΙΣΠΟ **76**

Εκπαιδευτικό
Ταξίδι της **ΑΔΙΣΠΟ**
στη Λήμνο

78

Εκπαιδευτικό
Ταξίδι της **ΑΔΙΣΠΟ**
στη Λέσβο

79

Εκπαιδευτικό Ταξίδι
της **ΑΔΙΣΠΟ** στη Σάμο

79

Εκπαιδευτικό Ταξίδι
της **ΑΔΙΣΠΟ** στη Χίο

80

ΗΜΕΡΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΠΑΡΑ- ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΑΔΙΣΠΟ

Υποπτεράρχου (Ι) Κωνσταντίνου Βλαχάβα

Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί, Στρατευμένοι και Πολιτικό Προσωπικό της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, Κυρίες και Κύριοι, Εκλεκτοί προσκεκλημένοι.

Με απόφαση της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας αναλαμβάνω σήμερα τα καθήκοντα του Διοικητού της ΑΔΙΣΠΟ από τον Πτέραρχο Δημ. Βαμπούλα.

Αναγνωρίζω τις ιδιαιτερότητες της αποστολής και τις ευθύνες που αναλαμβάνω. Αντιλαμβάνομαι πλήρως ότι, η εφαρμογή της διακλαδικότητας και η εκπαίδευση είναι δύο τομείς άρρηκτα συνδεδεμένοι. Μόνο μέσα από τη διακλαδική εκπαίδευση είναι δυνατόν να επιτευχθούν στόχοι όπως: η ανάπτυξη κοινής αντίληψης και μεθόδων εργασίας, η δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η εμπέδωση του διακλαδικού πνεύματος και η απόκτηση εμπειρίας μεταξύ των στελεχών, οι οποίοι συμβάλλουν στην υλοποίηση της διακλαδικότητας.

Η αναγκαιότητα παροχής διακλαδικής εκπαίδευσης, έγινε από την αρχή αντιληπτή από την ηγεσία και με την δημιουργία της Σχολής δρομολογήθηκαν ενέργειες για την επίτευξή της.

Η Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, αποτελεί κομβικό σημείο για την επαγγελματική κατάρτιση και τη σταδιοδρομία των αξιωματικών των ΕΔ. Μέσα από την παρεχόμενη διακλαδική εκπαίδευση επιδιώκεται η προαγωγή της ικανότητας των αξιωματικών στη σχεδίαση, διεύθυνση και διεξαγωγή διακλαδικών επιχειρήσεων, η κατάρτισή τους για τη στελέχωση εθνικών και

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ

συμμαχικών διακλαδικών στρατηγείων στο εσωτερικό και εξωτερικό και λοιπών εθνικών και συμμαχικών θέσεων, ώστε να καταστούν ικανοί διοικητές και επιτελείς. Παράλληλα κάθε σπουδαστής μετά την αποφοίτηση του, θα πρέπει να έχει αποκτήσει ένα υψηλό επίπεδο γνώσεων στα θέματα εθνικού ενδιαφέροντος, διεθνών οργανισμών, διμερών και διεθνών σχέσεων και γενικότερα σε θέματα γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής.

Η Σχολή καλλιεργεί και αναπτύσσει τη διακλαδικότητα σεβόμενη και διαφυλάσσοντας, παράλληλα, τις ιδιαιτερότητες, τους εσωτερικούς μηχανισμούς και κυρίως τις παραδόσεις κάθε όπλου.

Για την επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής της Σχολής, απαιτείται:

- Το διοικητικό και εκπαιδευτικό προσωπικό της Σχολής να καταβάλλει συνεχείς προσπάθειες για τη βελτίωση του επιπέδου των παρεχομένων γνώσεων και την προσαρμογή της εκπαίδευσης στα νέα δεδομένα και νέες μεθόδους, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη η οποία επιδρά σημαντικά στην ταχύτητα με την οποία θα εξελίσσονται οι μελλοντικές επιχειρήσεις.

- Οι σπουδαστές να εκμεταλλευθούν στο έπακρο τον διατιθέμενο χρόνο, για την παρακολούθηση των διαλέξεων - σεμιναρίων και ασκήσεων, όπως και για τη συνεχή μελέτη προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο δύσκολο έργο τους προάγοντας την ικανότητά τους στη σχεδίαση, διεύθυνση και διεξαγωγή των διακλαδικών επιχειρήσεων, και την κατάρτιση τους για τη στελέχωση εθνικών και συμμαχικών διακλαδικών στρατηγείων.

Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί, Στρατευμένοι και Πολιτικό Προσωπικό της

Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, θα καταβάλλω κάθε προσπάθεια για την υλοποίηση των στόχων της Σχολής, είμαι έτοιμος να δεχθώ και να εξετάσω κάθε πρόταση σας, για την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, θα παρακολουθώ από κοντά το έργο σας και θα είμαι συμπαραστάτης σας.

Σπουδαστές των φίλων χωρών, η Σχολή επιδεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία, ενδιαφέρον και μέριμνα, ώστε να καταστείτε ικανοί να ανταποκριθείτε στις προσδοκίες της χώρας σας και να αποτελέσετε γέφυρες για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των χωρών μας.

Σεβόμενος απόλυτα το άριστο έργο που έχει επιτελεσθεί μέχρι σήμερα από τους προκατόχους μου και από το προσωπικό της Σχολής, σας καλώ να συνεχίσετε τις προσπάθειες σας. Καμία ολιγωρία, αδιαφορία ή αναβλητικότητα δεν είναι αποδεκτή.

Στον απερχόμενο Διοικητή, Πτέραρχο (Ι) Δημήτριο Βαμπούλα εύχομαι υγεία, μακροημέρευση και οικογενειακή ευτυχία. Επίσης εύχομαι σε όλους και στον καθένα ξεχωριστά, δύναμη, υγεία και καλή επιτυχία στο έργο του.

Τελειώνοντας κλίνω ευλαβικά το γόνυ στους ηρωικά πεσόντες και αποτείνω φόρο τιμής σε όσους πότισαν με το αίμα τους την Ελληνική γη, έβαψαν τις Ελληνικές Θάλασσες και άφησαν ότι πολυτιμότερο είχαν στους Ελληνικούς αιθέρες.

Υποπτεράρχος (Ι) Κωνσταντίνος Βλαχάβας Διοικητής

Χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Προοπτική Ένταξής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση

του Επεγού (I) Δημήτριου Διγγελόπουλου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η Βαλκανική Χερσόνησος ήδη από την π.Χ. εποχή αποτελεί πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων, αντιπαραθέσεων, μαχών, εδαφικών διεκδικήσεων και οικονομικών διενέξεων. Οι σκληροί ανταγωνισμοί αυτοί διακόπτονται προσωρινά κληροδοτώντας εκκρεμότητες που συντηρούν διαμάχες και έντονη εκδικητική διάθεση. Ιδιαίτερα η "συμπεριφορά του Οθωμανού Κατακτητή, όχι μόνο κράτησε οικονομικά υποανάπτυκτη την πληθυσμιακά αποδεκατισμένη Βαλκανική, αλλά δημιούργησε τις αρνητικές προϋποθέσεις που εξασφάλισαν την ύπαρξη μονίμων εστιών τριβής, τις οποίες εκμεταλλεύονται συχνά οι εκάστοτε ισχυροί".

2. Οι τελευταίες εξελίξεις στις χώρες των Βαλκανίων αποπνέουν την αίσθηση πως η παρακολούθηση των εξελίξεων είναι σήμερα περισσότερο επιτακτική λόγω της προοπτικής ενσωμάτωσης των βαλκανικών χωρών στην Ευρ. Ένωση, αλλά και λόγω του προβληματισμού που η πραγματοποιθείσα διεύρυνση της τελευταίας έχει δημιουργήσει. Για τους ευρωβουλευτές πριν από οποιαδήποτε μελλοντική διεύρυνση είναι απαραίτητη η μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να είναι σε θέση να εργασθεί πιο αποτελεσματικά, με μεγαλύτερη διαφάνεια και δημοκρατικότητα. Πάντως το 2006 δεν ήταν μόνο ένα διάστημα περισυλλογής για την τύχη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Ήταν και ένα έτος περισυλλογής για το πώς θα διαμορφωθεί το μέλλον της Ευρώπης στα επόμενα χρόνια.

3. Είναι πλέον ορατό ότι οι χώρες των Βαλκανίων, σε γενικές γραμμές, έχουν περάσει από την μεταβατική περίοδο της ανοικοδόμησης στην περίοδο της σταθεροποίησης και της ανάπτυξης. Αρκετές από

αυτές προσεγγίζουν πιο κοντά στον στόχο ένταξης τους στην ΕΕ: Η Κροατία έχει ξεκινήσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Η ΠΓΔΜ χαρακτηρίστηκε από την ΕΕ ως υποψήφια χώρα. Η Αλβανία έχει συνάψει Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ), και αποτελεί δυνάμει υποψήφια χώρα. Η Βοσνία και το Μαυροβούνιο ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για σύναψη συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης και αποτελούν δυνάμει υποψήφιες χώρες. Η Σερβία ξεκίνησε διαπραγματεύσεις σχετικά με τη σύναψη συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης τον Οκτώβριο του 2005, οι οποίες άρχισαν "πάγωσαν" από την ΕΕ τον Μάιο του 2006, αφού έκρινε τη συνεργασία της Σερβίας με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) ως ανεπαρκή. Τέλος, η Βουλγαρία και η Ρουμανία αποτελούν το 26ο και 27ο αντίστοιχα μέλος της ΕΕ από την 1η Ιανουαρίου 2007.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσης είναι να προσδιορίσει και να αναλύσει τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά την διεύρυνση της σε μία περιοχή που αποτελεί παραδοσιακά χώρο συνάντησης και συνύπαρξης πολιτισμών, θρησκειών και εθνοτήτων αλλά και συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων. Επιπλέον, μετά από σύντομη περιγραφή των υπό ένταξη Βαλκανικών χωρών, όσο αφορά την προοδό τους σε μεταρρυθμίσεις, θα προσδιορισθεί η προοπτική ένταξης τους στην ΕΕ, εφόσον βεβαίως διατηρηθεί το status quo στην περιοχή, καθότι η διατήρηση των συνόρων είναι σημαντικός παράγοντας για την ειρήνη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

1. Η ονομασία Βαλκανική οφείλεται στη Τουρκική λέξη "μπαλκάν" που σημαίνει "όρος" και είναι ονομασία που έδωσαν οι Τούρκοι στο όρος Αίμος, την κεντρική οροσειρά της Χερσονήσου. Τα Βαλκάνια, αποτελούν οι χώρες της Αλβανίας, Βουλγα-

ρίας, Ελλάδας, Ρουμανίας, Τουρκίας και τα κράτη που δημιουργήθηκαν από την διαιρέση της Γιουγκοσλαβίας ήτοι: πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM), Βοσνία - Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Σερβία, Σλοβενία και Κροατία. Οι Βαλκανικοί λαοί οιμιλούν έξι (6) γλώσσες: Την Ελληνική, την Σερβοκροατική, την Αλβανική, την Βουλγαρική, την Τουρκική την Ρουμανική, και ανήκουν σε δύο διαφορετικές θρησκείες, τον Χριστιανισμό (Ορθόδοξοι - Καθολικοί) και τον Μουσουλμανισμό. Η ύπαρξη μειονοτήτων σε αρκετές από αυτές δημιουργεί αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα με κρυφές ή φανερές διεκδικήσεις και βλέψεις.

2. Η στρατηγική θέση των Βαλκανίων στο νότιο σταυροδρόμι της Ευρώπης και της Ασίας είναι η βασική αιτία των διαφορών και της αναταραχής στην περιοχή. Οι σημερινές χώρες και τα σύνορα των Βαλκανίων άρχισαν να εμφανίζονται στα μέσα του 18ου αιώνα. Οι εξελίξεις στην περιοχή καθοδηγούνταν από δύο κύριες δυνάμεις. Η πρώτη ήταν ο εθνικισμός και η επιθυμία για δημοκρατία, η δεύτερη δύναμη ήταν ο ανταγωνισμός που υπήρχε μεταξύ των τριών κυρίων αυτοκρατορικών δυνάμεων: Βρετανίας, Αυστρίας και Ρωσίας.

3. Η αυγή του 20ου αιώνα βρήκε τα Βαλκάνια απελευθερωμένα. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι του (1912-13) και οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι που ακολούθησαν αποτέλεσαν τη δίοδο για την είσοδο της νέας παγκόσμιας δύναμης -των ΗΠΑ- στα διεθνή τεκταινόμενα, δρομολογώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, τον βαθμιαίο υποσκελισμό των έως τότε Μεγάλων Δυνάμεων της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας. Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σήμανε και για τα βαλκανικά κράτη την έναρξη μίας περιόδου ύφεσης των γενικευμένων πολεμικών συρράξεων. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο Βορράς του πλανήτη ήταν δομικά διπολικός, μεταξύ ΝΑΤΟ και Συμφώνου της Βαρσοβίας. Αυτή η διπολικότητα παρείχε και σταθερότητα στα Βαλκάνια δεδομένου ότι οι οριακές διαμάχες που αφορούσαν μέλη των δύο θα ήταν δυνατό να επιφέρουν ένα γενικό πόλεμο με χρήση

πυρηνικών όπλων.

4. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δημιουργήθηκαν δύο αντιφατικές τάσεις. Η πρώτη είναι η έντονη επιθυμία των πρώην κομουνιστικών χωρών να αποκτήσουν Δυτικού τύπου πολιτικά και οικονομικά συστήματα και να ενσωματωθούν στη Δύση. Η δεύτερη τάση είναι η αναβίωση των παλιών εθνικισμών και μισαλλοδοξιών που είχαν παγώσει κατά τη διάρκεια της κομουνιστικής περιόδου. Η τάση αυτή, ως αποτέλεσμα των εθνικών μειονοτήτων, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση και το βαρύ κόστος μετάβασης σε οικονομίες ελεύθερης αγοράς, αποτέλεσαν τα εκρηκτικά στοιχεία της νέας πραγματικότητας και οδήγησαν στην διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και την ανησυχητική αστάθεια και στα υπόλοιπα κράτη με μοναδική εξαίρεση τη μικρή και στρατηγικά τοποθετημένη Ελλάδα, που είναι πιστά αφοσιωμένη στη σταθερότητα και στην ειρήνη. Εμφανώς οι δύο αυτές τάσεις αλληλοσυγκρούονται και βεβαίως δεν έχουν την ίδια ισχύ σε κάθε χώρα των Βαλκανίων. Το σίγουρο είναι πως οι σημερινές κυβερνήσεις των δυτικών Βαλκανίων επιθυμούν την ταχεία μετάβαση προς τη Δύση και όχι την εμπλοκή τους σε συρράξεις.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ ΣΤΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ

1. Η χερσόνησος του Αίμου, ευρισκόμενη μεταξύ τριών ηπείρων και δύο θαλασσών, κατέχει μεγάλη γεωστρατηγική αξία διότι αποτελεί το σύνδεσμο στην επικοινωνία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου. Έτσι η κρίση στα Βαλκάνια, εξαρτάται άμεσα τόσο από την τοπική επιρροή εξωβαλκανικών χωρών, μεγάλων και μικρότερων όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Γερμανία, η Ελλάδα και η Τουρκία, όσο και από τη διάσταση συμφερόντων και υπολογισμών, που διαπερνά τα Βαλκάνια και αφορά στην υφέρπουσα γεωπολιτική διαμάχη μεταξύ ΗΠΑ, Γερμανίας και Ρωσίας για τον έλεγχο της Ν.Α. Ευρώπης. Οι διαπλοκές αυτές καθιστούν την πολιτική σταθερότητα περιπλοκη και τις εσωτερικές εκρήξεις των

βαλκανικών χωρών, ακόμη πιο αποσταθεροποιητικές, για ολόκληρη την περιοχή.

2. Το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στα Βαλκάνια είναι πολιτικό και στρατηγικό. Επιδιώκουν μέσω της προώθησης συγκεκριμένων μορφών πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας να δημιουργηθούν ελεγχόμενες σχέσεις και συμφέροντα και αποβλέπουν στην ανάσχεση της στρατιωτικής και πολιτικής παρουσίας της ΕΕ και της Ρωσίας. Το NATO εξάλλου υιοθέτησε παρεμβατική πολιτική και διευρύνθηκε με χώρες οι οποίες άλλοτε ήταν υπό σοβιετική επιρροή. Βεβαίως η διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας προκάλεσε τη μεγαλύτερη ένταση στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης και στη περίπτωση του Κόσσοβου, Ρωσία και NATO βρέθηκαν σε διαμετρικά αντίθετες πλευρές μιας ένοπλης σύγκρουσης. Η σάση της Γερμανίας στην κρίση της Γιουγκοσλαβίας υπήρξε από την αρχή υπέρ της αυτοδιάθεσης των ομόσπονδων Δημοκρατιών (Σλοβενία και Κροατία). Η ερμηνεία της γερμανικής στάσης ασφαλώς συνδέεται στην ύπαρξη ειδικών πολιτικών και οικονομικών γερμανικών συμφερόντων στην Σλοβενία και Κροατία. Επιπλέον θέλει να επιδείξει μια διπλωματική χειραφέτηση μετά την ενοποίηση και να επιδιώξει την αναγνώριση από τους εταίρους και συμμάχους της νέας αυτής πολιτικής πραγματικότητας. Πέρα από τη Γερμανία, ηγετικό ρόλο επιθυμεί να διαδραματίζει και η Γαλλία, η οποία μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου αναθεώρησε την άποψη της απόρριψης του NATO και προώθησε την κοινή αμυντική ταυτότητα, αυτόνομα από τη συμμαχία αλλά όχι ανταγωνιστικά.

3. Η ΕΕ επιθυμεί την ανάπτυξη και υιοθέτηση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, ούτως ώστε να διαδραματίσει παγκόσμια ένα ρόλο που κανένα κράτος της δεν μπορεί να έχει μεμονωμένα. Στον ομώνυμο ηπειρωτικό χώρο συνεχίζει την τάση διεύρυνσης της και αντιμετωπίζει τις εξελίξεις με τρόπο που να εξασφαλίζει την ομαλή μετάβαση στην νέα γεωπολιτική πραγματικότητα. Οι ευρωπαίοι προκρίνουν την τακτική της αρχικής οικονομικής διεύσδυσης με επακόλουθο την πολιτική επιρροή. Η κύρια επιδίωξη τους είναι η ανάπτυξη της ασφά-

λειας και η ενίσχυση της σταθερότητας στη χερσόνησο. Στην προσπάθειά τους αυτή, δεν φθάνουν σε ανοικτή σύγκρουση με τις ΗΠΑ, αλλά προτιμούν να ταυτίζονται κατά περίπτωση ή να έρχονται σε ελεγχόμενη αντιπαράθεση.

4. Τέλος οι βαλκανικές μεταβολές προσφέρουν μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα συνισταμένη για την χώρα μας. Η Ελλάδα, υπό την παρούσα συγκυρία, έχει αναλάβει σημαντικό διαμεσολαβητικό και σταθεροποιητικό ρόλο για την προώθηση της ειρήνης, της συνεργασίας και της ασφάλειας, με την χρησιμοποίηση τόσο της στρατιωτικής όσο και της οικονομικής διπλωματίας, και συμβάλει αποφασιστικά στην μορφή που θα πάρει η περιοχή στην αυγή των προκλήσεων. Επιπλέον, η ανάσχεση της Τουρκίας εξακολουθεί να είναι κορυφαία προτεραιότητα, αφού και αν ακόμα έπαινε να απειλεί την Ελλάδα, θα παρέμενε ο δομικός ανταγωνιστής της στην περιοχή.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας διεθνής οργανισμός που χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της υπερεθνικότητας και δημιουργήθηκε για να τεθεί τέλος στους συχνούς και αιματηρούς πολέμους μεταξύ των γειτονικών χωρών που κατέληξαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήδη από το 1950, με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Robert Schuman) αρχίζει η ένωση των ευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο με στόχο τη διασφάλιση διαρκούς ειρήνης. Τα έξι ιδρυτικά μέλη είναι το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες. Τα ίδια μέλη στις 25 Μαρτίου 1957 υπογράφουν τις συνθήκες της Ρώμης, που ιδρύουν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας. Από τότε, ακολούθησαν πέντε διευρύνσεις. Στην δεύτερη (1981) η Ελλάδα γίνεται το δέκατο κράτος μέλος της Κοινότητας, ενώ η πέμπτη (2007) ολοκληρώθηκε με την ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας (Ευρώπη των 27).

2. Η διεύρυνση αποτελεί πλέον ένα από

τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία πολιτικής της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια διαδικασία που συμβάλλει στη πολύπλευρη προσαρμογή των χωρών οι οποίες επιδιώκουν την ένταξή τους, σε ένα ευρωπαϊκό πρότυπο (EU Model). Δημιουργείται έτσι ένας συνεχώς διευρυνόμενος χώρος ειρήνης, σταθερότητας, ευημερίας, δημοκρατίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κράτους δικαίου. Σύμφωνα με το Άρθρο 49 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα μπορεί να κάνει αίτηση για να γίνει μέλος, εφόσον σέβεται τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το κράτος δικαίου. Η ενταξιακή διαδικασία περιλαμβάνει: την προενταξιακή στρατηγική, τις διαπραγματεύσεις, την διαδικασία παρακολούθησης και ελέγχου και την διαδικασία Επικύρωσης και η Προσχώρηση.

3. Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΔΣΣ) είναι το πολιτικό πλαίσιο της ΕΕ για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων στην πορεία τους προς την τελική προσχώρηση. Η ΔΣΣ επιδιώκει τρεις στόχους, δηλαδή τη σταθεροποίηση και την ταχεία μετάβαση σε οικονομία αγοράς, την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας και την προοπτική της προσχώρησης στην ΕΕ. Η ΕΕ παρέχει οικονομική βοήθεια (Πρόγραμμα IPA) με συγκεκριμένους στόχους σε υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες (προενταξιακή βοήθεια).

4. Η ένταξη ενός κράτους επιτυγχάνεται εφόσον ικανοποιεί όλα τα κριτήρια προσχώρησης που καθορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993. Τα κριτήρια αυτά είναι: πολιτικά, οικονομικά, δυνατότητα ανάληψης των υποχρεώσεων και υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου. Η Ικανότητα ενσωμάτωσης (Ιουν. 2006) είναι κριτήριο που αφορά την ίδια την ΕΕ για επιτυχή διεύρυνση με νέα κράτη ώστε, αυτή να μην γίνεται αιτία αρνητικού αντίκτυπου στην αποτελεσματικότητα και λειτουργία της.

5. Η εισαγωγή του κριτήριου της ικανότητας ενσωμάτωσης, αποδεικνύει έναν

έντονο προβληματισμό και ίσως μία κρίση μέσης ηλικίας, καθότι η ΕΕ συμπληρώνει τα πενήντα της χρόνια. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι οικονομικό. Οι ευρωπαϊκές οικονομίες έδειξαν πρόσφατα σημάδια ανάκαμψης, ωστόσο οι ρυθμοί ανάπτυξης εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά αργοί και τα ποσοστά ανεργίας πολύ υψηλά. Έτσι τα οικονομικά προβλήματα καθιστούν τους ψηφοφόρους κακύποπτους όχι μόνο προς την παγκοσμιοποίηση εν γένει, αλλά και προς τα ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως τη διεύρυνση και την ενιαία αγορά. Τα "όχι" στα δημοψηφίσματα "διαβρώνουν" με αμφισβήτηση τις προοπτικές της μελλοντικής διεύρυνσης, καθότι υπονομεύεται η βασική διαδικασία της εμβάθυνσης. Η εμβάθυνση όμως και η διεύρυνση πάντοτε ήταν οργανικά συνδεδεμένες. Αυτό δείχνει και η ιστορική εμπειρία. Χωρίς την εμβάθυνση, δηλαδή την διαδικασία "κοινοτικοποίησης" και πολιτικοποίησης της Ευρώπης, η μελλοντική διεύρυνση τίθεται σε μεγάλο κίνδυνο (Cohen-Tanugi, 2005). Είναι βέβαιο πως η παρούσα κρίση της μέσης ηλικίας της ΕΕ θα ξεπεραστεί εφόσον εστιάσει στα σημαντικότερα ζητήματα, αντί να φιλονικά για το Ευρωσύνταγμα. Η οικονομική μεταρρύθμιση θα καταστήσει ευκολότερη τη θεσμική μεταρρύθμιση και από κοινού θα ενισχύσουν την διεύρυνση που αποτελεί το ισχυρότερο μέχρι τώρα εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων έχουν προοπτικές για μελλοντική ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθότι σημείωσαν πρόοδο ως προς την υλοποίηση της ευρωπαϊκής τους προοπτικής, σύμφωνα με το χάρτη πορείας της Επιτροπής που περιελήφθη το περασμένο έτος στο έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση. Η πρόσδος κάθε χώρας είναι συνάρτηση των ικανοτήτων της, και εξαρτάται από το βαθμό εκπλήρωσης των κριτηρίων. Ειδικότερα, το ικανοποιητικό ιστορικό μιας χώρας όσον

αφορά την υλοποίηση των υποχρεώσεών της στο πλαίσιο των συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης (περιλαμβανομένων των εμπορικών διατάξεων) αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εξέταση από την ΕΕ οιασδήποτε αίτησης προσχώρησης. Στη συνέχεια του κεφαλαίου, θα εξετάσουμε τις υποψήφιες και δυνάμει υποψήφιες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, όσον αφορά τους προόδους τους στις απαιτούμενες μεταρυθμίσεις.

1. ΚΡΟΑΤΙΑ

Η Κροατική Δημοκρατία, ή Κροατία, είναι μία χώρα στην Ανατολική Ευρώπη, και συνορεύει με τις: Σερβία, Μαυροβούνιο, Ουγγαρία, Σλοβενία και Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Οι κάτοικοι της χώρας είναι κατά πλειοψηφία Κροάτες και υπάρχουν και μειονότητες Σέρβων, Βόσνιων Μουσουλμάνων, Ούγγρων και Ιταλών. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Κροατία ξεκίνησαν ικανοποιητικά. Το 2006, η Κροατία εξακολουθεί να σημειώνει πρόοδο όσον αφορά τα πολιτικά και τα οικονομικά κριτήρια και το κεκτημένο, καθώς και την εφαρμογή της συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης. Η δημοκρατία και το κράτος δικαίου ενισχύθηκαν. Σημειώθηκε πρόοδος στους περισσότερους τομείς, ειδικότερα όσον αφορά την εναρμόνιση της νομοθεσίας. Οι κύριες προκλήσεις για το 2007 είναι η συνέχιση της προόδου και η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων, ιδίως στους βασικούς τομείς της δικαιοσύνης και της δημόσιας διοίκησης, η καταπολέμηση της διαφθοράς και οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Άλλα θέματα που χρήζουν προσοχής είναι τα δικαιώματα των μειονοτήτων και η παλινόστηση των προσφύγων. Επίσης έχει αναλάβει την ανάπτυξη της απαιτούμενης διοικητικής ικανότητας. Με βάση την πρόοδο αυτή, οι διαπραγματεύσεις αναμένεται να συνεχιστούν με ικανοποιητικούς ρυθμούς, προκειμένου να δημιουργηθεί μια σταθερή βάση για την πλήρη εφαρμογή του κεκτημένου. Η Κροατία εκτιμάται ότι θα αποτελέσει το 28ο μέλος της ΕΕ πριν το 2010.

2. ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η ΠΓΔΜ είναι ένα ανεξάρτητο κράτος και βρίσκεται στο κέντρο της Βαλκανικής χερσονήσου με συνολικός πληθυσμός 2,022,547 άτομα, εκ των οποίων είναι: το 64,2% οι Σλαβόφωνοι και ακολουθούν, με 25,2% οι Αλβανοί, με 3,9% οι Τούρκοι, με 2,7% οι Ρόμ (Γύφτοι), με 1,8% οι Σέρβοι, με 0,5 οι Βλάχοι (ή Ελληνοβλάχοι) και με 2,2% οι λοιπές εθνότητες. Με την παραχώρηση του καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην ΠΓΔΜ το Δεκέμβριο του 2005, αναγνωρίστηκε η επιτυχία των μεταρρυθμίσεων στη χώρα αυτή. Επίσης, με τον τρόπο αυτό η χώρα ενθαρρύνεται να συνεχίσει τις μεταρρυθμίσεις της προς την υλοποίηση της ευρωπαϊκής της προοπτικής. Η πρόοδος της ΠΓΔΜ συνεχίστηκε αν και με βραδύτερους ρυθμούς το 2006. Οι εκλογές του Ιουλίου πραγματοποιήθηκαν εν γένει σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Επίσης η ΠΓΔΜ έχει προχωρήσει ικανοποιητικά προς τη δημιουργία μιας λειτουργούσας οικονομίας της αγοράς. Οι προκλήσεις για το 2007 που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση, αφορούν ειδικότερα τη μεταρρυθμίση της αστυνομίας και του δικαστικού συστήματος, την καταπολέμηση της διαφθοράς και την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης. Τέλος, ενώ αναγνωρίστηκε η πρόοδος την οποία έχει επιτύχει η ΠΓΔΜ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε την ανάγκη επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων προκειμένου να προχωρήσει η χώρα στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Ένωση.

3. ΑΛΒΑΝΙΑ

Η Δημοκρατία της Αλβανίας είναι μια Βαλκανική χώρα της ΝΑ Ευρώπης. Η Αλβανία είναι ένα από τα φτωχότερα κράτη της Ευρώπης με Ολικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν \$20,21 δισ. και το Κατά κεφαλή \$5.600 (2006). Από το 1990 η Αλβανία είναι προσανατολισμένη διπλωματικά προς τη Δύση. Έγινε δεκτή από το Συμβούλιο της Ευρώπης και ζήτησε να γίνει μέλος του NATO. Οι σχέσεις της ΕΕ με την Αλβανία εξελίχθηκαν με την υπογραφή της συμφω-

separating Alps from Dinaric Mountains.
Alternative historical or cultural borders are marked with lines.

νίας σταθεροποίησης και σύνδεσης(2006). Τώρα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην εφαρμογή της ενδιάμεσης συμφωνίας, η οποία ισχύει από την 1η Δεκεμβρίου 2006, και η οποία επικεντρώνεται σε εμπορικά θέματα. Χάρη στην υποστήριξη της ΕΕ, η Αλβανία θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της πολιτικής, δικαστικής και οικονομικής μεταρρύθμισης, καθώς και την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, ιδιαιτέρως στο εμπόριο ναρκωτικών όπλων και ανθρώπων. Τα ζητήματα αυτά θα αποτελέσουν τους μελλοντικούς τομείς προτεραιότητας. Εκτιμάται πως οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις για την Αλβανία θα ξεκινήσουν μετά την οριστική διευθέτηση του Κοσσυφοπεδίου από την διεθνή κοινότητα.

4. ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη είναι μια χώρα στη Βαλκανική χερσόνησο, και συνορεύει βόρεια και δυτικά με την Κροατία, ενώ ανατολικά και νοτιοανατολικά με τα κράτη της Σερβίας και του Μαυροβούνιου. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι Βόσνιοι με 48%, ακολουθούν Σέρβοι με 37,1%, Κροάτες με 14,3% και άλλοι με 0,6%. Το Ολικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν \$24,8 δισ. και το Κατά κεφαλή \$5.500. Η ευρωπαϊκή προοπτική είναι η κοινή συνισταμένη που ενθαρρύνει όλα τα μέρη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη να πραγματοποιήσουν πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, όπως τη μεταρρύθμιση της αστυνομίας. Η πλήρης συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία αποτελεί βασικό όρο για την προσέγγιση της χώρας με την ΕΕ. Στον τομέα της σταθερότητας και της ασφάλειας, τα αποτελέσματα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης κατά τα τελευταία χρόνια επέτρεψαν στο Συμβούλιο για την Εφαρμογή της Ειρήνης να αποφασίσει το κλείσιμο του Γραφείου του Ύπατου Εκπροσώπου μέχρι τις 30 Ιουνίου 2007. Με την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, και με την εφαρμογή της, θα ενισχυθεί η ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις,

οι διαπραγματεύσεις αυτές μπορεί να ολοκληρωθούν σε λίγους μήνες. Η συνταγματική εξέλιξη είναι ουσιαστικής σημασίας για την οικοδόμηση ενός περισσότερο λειτουργικού, βιώσιμου και δημοκρατικού κράτους.

5. ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Το Μαυροβούνιο (Αγγλικά: Montenegro) είναι ανεξάρτητο κράτος από το 2006, με πληθυσμό 640.548 (2004). Στο βορρά συνορεύει με την Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ανατολικά με τη Σερβία, νότια με την Αλβανία και δυτικά βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι Μαυροβούνιοι με 48%, ακολουθούν Σέρβοι με 32%, Βόσνιοι με 8%, Αλβανοί με 5% και άλλοι (Μουσουλμάνοι, Κροάτες, Ρομ) με 12%. Το Μαυροβούνιο έχει ολικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν \$3,394 δισ. (εκτ. 2006) και το Κατά κεφαλή \$3.800 (εκτ. 2005). Το Μαυροβούνιο κέρδισε την ανεξαρτησία του τον Ιούνιο του 2006 μετά από ελεύθερο και δίκαιο δημοψήφισμα υπό όρους που συμφωνήθηκαν με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μετά την ανεξαρτησία του, το Μαυροβούνιο άρχισε διαπραγματεύσεις για τη σύναψη χωριστής συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης (ΣΣΣ). Δεσμευόμενο με την ΕΕ, το Μαυροβούνιο έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της συγκρότησης κράτους μέσα στο σταθερό και ασφαλές περιβάλλον της προενταξιακής διαδικασίας. Είναι σημαντικό να διατηρηθεί ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων και να συνεχιστεί η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη ΣΣΣ τους προσεχείς μήνες. Το Μαυροβούνιο πρέπει ακόμη να ενισχύσει κατάλληλα τους θεσμούς του προκειμένου να προχωρήσει. Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη δικαστική μεταρρύθμιση και στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Το Μαυροβούνιο πρέπει να αναβαθμίσει τη διοικητική του ικανότητα ενόψει της εφαρμογής της ΣΣΣ.

6. ΣΕΡΒΙΑ

Η Σερβία είναι χώρα των κεντρικών Βαλκανίων. Πρωτεύουσα της είναι το Βελιγράδι. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι Σέρβοι με 66%, ακολουθούν Αλβανοί με 17%, Ούγγροι με 3.5% και άλλοι με 13.5%. Η Σερβία είναι αξιέπαινη για την υπεύθυνη προσέγγιση που υιοθέτησε μετά την ανεξαρτησία του Μαυροβούνιου. Το νέο Σύνταγμα αναμένεται να προλειάνει το έδαφος για την ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης της χώρας. Η Σερβία έχει κατορθώσει με επιτυχία να διασφαλίσει τη μακροοικονομική σταθερότητα, να συνεχίσει την ιδιωτικοποίηση και να προσελκύσει άμεσες έξεις επενδύσεις. Σημειώθηκε επίσης πρόοδος στον τομέα της διοικητικής μεταρρύθμισης. Η Σερβία πρέπει επίσης να υιοθετήσει εποικοδομητική προσέγγιση στο θέμα του Κοσσυφοπεδίου. Η προοπτική μιας ενδεχόμενης προσχώρησης στην ΕΕ πρέπει να είναι πιστευτή και ορατή στον σερβικό λαό με την έγκαιρη επανάληψη και την ταχεία ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, μόλις η Σερβία εκπληρώσει τον όρο της πλήρους συνεργασίας με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία. Η ΕΕ καταβάλλει επίσης προσπάθειες για να εντάξει τον σερβικό λαό στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι με διευκολύνσεις σε θέματα θεώρησης και ενθαρρύνοντας τη Σερβία να συμμετέχει πληρέστερα σε κοινοτικά προγράμματα στον εκπαιδευτικό, τον ερευνητικό και τον πολιτιστικό τομέα.

ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Η Βαλκανική χερσόνησος συνεχίζει να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πεδία διπλωματικής, πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας των μεγάλων δυνάμεων, ως συνέχεια της ιστορικής εξέλιξης του Ανατολικού Ζητήματος. Η διεθνής αποδοχή της απόσχισης περιοχών, όπως το Κόσσοβο, θα μπορούσε να παγιώσει την αντίληψη ότι ο συνδυασμός ενός ένοπλου εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, μιας ανθρωπιστικής καταστροφής και μερικών επιδέξιων διπλω-

ματικών κινήσεων, αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για την αλλαγή των συνόρων στα Βαλκάνια. Αν ένα τέτοιο μήνυμα σταλεί στις μειονότητες, που κατοικούν στις διάφορες ανεξάρτητες χώρες της περιοχής, μπορεί να προκληθεί με θεαματικό τρόπο μια γενικευμένη βαλκανική σύρραξη.

2. Η ΕΕ επιθυμεί την ανάπτυξη και υιοθέτηση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, ούτως ώστε να διαδραματίσει παγκόσμια ένα ρόλο που κανένα κράτος της δεν μπορεί να έχει μεμονωμένα. Στον ομώνυμο ηπειρωτικό χώρο συνεχίζει την τάση διεύρυνσης της, συμπεριλαμβάνοντας χώρες του πρώην συμφώνου της Βαρσοβίας. Όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες ωφελούνται από γείτονες που διαθέτουν σταθερές δημοκρατίες και ευημερούσες οικονομίες αγοράς. Απαιτούνται όμως εντός της ΕΕ οικονομικές μεταρρυθμίσεις ώστε να καταστήσουν ευκολότερες τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις και από κοινού θα ενισχύσουν την διεύρυνση που αποτελεί το ισχυρότερο μέχρι τώρα εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3. Όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων σημείωσαν πρόοδο ως προς την υλοποίηση της ευρωπαϊκής τους προοπτικής, σύμφωνα με το χάρτη πορείας της Επιτροπής που περιελήφθη το περασμένο έτος στο έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση. Απαιτείται όμως συνεχής επιδίωξη για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις τόσο πολιτικές όσο και οικονομικές. Στις περισσότερες από αυτές υπήρξε περιορισμένη πρόοδος στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας των μειονοτήτων. Πρέπει επίσης να ενταθούν οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, ιδιαιτέρως στο εμπόριο ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων. Έτσι το ικανοποιητικό ιστορικό μιας χώρας όσον αφορά την υλοποίηση των υποχρεώσεών της αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εξέταση από την ΕΕ οιασδήποτε αίτησης προσχώρησης.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια που

επικρατεί στις Βαλκανικές χώρες αυτές δημιουργεί οικονομικά προβλήματα και το αντίθετο. Αυτό πρέπει να αντιμετωπισθεί με βοήθεια από την διεθνή κοινότητα και ειδικότερα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2. Να εδραιωθούν, η οικονομική ανάπτυξη, οι δημοκρατικοί δεσμοί και η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Μέσα στα πλαίσια αυτά η οικονομική διπλωματία της Ελλάδας εκμεταλλευόμενη το γεγονός ότι οι αγορές των Βαλκανικών χωρών βρίσκονται στο στάδιο της απελευθέρωσης και της ένταξης στην παγκόσμια αγορά και στους διεθνείς οργανισμούς, να προσπαθήσει να διεισδύσει στις Βαλκανικές χώρες με την υπογραφή διμερών συμφωνιών.

3. Να γίνουν προσπάθειες για την προώθηση της ανθρωπιστικής κοινωνικής και πολιτιστικής συνεργασίας στην ευρύτερη περιοχή, προσπάθεια που μπορεί να εκδηλωθεί με την ανάπτυξη, εκπαιδευτικών, πολιτιστικών και αθλητικών σχέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής, θέματα που είναι ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης και της φιλίας μεταξύ των λαών.

4. Οι μεγάλες δυνάμεις να αναπτύξουν μια συνολική στρατηγική σαφών στόχων και επιδιώξεων για τη Βαλκανική. Επιπρόσθετα να μεθοδευτεί και να επισπευσθεί η ένταξη αυτών των χωρών στους κόλπους τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και του NATO.

5. Να καταβληθούν προσπάθειες προς όλες τις κατευθύνσεις ώστε να μη μεταβληθούν τα υφιστάμενα σύνορα, αλλά να λυθούν οι όποιες διαφορές μεταξύ των μειονοτήτων με άλλους τρόπους. Η πιο ανώδυνη και ειρηνική τροποποίηση των συνόρων είναι να γίνει συναινετικά από τους ενδιαφερομένους, όπως στη Τσεχοσλοβακία.

6. Να επιδιωχθούν στενότερες σχέσεις μεταξύ των λαών της Βαλκανικής, ώστε μελλοντικά να προκύψουν στενές πολιτικές συνεργασίες και να αναληφθούν διεθνείς συνεργασίες για την αντιμετώπιση θεμάτων μετανάστευσης, ναρκωτικών, τρομοκρατίας, μόλυνσης του περιβάλλοντος κλπ.

7. Η συνεχής συμμετοχή της Ελλάδας στις πολυεθνικές δυνάμεις για την

εκτέλεση ειρηνευτικών επιχειρήσεων, εκτός των άλλων θα συμβάλει τα μέγιστα για την διατήρηση και την επιβολή της ειρήνης και της σταθερότητας στην τόσο ευαίσθητη αυτή περιοχή του πλανήτη μας.

**ΑΙΓΑΙΑΝΑΙΚΗ
Επιθεώρηση**

Προοπτικές Συνεργασίας των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και οι Επιπτώσεις στην Οικονομικοπολιτική Εξέλιξη της Ευρώπης

του Επειγου (I) Μπαντουβά Μάριου

1. Εισαγωγή

Στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, η πολιτική και οικονομική αστάθεια που ακολούθησε τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας αλλά και οι μεταβαλλόμενες αντιλήψεις απειλής έθεσαν στο περιθώριο κάθε προσπάθεια πολυμερούς συνεργασίας των Βαλκανικών Χωρών. Σήμερα, οι πρόσφατες εξελίξεις με την είσοδο της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και η προοπτική ένταξης και συνεργασίας των υπόλοιπων χωρών της Βαλκανικής διαμορφώνουν μία νέα γεωπολιτική πραγματικότητα στη Ν.Α. Ευρώπη, η οποία θα επηρεάσει ποικιλοτρόπως τα συμφέροντα της Ελλάδας και θα έχει επιπτώσεις στην εξέλιξη της Ευρώπης.

Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδος και ο κομβικός της ρόλος στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή είναι καταλυτικής σημασίας για την ανάπτυξη και συνεργασία των Βαλκανίων αλλά και για την ανάληψη πρωτοβουλιών στον ευρύτερο χώρο της Ν.Α. Ευρώπης.

Με βάση τα ανωτέρω, ο σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να παρουσιάσει - αναλύσει τις προοπτικές συνεργασίας, σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, των Βαλκανικών Χωρών με την Ελλάδα και τις μελλοντικές επιπτώσεις στην εξέλιξη της Ευρώπης έτσι ώστε να αναδείξει την μοναδική ευκαιρία, που παρουσιάζεται για την χώρα μας, να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο ως κυρίαρχη δύναμη στην περιοχή.

2. Σχέσεις Βαλκανικών χωρών με την Ελλάδα

Οι χώρες που περιλαμβάνονται στη γεωπολιτική σφαίρα των Βαλκανίων (πλην της Ελλάδας) είναι η: Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία, Μαυροβούνιο, Τουρκία (μόνον το ευρωπαϊκό τμήμα της Ανατολικής Θράκης). Στον κατάλογο ενίστε περιέχονται η Ρουμανία και η Σλοβενία. Οι σχέσεις της Ελλάδας με τις περισσότερες από αυτές είναι εξαίρετες και αναπτύσσονται συνεχώς σε όλους τους τομείς. Η χώρα μας συνεργάζεται στενά με την Βουλγαρία για την εφαρμογή του προγράμματος κατασκευής του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης, με την Κροατία για την υλοποίηση του Ιόνιου-Ανδριατικού αυτοκινητοδρόμου και με άλλες χώρες στους τομείς της ενέργειας, μεταφορών, εμπορίου και τουρισμού.

Στο τομέα των επενδύσεων η Ελλάδα συμμετέχει με πλήθος επιχειρήσεων, ιδιαίτερα στις τράπεζες, τις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια, τη βιομηχανία τροφίμων κ.α. Κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στην ΠΓΔΜ, τη Βουλγαρία, και την Αλβανία, την τρίτη θέση στην Ρουμανία ενώ ανήκει στους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Σερβίας μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.

3. Τομείς και Προοπτικές Συνεργασίας

Με τις χώρες των Βαλκανίων, η Ελλάδα μπορεί να σχεδιάσει μια συνολική πολιτική ανάπτυξης σχέσεων σε όλους τους τομείς: κοινωνικό (κοινωνία των πολιτών), πολιτιστικό, οικονομικό και πολιτικό. Η αμυντική συνεργασία μπορεί να είναι το επόμενο βήμα. Οι κυριότεροι τομείς για περαιτέρω συνεργασία είναι:

a. Ενέργεια

Η Ελλάδα πρωτοστατεί στη δημιουργία Βαλκανικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας επιδιώκοντας παράλληλα την διασύνδεση Ανατολής και Δύσης μέσα από τα

εδάφη της, με αγωγούς φυσικού αερίου. Στον τομέα του πετρελαίου, είναι δύσκολο να καταστεί ενεργειακός κόμβος, κανείς όμως δε μπορεί να αμφισβήτησε ότι ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης είναι ο πιο εφικτός από οικονομικής άποψης

β. Μεταφορές και επικοινωνίες

Για την ανάπτυξη της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών της Βαλκανικής θα πρέπει να υπάρχει ένα πολύ καλό δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών εξίσου ανεπτυγμένο όπως στην Δυτική Ευρώπη και συνδεδεμένο μ' αυτό για την γρήγορη διακίνηση κάθε μορφής αγαθών και υπηρεσιών.

(1) Στις θαλάσσιες μεταφορές η Ελλάδα έχει ένα πλεονέκτημα έναντι των άλλων χωρών της περιοχής λόγω παραδοσης και δυνατοτήτων σε στόλο εμπορικών πλοιών. Ακόμα και με τη δημιουργία του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη θα είναι απαραίτητο η δια θαλάσσης μεταφοράς πετρελαίου από την Κασπία ή και της Ρωσίας από τους τερματικούς λιμένες του Εύξεινου Πόντου και της Βουλγαρίας. Η δημιουργία ενός περιφερειακού κέντρου μεταφορών που θα έχει πλήρη εικόνα όλων των μεταφορικών μέσων της περιοχής, ο εκσυγχρονισμός των λιμανιών των χωρών της περιοχής, η συνεργασία σε ναυτιλιακά θέματα, θα βοηθήσει στην ανάπτυξη του τομέα των θαλάσσιων μεταφορών.

(2) Στον τομέα των Τηλεπικοινωνιών, σημαντικό σημείο είναι η συνεργασία μεταξύ των Τηλεπικοινωνιακών οργανισμών των χωρών της Βαλκανικής και της ΝΑ Ευρώπης. Ο ΟΤΕ συνεργάζεται σε διάφορα επίπεδα με πολλούς τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς της περιοχής συμμετέχοντας με επενδύσεις σε 4 χώρες της περιοχής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Σερβία, Αλβανία).

γ. Εμπόριο-Επενδύσεις

Το εμπόριο διαδραματίζει έναν ολοένα και αυξανόμενο ρόλο στην περιοχή της Βαλκανικής. Η Ελλάδα με σχεδόν όλες τις χώρες της Βαλκανικής έχει δημιουργήσει ένα ικανοποιητικό διμερές θεσμικό πλαίσιο, που ευνοεί τη διμερή οικονομική συνεργασία. Οι σημαντικότερες ελληνικές άμεσες επενδύσεις στην περιοχή βρίσκονται στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, στη βιομηχανία τσιμέντου, των ορυχείων, των τροφίμων ποτών και των Τραπεζών. Οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης των εξαγωγών είναι άμεσα συνδεδεμένες όχι μόνο με την οικονομική πρόοδο των χωρών αυτών αλλά κυρίως με την ύπαρξη ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών διεθνώς ανταγωνιστικών, με την ικανότητα των επιχειρήσεων να προσαρμοστούν σε νέες μεθόδους και τεχνολογίες.

δ. Τουρισμός

Ο Τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο τομέα συνεργασίας. Θα πρέπει όμως να βρεθούν τρόποι κατάργησης των εμποδίων μετακίνησης των τουριστών μεταξύ των χωρών όπως *visa* και φόροι, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει. Οι χώρες της περιοχής θα πρέπει να λάβουν μέτρα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων με τη συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα καθώς η νέα εποχή έχει πολύ περισσότερες απαιτήσεις και πολύ περισσότερες προκλήσεις.

Η σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα, έχει πολύ μεγάλη επίδραση στο σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας. Ιδιαίτερα, ο εναλλακτικός τουρισμός σηματοδοτεί μια νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον Ευρωπαϊκό και Ελληνικό χώρο. Στη χώρα μας ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να γίνει σημαντικός μοχλός μιας νέας φάσης τουριστικής επέκτασης σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της ευρύτερης περιοχής της Ν.Α. Ευρώπης.

ε. Γεωργία και Αγροτική Βιομηχανία.

Ένας άλλος σημαντικός τομέας είναι αυτός της Γεωργίας και της Αγροτικής Βιομηχανίας. Μεγάλο τμήμα πληθυσμού των Βαλκανικών χωρών ασχολείται με την γεωργία και ένα σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού της βιομηχανικής παραγωγής ασχολείται με την Αγροτική βιομηχανία. Αρκετά σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό ΑΕΠ της κάθε χώρας. Η γεωργία σε όλες αυτές τις χώρες παρουσιάζει πολλές ανεπάρκειες και απαιτεί ουσιαστική αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό. Η διεύρυνση της ΕΕ αναμένεται να αυξήσει σημαντικά το απασχολούμενο στη γεωργία εργατικό δυναμικό, καθώς και την καλλιεργήσιμη έκταση της ΕΕ, και να προσθέσει αρκετά εκατομμύρια καταναλωτές τροφίμων στην εσωτερική αγορά. Υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες συνεργασίας στον ευρύτερο Αγροτικό τομέα μεταξύ της Ελλάδας, ως πλήρης μέλος της ΕΕ, και των χωρών της Βαλκανικής λόγω εγγύτητας και συγκεκριμένα στον εκσυγχρονισμό της γεωργικής παραγωγής, την κτηνιατρική, την επιστημονική συνεργασία σε όλο το φάσμα των αγροτικών προϊόντων κτλ.

4. Οι Επιπτώσεις στην Εξέλιξη της Ευρώπης.

Η περαιτέρω διεύρυνση της ΕΕ θα ενισχύσει την σταθερότητα και την ασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, θα αυξήσει σημαντικά την επιρροή της παγκοσμίως, ενώ μπορεί να αυξήσει αισθητά και την ευημερία των λαών της. Η ΕΕ στο νέο διαμορφούμενο σκηνικό θα έχει τη δυνατότητα να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, να αναλάβει μεγαλύτερες ευθύνες στις διεθνείς υποθέσεις, να σημειώσει αυξημένη εμπορική και οικονομική δραστηριότητα και να αναδειχθεί ως παγκόσμια οικονομική δύναμη, η οποία θα "στέκεται" επάξια δίπλα στους άλλους οικο-

νομικούς κολοσσούς (ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κίνα).

Από την άλλη πλευρά βέβαια, οι μεγάλες διαφορές στο πεδίο της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης θα παρουσιάσουν για την Ένωση θεσμικές και πολιτικές προκλήσεις, πολύ μεγαλύτερες από ότι προηγουμένως. Το μικρό μέγεθος των προς ένταξη χωρών, σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό, δημιουργεί προβλήματα στη θεσμική συγκρότηση και αποτελεσματικότητα λειτουργίας και διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής της ΕΕ. Μια υπέρ-διευρυμένη ΕΕ παρουσιάζει επίσης πολύ μεγαλύτερη ετερογένεια, όσον αφορά τα συμφέροντα και τις αντιλήψεις περί της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Επιπροσθέτως, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων θα έχει ως συνέπεια μεγάλα μεταναστευτικά κύματα προσφύγων από τις νέες χώρες προς τη Δ. Ευρώπη.

5. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Συμπερασματικά, οι δυνατότητες οικονομικής συνεργασίας της Ελλάδας και των χωρών της Βαλκανικής μέσα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης περιφερειακής συνεργασίας αυξάνονται σημαντικά και τα πεδία της οικονομικής συνεργασίας είναι πολλά και ποικίλα. Η χώρα μας, με την όλο και δυναμικότερη παρουσία της στην οικονομική ζωή των γειτόνων της και τη δραστηριοποίησή της για την επίλυση κοινών προβλημάτων, δίνει δείγματα γραφής ότι μπορεί να λειτουργήσει σταθεροποιητικά στο βαλκανικό περιβάλλον. Η βελτίωση του γεωγραφικού μας πλεονεκτήματος, με την πρόσθεση και άλλων στοιχείων, θα μας καταστήσει δραστήριο, γεωπολιτικό παίχτη στην περιοχή.

Συνεπώς τα πεδία, στα οποία κράτος και επιχειρηματικός κόσμος θα πρέπει να δώσουν το μεγαλύτερο βάρος προκειμένου να επιτευχθεί αξιόλογο πολιτικό και οικονομικό κέρδος είναι οι εξής:

α. Οικονομικό πεδίο

- (1) Δημιουργία ζωνών ελεύθερων συναλλαγών
- (2) Συνεργασία στον νευραλγικό αγροτικό τομέα
- (3) Ανάληψη μεγάλων έργων υποδομής
- (4) Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- (5) Μεταποίηση, επεξεργασία αγροτικών-κτηνοτροφικών προϊόντων.
- (6) Εξόρυξη, διύλιση, διανομή πετρελαίου.
- (7) Επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού και κυρίως στις εναλλακτικές μορφές του.

β. Πολιτικό πεδίο

- (1) Εξαγωγή τεχνογνωσίας και προβολή του ελληνικού πολιτισμού στην υπόλοιπη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Διάδοση της ελληνικής γλώσσας μέσω της παροχής επαρκούς εκπαίδευσης στους μετανάστες στην Ελλάδα, με ανταλλαγές σπουδαστών, διαπανεπιστημιακή συνεργασία, την ίδρυση ελληνικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών πανβαλκανικής εμβέλειας, με την πύκνωση του δικτύου διανομής ημερησίου και εβδομαδιαίου ελληνικού τύπου στις βαλκανικές χώρες, με τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσα σε βαλκανικά πανεπιστήμια κ.α.

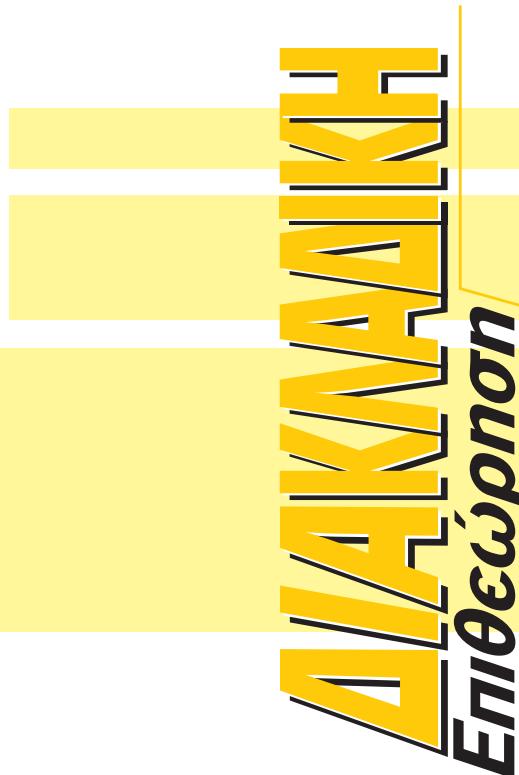
- (2) Απάλειψη των χονδροειδών παραχαράξεων της Ιστορίας, που περιέχονται στα σχολικά και πανεπιστημιακά βιβλία, τόσο των υπόλοιπων χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όσο και της Ελλάδος, και αφορούν στην ιστορική εξέλιξη της κάθε πλευράς και στις μεταξύ τους σχέσεις.

6. Επίλογος

Η σταθερότητα και η δημοκρατική

ανάπτυξη των Βαλκανίων αποτελούν ζωτικό ευρωπαϊκό συμφέρον και είναι μακροπρόθεσμα άρρηκτα δεμένες με την ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής. Τα περιθώρια και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται, για ακόμη πιο στενή συνεργασία των χωρών της Βαλκανικής, επιτρέπουν αισιόδοξες προβλέψεις για την εξέλιξη της Ευρώπης και τον αναβαθμισμένο ρόλο της σε παγκόσμιο επίπεδο.

Από το βαθμό της ελληνικής ετοιμότητας και αποφασιστικότητας θα κριθεί εν πολλοίς και η επιβίωση της διαβαλκανικής συνεργασίας ως στρατηγικού πυλώνα της διαδικασίας οικοδόμησης της νέας ενωμένης Ευρώπης.

**Παρούσα Κατάσταση και
Τάσεις στη Νοτιοανατολική
Ευρώπη - Εμπλοκή και
Συμφέροντα των Μεγάλων
Δυνάμεων της Ευρώπης**

του Ανχη (ΠΖ) Σφατίδη Κ. Στέφανο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Βαλκάνια ή ο γενικότερα προτιμητέος σήμερα εκλεπτυσμένος όρος "Νοτιοανατολική Ευρώπη", είναι η γεωπολιτική περιοχή που επηρεάστηκε ίσως όσο καμία άλλη στον κόσμο από τις διεθνείς και ευρωπαϊκές ανακατατάξεις, που επήλθαν με το τέλος του διπολισμού και την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων. Ειδικότερα, η πολιτική κατάσταση στην περιοχή διαμορφώθηκε βάσει τριών παραγόντων: σε παγκόσμιο επίπεδο τη διάλυση της ΕΣΣΔ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, που μεταφράζεται σε λήξη του διπολικού διεθνούς συστήματος, σε περιφερειακό επίπεδο τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την έναρξη ενός αιματηρού εμφύλιου πολέμου και τέλος, σε επίπεδο χωρών μελών του πρώην ανατολικού συνασπισμού, τη δρομολόγηση διαδικασιών επανακαθορισμού θεμελιωδών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας είναι να προσδιορίσει και να αναλύσει τη σημερινή πολιτική - οικονομική κατάσταση στα Βαλκάνια, τις διαμορφούμενες τάσεις, τόσο στο εσωτερικό των Βαλκανικών χωρών, όσο και στη διεθνή πολιτική σκηνή - σε σχέση με τις εξελίξεις στη Βαλκανική, την εμπλοκή και τα τυχόν συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης στα γεγονότα που διαδραματίζονται στα Βαλκάνια, ώστε να καταστεί εφικτή η προσέγγιση του ρόλου που καλείται να παίξει η Ελλάδα, στη διαμορφούμενη νέα κατάσταση.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

1. Τα σύνορα των κρατών της Βαλκανικής θα διατηρηθούν αμετάβλητα.
2. Στη Βαλκανική δε θα ενδιαφερθεί να εμπλακεί άλλη χώρα, όπως π.χ. παλαιότερα η Κίνα για την Αλβανία, εκτός από τις ήδη εμπλεκόμενες.
3. Οι διεθνείς - περιφερειακοί οργανισμοί και συμμαχίες, θα παραμείνουν σταθεροί, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές στο ρόλο και την αποστολή τους.
4. Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θα συνεχίζεται.
5. Θα προωθούνται σταθερά οι διαδικασίες ένταξης των κρατών της Βαλκανικής στο ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση.
6. Η πολυεθνική σύνθεση των Βαλκανικών χωρών, ως αποτέλεσμα τεχνητών συνοριακών διαμορφώσεων ή γεωπολιτικών ισορροπιών και η αδυναμία ενσωμάτωσης διαφορετικών εθνικών πληθυσμών στον κεντρικό ιστό της κοινωνίας και της οικονομίας, δε θα διαφοροποιηθούν ουσιαστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Α": ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ - ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

1. Θέση - Όρια - Περιλαμβανόμενα Ανεξάρτητα Κράτη

Η Βαλκανική ή χερσόνησος του Αίμου είναι η Ανατολικότερη από τις τρεις χερσονήσους στα νότια παράλια της Ευρωπαϊκής Ήπειρου. Η ονομασία της οφείλεται στην Τουρκική λέξη "μπαλκάν" που σημαίνει "όρος" και είναι ονομασία που έδωσαν οι Τούρκοι στο όρος Αίμος, την κεντρική οροσειρά της Χερσονήσου.

Η Βαλκανική είναι περιορισμένη από τις τρεις πλευρές της από θάλασσες: Αδριατική στα δυτικά, Μεσόγειος στα νότια, Αιγαίο και Μαύρη θάλασσα στα ανατολικά, ενώ σαν Βόρειο γεωγραφικό όριο της Χερσονήσου συνήθως λαμβάνουμε τον 45ο παράλληλο και σαν φυσικά όρια θεωρούνται ο ποταμός Δούναβης στα ανατολικά και προς τα δυτικά ο παραπόταμός του Σάβος.

Η Χερσόνησος περιλαμβάνει τα εξής

ανεξάρτητα κράτη: Ουγγαρία, Ρουμανία, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία - Ερζεγοβίνη, Δημοκρατία της Γιουγκοσλα-βίας (Σερβία και Μαυροβούνιο), Αλβανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM) Βουλγαρία, Ελλάδα και μέρος της Τουρκίας.

2. Αξιολόγηση - Γεωστρατηγική Αξία της Περιοχής

Τα Βαλκάνια διαχρονικά αποτέλεσαν χώρο αντιπαραθέσεων λόγω της τεράστιας γεωπολιτικής - γεωστρατηγικής σημασίας τους, καθώς είναι το σημείο συναντήσεως τριών ηπείρων και δύο θαλασσών, ενώ ταυτόχρονα όποιος ελέγχει την περιοχή ασκεί έλεγχο και στα Στενά, δηλαδή τη δυνατότητα ή μη της Ρωσίας να έχει πρόσβαση σε θερμές θάλασσες (Μεσόγειος).

Οι λόγοι που δικαιολογούν, πλέον των παραπάνω, το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων για τον έλεγχο των χωρών της Βαλκανικής είναι οι εξής:

a. Τα Βαλκάνια ως "Ενεργειακή Οδός"

Το πρόβλημα της ενεργειακής επάρκειας και ασφάλειας, συνιστά σήμερα ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν τους κύριους παγκόσμιους καταναλωτές των ενεργειακών πηγών, ακόμα δε περισσότερο μετά την παρατεταμένη κρίση στο Ιράκ, την εμμονή του Ιράν στο πυρηνικό του πρόγραμμα και την αμφιλεγόμενη στάση των νέων κυβερνήσεων σε αριθμό χωρών της Ν. Αμερικής, με πρωτοπόρο αυτή της Βενεζουέλας.

Η ενεργειακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύει στη σταδιακή μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής και στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση άλλων πηγών, κυρίως της περιοχής της Κασπίας, για τις οποίες εντοπίζεται, από την τουρκική κυρίως πλευρά, πρόβλημα ως προς τη μεταφορά του πετρελαίου με δεξαμενόπλοια μέσω των Στενών. Ως προσφορότερη λύση για τα πετρέλαια της Ρωσίας, η οποία αφορά άμεσα την Ελλάδα, θεωρείται ο αγωγός Μπουρ-

γκάς - Αλεξανδρούπολη.

β. Διέλευση Στρατηγικών Οδικών Αξόνων από τα Βαλκάνια

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη σταθεροποίηση, ανασυγκρότηση και ανάπτυξη των Βαλκανίων, είναι η ανάπτυξη παντός είδους οδών (θαλάσσιων, οδικών, σιδηροδρομικών) επικοινωνίας και μεταφοράς αγαθών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας παρουσιάζει ο οδικός άξονας "8" από τη Μαύρη Θάλασσα προς Βουλγαρία - Σκόπια - Αλβανία - Ιταλία, ο οποίος θα λειτουργήσει ανταγωνιστικά προς την Ελληνική Εγνατία Οδό, καθώς θα μεταφέρει το συντομότερο δρόμο μεταξύ της ανατολικής και δυτικής ακτής της Βαλκανικής χερσονήσου έξω (Βόρεια) από τα ελληνικά σύνορα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Β": ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Η ιστορία των Βαλκανίων ξεκινάει από την Ελλάδα και την άνθηση του Κρητικού πολιτισμού τον 18ο αιώνα π.Χ., για να καταλήξει μετά τις Μυκήνες στην Αθήνα του Χρυσού αιώνα του Περικλή.

Την κλασική Ελληνική εποχή θα διαδεχθεί η Μακεδονική δυναστεία.

Η ρωμαϊκή επέμβαση ήρθε στα 168 π.Χ. στην Πύδνα να συντρίψει οριστικά τη Μακεδονία, η οποία ήλθε να διαδώσει τον ελληνικό πολιτισμό στην Ανατολή, κάνοντας τον το μεγαλύτερο πολιτισμό της ανθρωπότητας.

Με την κυριαρχία της Ρώμης τα Βαλκάνια θα υποστούν μια δεύτερη πολιτικο-πολιτιστική αλλαγή, γνωρίζοντας τον Ελληνορωμαϊκό πολιτισμό και την οργάνωση του Ρωμαϊκού κράτους.

Με τη γέννηση του Βυζαντίου (330-476 μ.Χ.), τη διχοτόμηση της αυτοκρατορίας και εκθρόνιση του τελευταίου αυτοκράτορα, θα αρχίσει μια νέα φάση στην ιστορία των Βαλκανίων. Αυτή είναι η τρίτη μεγάλη αλλαγή στα Βαλκάνια. Πολύ γρήγορα την αλλαγή αυτή θα ακολουθήσει ένα μείζον γεγονός στην ιστορία της Χερσονήσου, η εγκατάσταση των Σλάβων.

Οι αναδυόμενοι Οθωμανοί Τούρκοι

κατέκτησαν τα απομεινάρια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας νωρίς τον 14ο αιώνα. Μετά το 1354 κυριάρχησαν στα Βαλκάνια και τελικά εκπόρθησαν την Πόλη το 1453.

Αφότου η περιοχή αποτέλεσε μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάθε στοιχείο προόδου εξαφανίστηκε. Είναι η μόνη περιόδος κατά την οποία η περιοχή των Βαλκανίων έζησε χωρίς πολέμους.

Δίπλα σε μια Ευρώπη που ανοικοδομείται σταδιακά σε εθνικά κράτη, στα Βαλκάνια συμβαίνει ακριβώς το ίδιο, με την απόσχιση όμως των εθνών από την οθωμανική εξουσία.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, τα βαλκανικά κράτη απέκτησαν την ανεξαρτησία τους και άρχισαν να διεξάγουν πολέμους με στόχο να διευρύνουν τα σύνορά τους, αρχής γενομένης το 1821 με την Ελλάδα.

Μετά τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-13), από τα Βαλκάνια θα δοθεί το έναυσμα για τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο (1914-18) και τα Βαλκάνια θα απορροφήσουν τη στρατιωτική ισχύ των Γερμανών και των συμμάχων τους στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι αφορούσαν όχι μόνο τη Βαλκανική χερσόνησο, αλλά τη διεθνή γεωπολιτική "σκακιέρα", αφού αποτέλεσαν τη δίοδο για την είσοδο της νέας παγκόσμιας δύναμης των ΗΠΑ στα διεθνή τεκταινόμενα και την έναρξη της "ψυχροπολεμικής" περιόδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ": ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

1. Εθνότητες - Θρησκείες

Οι κυριαρχούσες εθνότητες που ζουν στην περιοχή είναι η Σλαβική, Σλαβοτουραννική, Ρουμανική, Μαγυάρικη και Ελληνική.

Οι θρησκείες που κυριαρχούν είναι η Ρωμαιοκαθολική στην Κροατία-Σλοβενία και Ουγγαρία, η Μουσουλμανική στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Αλβανία και στις υπόλοιπες χώρες κυριαρχεί η ορθόδοξη χριστιανική.

2. Μειονοτικά Προβλήματα

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα σπουδαιότερα προβλήματα, που προκύπτουν από την ύπαρξη μειονοτήτων, όπως παρακάτω:

a. Βορειοηπειρωτικό

Οι συντονισμένες προσπάθειες που καταβάλλει η Αλβανία για την αφομοίωση των Ελλήνων με τον Αλβανικό πληθυσμό (σύμφωνα με την ελληνική θέση, οι Έλληνες στην Αλβανία πρέπει να υπερβαίνουν τις 400.000).

β. Αλβανική Μειονότητα του Κοσσυφοπεδίου

Η ύπαρξη περισσότερων από δύο (2) εκατομμύρια Αλβανών στο Κοσσυφοπεδίο (σύμφωνα με την απογραφή του 1981 το 88% του πληθυσμού), συνιστά ένα εκρηκτικό και δυσεπίλυτο πρόβλημα. Μετά την εγκατάσταση εκεί της ειρηνευτικής δύναμης, το πρόβλημα δεν έχει επιλυθεί και ο κίνδυνος νέας ανάφλεξης είναι πάντοτε ορατός.

γ. Αλβανική Μειονότητα της ΠΓΔΜ

Οι διαμαρτυρίες και οι αντιδράσεις των Αλβανών της ΠΓΔΜ (σύμφωνα με την απογραφή του 1981 υπήρχαν 377.726 Αλβανοί, ήτοι ποσοστό 19,8%), οι οποίες αρχίζουν από τη συνταγματική κατοχύρωσή τους και φθάνουν μέχρι την ανεξαρτητοποίηση των δυτικών περιοχών της χώρας και την ομοσπονδιοποίηση με τα Σκόπια ή την ενσωμάτωση με την Αλβανία.

δ. Οι Αλβανοί του Μαυροβουνίου

Τα γεγονότα του Κοσσυφοπεδίου δεν έχουν αφήσει ανεπηρέαστους τους Αλβανούς του Μαυροβουνίου (περίπου 40.000, το 6,5% περίπου του συνολικού πληθυσμού), οι οποίοι έχουν κατηγορηθεί για εθνικιστική δράση.

ε. Μουσουλμανική Μειονότητα της

Δυτικής Θράκης

Η προσπάθεια που καταβάλει η Άγκυρα, χρησιμοποιώντας το μειονοτικό πρόβλημα [σήμερα η μειονότητα αυτή αριθμεί περίπου 130.000 άτομα, εθνολογικά διαχωρισμένα σε Τουρκογενείς (45%), Πομάκους (36%) και Αθίγγανους (18%)] για μεταλαμπάδευση τουρκικών αξιώσεων στη Θράκη και μοχλό πίεσης στην Ελληνική πλευρά σχετικά με το Αιγαίο και την Κύπρο.

στ. Οι Σέρβοι της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης

Η Σερβική μειονότητα (31% περίπου του πληθυσμού της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης) σε ένα κράτος όπου η κάθε μία από τις τρεις μεγαλύτερες εθνότητες προσπαθεί να ενισχύσει τη στρατιωτική της ισχύ για το ενδεχόμενο της επανέναρξης των συγκρούσεων.

ζ. Οι Τούρκοι της Βουλγαρίας

Είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα στις σχέσεις Βουλγαρίας-Τουρκίας και η τελευταία εγείρει συνεχώς θέματα (σύμφωνα με απόγραφή του 1965 αριθμεί 780.928 άτομα, ήτοι ποσοστό 9,49%), με σκοπό να εκμεταλλευθεί την ευαισθησία της Δύσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

η. Οι Μουσουλμάνοι του Σαντζάκ

Αποτελούν το 62% του πληθυσμού του Σαντζάκ, το οποίο είναι κατανεμημένο στη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Δεν έχουν κοινό σκοπό. Άλλοι μιλούν για ανεξαρτησία, άλλοι για αυτονομία, άλλοι για ενσωμάτωση με τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη και άλλοι για αναγνώριση θρησκευτικών ελευθεριών.

3. Τα Κράτη που προέκυψαν από την πρώην Γιουγκοσλαβία

α. Σλοβενία

Η Σλοβενία ήταν η πιο προχωρημένη Δημοκρατία στον οικονομικό τομέα και δεν είχε δυσκολία προσαρμογής σε ένα νέο

οικονομικό περιβάλλον μετά το τέλος του κομμουνισμού. Συνδεδεμένη ήδη πολιτισμικά με την Αυστρία και την Ιταλία, εντάχθηκε εύκολα στο δυτικό κόσμο και παρουσιάζεται περισσότερο ως χώρα της Κεντρικής Ευρώπης παρά των Βαλκανίων.

Ίσως το πιο σημαντικό πλεονέκτημα της Σλοβενίας όταν η ομοιογένειά της. Το 98% του πληθυσμού ήταν Σλοβένοι, σε αντίθεση με τη δημογραφική κατάσταση της Κροατίας, όπου 12,2% του πληθυσμού ήταν Σέρβοι.

β. Κροατία

Η Κροατία ως το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ανήκε στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων και διέθετε έναν εξαιρετικά σημαντικό σερβικό αγροτικό πληθυσμό, τον οποίο είχαν εγκαταστήσει οι Αψβούργοι γύρω από τα σύνορά τους με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Έτσι εξηγείται γιατί, με τη δημιουργία του κροατικού κράτους, οι Σέρβοι των παλαιών στρατιωτικών μεθορίων, επαναστάτησαν εναντίον της κροατικής κυριαρχίας.

Η Κροατία, πριν γίνει ανεξάρτητο κράτος, πλησίαζε περισσότερο τη Γερμανία, ακριβέστερα την εξάρτηση από τη Γερμανία. Γίνονταν παράτυπες πολιτικές συναντήσεις. Παρ' όλο που η Κροατία ήταν μία ακόμα δημοκρατία της Ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας, είχε διεθνείς επαφές και σχέσεις, οι οποίες ήταν εντελώς εκτός της δικαιοδοσίας της.

γ. Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Η Βοσνία - Ερζεγοβίνη ελέγχει τον πλέον εύχρηστο δρόμο, ο οποίος συνδέει το εσωτερικό της χώρας με τη Δαλματική Ακτή. Διαθέτει μεγάλο πλούτο από μεταλλευτικούς πόρους και μεγάλο μέρος από τις βιομηχανίες της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Ταυτόχρονα, είναι σε πολύ δυσκολότερη θέση από ότι η Κροατία, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι των δύο διαχωριστικών γραμμών, του θρησκευτικού και του πολιτισμικού χώρου, ανάμεσα στην Ορθοδοξία και τον Καθολικισμό και στο Χριστιανισμό

και το Ισλάμ. Ο πληθυσμός της αποτελείται από Σέρβους, Κροάτες και Μουσουλμάνους και τα εδάφη της είναι αντικείμενο διεκδικήσεων και από τις τρεις κοινότητες.

δ. ΠΓΔΜ

Η ΠΓΔΜ είναι το τμήμα της γεωγραφικής Μακεδονίας, η οποία είχε παραχωρηθεί στη Σερβία μετά τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-14. Η αποτυχία να εκσερβιστεί ο πληθυσμός κατέληξε σε ένα μακεδονικό εθνικισμό, τον οποίο ενεθάρρυνε ο Τίτο.

ε. Το ζήτημα του Κοσσόβου

Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, ζητούσαν (μέχρι το 1989) την απόδοση στο Κοσσυφοπέδιο καθεστώτος ομόσπονδης δημοκρατίας, ισότιμης με τις άλλες έξι της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Ήταν φανερή πλέον η βαθμαία διολίσθηση του ελεγχόμενου από τους Αλβανούς Κοσσυφοπεδίου εκτός της κυριαρχίας της Δημοκρατίας της Σερβίας.

Έτσι το 1989, ο ανερχόμενος σερβικός εθνικισμός υπό το νέο Σέρβο πρόεδρο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, ανέτρεψε τη συνταγματική τάξη του Κοσσυφοπεδίου και κατήργησε το καθεστώς ευρείας αυτονομίας της επαρχίας, περιορίζοντάς το σε μια εδαφική αυτονομία. Οι Αλβανοί αντέδρασαν επιδεικνύοντας υψηλό βαθμό αλληλεγγύης μεταξύ τους και έντονη αντίδραση προς τους Σέρβους, που θεωρήθηκαν ως κατοχική δύναμη. Η κατάσταση στην επαρχία παρέμεινε στο επίπεδο ελεγχόμενης έντασης μέχρι το 1997-98.

Εξαιτίας του αδιεξόδου στο οποίο είχαν οδηγηθεί οι διαπραγματεύσεις, στις 24 Μαρτίου 1999 το NATO άρχισε κλιμακούμενα, τεραστίας έκτασης βομβαρδισμούς κατά του Κοσσυφοπεδίου αλλά και όλης της Γιουγκοσλαβίας. Στις 13 Ιουνίου υπογράφηκε ειρηνευτική συμφωνία στη βάση αρχών που είχε θέσει η Ομάδα των 7 πλουσιότερων χωρών (G-7) και η Ρωσία, καθώς και στρατιωτική-τεχνική συμφωνία για την εγκατάσταση της διεθνούς δύναμης ασφαλείας (KFOR) υπό την αιγίδα των

Ηνωμένων εθνών, αλλά υπό την ουσιαστική διοίκηση του NATO και το Κοσσυφοπέδιο απέκτησε καθεστώς ευρείας αυτονομίας στα όρια της Γιουγκοσλαβίας, υπό διεθνή διοίκηση.

Σε καθαρά πολιτικό επίπεδο, η ΕΕ για μια ακόμα φορά επιβεβαίωσε ότι δε διαθέτει την πολιτική βούληση να πάξει ενεργό ρόλο σε γεγονότα και καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα τόσο κοντά της γεωγραφικά. Μια από τις συνέπειες της επέμβασης του NATO βρίσκεται στο πεδίο του διεθνούς δικαιού. Για τη νομιμοποίηση των επιχειρήσεων, το NATO επικαλέστηκε κυρίως την αρχή της ανθρωπιστικής επέμβασης και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Όμως η αυτοδιάθεση αφορά το σύνολο του λαού ενός κράτους και, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και θεωρία, η ύπαρξη δικαιώματος αυτοδιάθεσης δε συνεπάγεται αυτόματα δικαίωμα απόσχισης, ιδιαίτερα μάλιστα αν την απόσχιση την επιδιώκει μια μειονότητα.

Η θέση του Βελιγραδίου υποστηρίζει ένα καθεστώς που θα παρέχει "κάτι περισσότερο από αυτονομία και κάτι λιγότερο από ανεξαρτησία" στο Κόσσοβο, θέση την οποία επικροτεί και η Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Δ": ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

1. Γενική - Οικονομική Κατάσταση - Επιδιώξεις

α. Αλβανία

Προσπαθεί να ξεπεράσει το σοκ των πυραμίδων και να βρεθεί στο δρόμο της ανάπτυξης, επιζητώντας τη βοήθεια της Δύσης, επενδύσεις, ανασυγκροτώντας τις δομές της δημόσιας διοίκησης, βελτιώνοντας τις υποδομές της και παγιώνοντας με το πέρασμα του χρόνου τους δημοκρατικούς θεσμούς. Η χώρα βρέθηκε ωφελημένη από τις εξελίξεις στο Κόσσοβο, ενώ το φάσμα του Αλβανικού Μεγαλοϊδεατισμού κάνει τακτικά την εμφάνισή του.

β. ΠΓΔΜ

Την ανεξαρτησία της εγγυάται από τις 12 Φεβρουαρίου του 1993, διεθνής ειρηνευτική δύναμη. Η ισχυρή Αλβανική μειονότητα έχει κάθε λόγο να δημιουργεί ισχυρά αισθήματα ανασφάλειας και αστάθειας στην κυβέρνηση των Σκοπίων. Σε εκκρεμότητα παραμένει το ζήτημα της ονομασίας του κρατιδίου.

γ. Βουλγαρία

Μετά την πτώση του Κομμουνισμού η χώρα μέσα από μία σειρά μεταρρυθμίσεων, προσπαθεί να επιτύχει την ανόρθωσή της. Ελπίδα στον ορίζοντα, η μελλοντική συμμετοχή της Βουλγαρίας στη διεύρυνση της Ε.Ε. Η χώρα μετέχει στο πρόγραμμα του NATO "Partnership for Peace".

δ. Σερβία

Συναποτελώντας μαζί με το Μαυροβούνιο τη Νέα Γιουγκοσλαβία ή την Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας, εξακολουθεί να μετρά τις πληγές της, ευρισκόμενη ταυτόχρονα σε διεθνή απομόνωση. Παράλληλα η πιθανή απόσχιση του Μαυροβουνίου, δημιουργεί πονοκεφάλους στην πολιτική ηγεσία του Βελιγραδίου. Η ίδια αμείωτη ανησυχία επικρατεί και για τη Σέρβικη επαρχία του Κοσσόβου, η οποία βρίσκεται πλέον υπό διεθνή έλεγχο.

ε. Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Εμφανίστηκε από τα συντρίμμια του διαμελισμού της πρώην Γιουγκοσλαβίας, χωρισμένη σε δύο τμήματα, την Κροατο-Μουσουλμανική Ομοσπονδία με πρωτεύουσα το Σεράγεβο και τη Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας. Τη διακυβέρνηση εξασκεί τριμελές συλλογικό προεδρείο, εναλλασσόμενο στην προεδρία ανά οκτάμηνο.

στ. Κροατία

Η Κροατία προσπαθεί να "δαμάσει" τα προβλήματα της οικονομικής σταθεροποίησης, της ανεργίας και της βελτίωσης του ΑΕΠ. Ανοικτό παραμένει το ζήτημα της

χερσονήσου Πρεβλάκα στις ακτές του Μαυροβουνίου, την οποία διεκδικούν Σερβία και Μαυροβούνιο και η οποία για την ώρα βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο των ανδρών του ΟΗΕ.

ζ. Σλοβενία

Έχοντας επιτύχει σε μεγάλο βαθμό την εναρμόνιση της νομοθεσίας της σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, φαίνεται ότι προσεγγίζει τους στόχους της προενταξιακής συμφωνίας. Επιπλέον σημειώνεται η συμμετοχή της χώρας στο πρόγραμμα του NATO "Partnership for Peace".

η. Ρουμανία

Μια ακόμη Βαλκανική χώρα η οποία επιθυμεί να βρεθεί στην τροχιά της ανάπτυξης, της σταθερότητας και της ευημερίας. Ευοίωνο σημείο, η έναρξη διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε. και η οικονομική βοήθεια και στήριξη που απολαμβάνει από το ΔΝΤ. Ας σημειωθεί επιπλέον το γεγονός ότι και η Ρουμανία μετέχει στο πρόγραμμα του NATO "Partnership for Peace".

2. Το νέο διεθνές σύστημα και τα Βαλκάνια

Μετά την προσχώρηση στο NATO της Πολωνίας, της Τσεχίας και της Ουγγαρίας, το μεγάλο ενδιαφέρον προσχώρησης των Βαλτικών χωρών, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας και τη συμμετοχή στο "Συνταιρισμό για την Ειρήνη" σχεδόν όλων των Δημοκρατιών της πρώην ΕΣΣΔ, τα μόνα απολύτως φιλικά προς τη Ρωσία κράτη είναι η Λευκορωσία, ίσως η Ουκρανία και στα Βαλκάνια, μέχρι τη στιγμή της πτώσης του Μιλόσεβιτς, η Γιουγκοσλαβία. Η νέα Γιουγκοσλαβία διέκοπτε και ως ένα βαθμό ακόμη θα διακόπτει την ευθεία γραμμή της νέας "ανάσχεσης" ("containment") της Ρωσίας, η οποία ξεκινά από τη Νορβηγία και τα Βαλτικά κράτη, συνεχίζει με την Πολωνία, την Τσεχία και την Ουγγαρία και κλείνει με την ευθεία Ελλάδας και Σκοπίων στο νότο και με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την

Τουρκία στα νοτιοανατολικά. Συνεπώς, με βάση τα παραπάνω, η προστασία των δικαιωμάτων των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο ή άλλες οικονομικού χαρακτήρα ερμηνείες που δόθηκαν, δε μπορούν να γίνουν αποδεκτές ως τα αίτια του πολέμου κατά της Γιουγκοσλαβίας.

Τα κύρια αίτια είναι ότι η Γιουγκοσλαβία έπρεπε:

a. Να ενταχθεί, όπως ήδη έχουν κάνει και οι γύρω από αυτήν χώρες, για στρατηγικούς και πολιτικούς λόγους στο άρμα των ΗΠΑ και της πολιτικής τους.

β. Να πάψει να αποτελεί το τελευταίο προπύργιο ρωσικής επιρροής στα Βαλκάνια και

γ. Να προσαρμόσει το πολιτικό της σύστημα με εκείνα των κρατών της Δύσης, δηλαδή να υιοθετήσει το σύστημα της αστικής δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ε": Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

1. Ο ρόλος της Ρωσίας

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γιουγκοσλαβία του Τίτο ήταν για το NATO ένας απρόβλεπτος, πιθανώς επικίνδυνος γείτονας. Ο αληθινός νονός της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας - με σκόπιμη επανασυγγραφή λίγης ιστορίας και με απώτερο στόχο την έξιδο στο Αιγαίο - δεν ήταν άλλος από την ΕΣΣΔ στη δεκαετία του '30. Η σοβιετική επιρροή στην περιοχή μειώθηκε στο μεσοδιάστημα των δύο παγκοσμίων πολέμων, επανεμφανίστηκε ισχυρή στην περιοχή μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τελικά υποχώρησε ύστερα από τα γεγονότα του 1989, τη διάλυση της Ένωσης και τα οικονομικά προβλήματα.

2. Ο ρόλος της Γερμανίας

Η Γερμανία είχε ήδη συναινέσει να υποστηρίξει τα εθνικιστικά συμφέροντα της Σλοβενίας και της Κροατίας στα τέλη της δεκαετίας του '80.

Στις 23 Δεκεμβρίου 1991 η Γερμανία εκπλήρωσε την υπόσχεσή της αναγνωρίζοντας επίσημα την εθνική κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Κροατίας και ακολούθησε η αναγνώριση από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα μέσα του Ιανουαρίου 1992. Στις 22 Μαΐου 1992 λόγω ισχυρών πιέσεων από τη Βόνη, η Κροατία έγινε δεκτή στον ΟΗΕ ως πλήρες μέλος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την αναμενόμενη πίεση της Γερμανίας, αναγνώρισε την πλήρη εδαφική ακεραιότητα και την ανεξαρτησία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στις 6 Απριλίου του 1992.

Μια άλλη εκδοχή είναι ότι η Γερμανία επειδή έχει πρόβλημα με τα πυρηνικά απόβλητα, προσπάθησε στην αρχή να το λύσει κάνοντας μία συμφωνία με τη Βουλγαρία. Όταν η Σόφια αντέδρασε όμως, επιλεχθήκαν τα Σκόπια για να καλύψουν το κενό.

3. Ο ρόλος της Αυστρίας

Οι Αυστριακοί ακολούθησαν το παράδειγμα της Γερμανίας φυσιολογικά και σχεδόν χωρίς προσπάθεια. Η Βιέννη ήταν ισχυρός υποστηρικτής της πρώηνς ανεξαρτησίας της Κροατίας και της Σλοβενίας από την αρχή. Συνορεύοντας στα νότια με τη Σλοβενία, οι Αυστριακοί είχαν αποκτήσει μια σχεδόν ιδιοκτησιακή προσέγγιση στους πολίτες αυτής της χώρας.

4. Ο ρόλος της Τουρκίας

Η Τουρκία από τη μεριά της είχε λίγα να χάσει και πολλά να κερδίσει από αυτά που συνέβαιναν στην αρένα των Βαλκανίων. Στους Τούρκους δεν άρεσαν και πολύ οι Σέρβοι, τους οποίους θεωρούσαν πατροπαράδοτους εχθρούς. Η εμφάνιση ενός μουσουλμανικού έθνους από τις στάχτες της παλιάς Γιουγκοσλαβίας ήταν ένας καλός οιωνός για την Άγκυρα, η οποία είδε τον εαυτό της σαν το φυσικό προστάτη των δικαιωμάτων των μουσουλμάνων και γι' αυτό ήταν από τις πρώτες χώρες που υπο-

στήριξαν το βομβαρδισμό των Σερβοβόσνιων και στη συνέχεια των Σέρβων της Σερβίας από το NATO. Ο πόλεμος έκανε την Ελλάδα να χάνει ερείσματα, πράγμα που ήταν ευπρόσδεκτο στην Άγκυρα.

5. Ο Ρόλος της Ιταλίας

Η Ιταλία προσηλυτίστηκε εύκολα στην κίνηση για τον καταδικασμό της Σερβίας, αλλά τα άμεσα εδαφικά ενδιαφέροντά της ήταν αλλού. Έχοντας καταλάβει την Αλβανία στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, έδειξε ένα έντονο, σχεδόν κηδεμονικό ενδιαφέρον προς τα Τίρανα, από τη στιγμή που η Αλβανία αποδεσμεύτηκε από τον κομουνισμό, προσφέροντας βοήθεια, φιλία, εκπαιδευτικό προσωπικό, αστυνομική υποστήριξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "ΣΤ": Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Πρέπει να θεωρείται δεδομένο, ότι η Ευρώπη θα βαδίσει προς την ενοποίηση, γιατί αυτό είναι αναγκαίο τόσο για τη διεύρυνση της Δημοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των λαών της.

Στα πλαίσια αυτά επιβάλλεται η επανεξέταση του ρόλου της Ελλάδος & των προοπτικών της στην οικονομική γεωγραφία της Ευρώπης & των Βαλκανίων.

Στα πλαίσια της Εθνικής στρατηγικής, τα Βαλκάνια, που ιστορικά αποτελούσαν και τη φυσική οικονομική ενδοχώρα της Ελλάδας, προσφέρονται και πάλι για οικονομική συνεργασία μεγάλης πνοής.

Βασικά πλεονεκτήματα της χώρας μας είναι:

- Η γεωγραφική εγγύτητα.
- Η δυνατότατα προσέγγισης της "νοοτροπίας" των λαών αυτών.
- Η ύπαρξη παραδοσιακών πολιτικών, οικονομικών, πολιτιστικών σχέσεων.
- Η δυνατότατα χρησιμοποίησης προ-

γραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θα πρέπει βέβαια να λάβουμε υπόψη μας και τις αντικειμενικές και υποκειμενικές δυσκολίες που επικρατούν σ' αυτές τις χώρες, οι οποίες είναι:

- Η πολιτική ρευστότητα τόσο στις χώρες αυτές όσο και στις σχέσεις ορισμένων χωρών με την Ελλάδα (Αλβανία, Βουλγαρία).
- Η ανυπαρξία υποδομών τόσο φυσικών (δρόμοι, λιμάνια) όσο και οικονομικών (τράπεζες, οικονομικό δίκαιο).
- Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης των χωρών αυτών, που δημιουργεί προβλήματα στην ανάπτυξη των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων.

Η Ελλάδα παράλληλα θα πρέπει να προχωρήσει στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων που αφορούν:

- Την ενεργοποίηση των εξαγωγικών θεσμών.
- Την κινητοποίηση του τραπεζικού συστήματος.
- Την αξιοποίηση Κοινωνικών και Εθνικών πόρων, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η παρέμβασή της στα Βαλκάνια.
- Τον έλεγχο του κύματος λαθρομεταναστών προς τη χώρα μας, με το σχεδιασμό και υλοποίηση μιας ενδεδειγμένης για τη χώρα μας μεταναστευτικής πολιτικής (δυνατότητα απορρόφησης εργατικού δυναμικού).
- Τους κατάλληλους διπλωματικούς χειρισμούς, ώστε η "ενεργειακή οδός", που θα λειτουργήσει ως "παρακαμπτήρια" αυτής των Στενών του Βοσπόρου να είναι η οδός "Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη".
- Τη συνέχιση της συμμετοχής της

χώρας σε στρατιωτικό επίπεδο σε ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ.

Η Ελλάδα εξαρτά σημαντικά συμφέροντά της από την οριστική επίλυση - σύμφωνα με τη διεθνή νομιμότητα - του προβλήματος του Κόσσοβου. Αν αντίθετα υπάρξει ανεξαρτητοποίηση του Κόσσοβου (ή/και του Μαυροβουνίου), θα υπάρξουν οι εξής αρνητικές επιπτώσεις:

1. Ενδεχόμενο νέας ένοπλης σύρραξης.
 2. Ουσιαστική αποδυνάμωση του Γιουγκοσλαβικού - Σερβικού παράγοντα στη Βαλκανική και παράλληλα αναβάθμιση του αλβανικού παράγοντα στα Βαλκάνια, με ανατροπή της υπάρχουσας σήμερα ισορροπίας.
 3. Διακινδύνευση της ενότητας και ίσως και της ύπαρξης της ΠΓΔΜ, με μετακίνηση του επίκεντρου της αστάθειας δίπλα στα σύνορα της Ελλάδας με δυσμενή επίδραση στην ασφάλεια και τα συμφέροντά της.
 4. Παράταση της παρουσίας πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων στα Βαλκάνια, με αντίστοιχη παράταση της αντιμετώπισης της περιοχής ως προβληματικής για τους ξένους επενδυτές και διαιώνιση των ξένων επιρροών και επεμβάσεων στην περιοχή.
 5. Δημιουργία ενός αρνητικού διεθνούς προηγούμενου "μειονοτικής απόσχισης", που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μοντέλο για άλλες περιοχές μειονοτικών προβλημάτων (υπαρκτών ή υποκινούμενων) και η Ελλάδα είναι πιθανό να υποστεί πίεση ανάλογης μορφής για τη Δυτική Θράκη.
- Οι προοπτικές της Ελλάδας συνίστανται σε δύο επίπεδα: το διπλωματικό - οικονομικό και το στρατιωτικό. Στο πρώτο, η Ελλάδα, χάρη στα πλεονεκτήματα που διαθέτει, μπορεί να παίξει το ρόλο του συντονιστή στην ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών και της οικονομίας στις γειτονικές χώρες. Στο δεύτερο επίπεδο, το στρατιωτικό, η Ελλάδα

χρειάζεται να αναπτύξει την αποτρεπτική της ισχύ και τη στρατηγική της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ζ": ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Σύνοψη - Συμπεράσματα

a. Οι στρατηγικές περιοχές της Βαλκανικής απασχολούν και πάλι τις ισχυρές χώρες της Ευρώπης, τη Ρωσία και τις ΗΠΑ, που ως η μόνη υπερδύναμη έχει και τον κυρίαρχο ρόλο. Και αυτό επειδή οι περιοχές αυτές, εκτός από την ευρύτερη γεωπολιτική τους αξία και επίδραση επί των επιδιώξεων και συμφερόντων των ανωτέρω δυνάμεων, αποκτούν σήμερα ιδιαίτερη γεωστρατηγική σημασία, αφενός λόγω των προωθούμενων ανακατατάξεων και αναδιοργανώσεων στη Βαλκανική της "Μεταψυχροπολεμικής νέας τάξεως" και αφετέρου λόγω των αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου που σχεδιάζεται να διέλθουν μέσω των χωρών της, στα πλαίσια του παγκόσμιου "ενεργειακού πολέμου", που βρίσκεται σε εξέλιξη τα τελευταία χρόνια.

b. Το μέσον για να υλοποιηθούν οι ανακατατάξεις αυτές φαίνεται ότι είναι οι κάθε φύσεως μειονότητες -εθνικές και θρησκευτικές- και τα δικαιώματα αυτοδιάθεσης αυτών, των οποίων η ύπαρξη σε όλες τις χώρες της περιοχής προσφέρεται για την ανάμειξη τρίτων. Η πρακτική αυτή ενέχει κινδύνους και για την Ελλάδα, στην οποία διαβιεί μια σημαντική μουσουλμανική (θρησκευτική) μειονότητα -εθνική κατά την Τουρκία- στην περιοχή της Θράκης, την οποία καταβάλει προσπάθειες να επηρεάσει η Τουρκία, εγείροντας κατά καιρούς θέματα καταπάτησης των δικαιωμάτων της.

γ. Η κακή οικονομική κατάσταση όλων των χωρών της περιοχής, η κακή κληρονομιά του πρόσφατου και του απώτερου παρελθόντος, το οθωμανικό και κομμουνιστικό παρελθόν, δεν είναι τα καλύτερα υλικά για να χτιστούν βιώσιμες, ανεπτυγμένες οικονομίες, μορφωμένοι άνθρωποι και αξιόπιστοι γείτονες.

δ. Οι κύριοι ενδιαφερόμενοι πρέπει να χρησιμοποιήσουν όλα τα διατιθέμενα μέσα, διπλωματικά, πληροφοριακά, στρατιωτικά και οικονομικά, αλλά **ΣΤΗ ΣΩΣΤΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ** και για το **ΣΩΣΤΟ ΣΚΟΠΟ** κάθε φορά.

ε. Τον 21ο αιώνα ο δρόμος των Βαλκανικών κρατών είναι ο δρόμος προς την Ευρώπη. Είναι η ένταξη των χωρών αυτών μέσα στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και σταδιακά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

στ. Μέσα σ' αυτήν τη διαμορφούμενη νέα κατάσταση, η Ελλάδα ως η μόνη χώρα των Βαλκανίων που είναι μέλος όλων των διεθνών Οργανισμών, της ΕΕ και του NATO, έχει μπροστά της μία πρόκληση, αυτήν του ρόλου του πρωταγωνιστή στις εξελίξεις που θα καθορίσουν το μέλλον της περιοχής μας, τόσο στην οργάνωσή του αρχικά σε διπλωματικό - πολιτικό επίπεδο όσο και στην υλοποίησή του στη συνέχεια σε οικονομικό επίπεδο.

3. Προτάσεις

α. Να μεσολαβήσει ο διεθνής παράγοντας με δίκαιο τρόπο προς όλες τις κατευθύνσεις, ώστε να ολοκληρωθεί ο εκδημοκρατισμός των κρατών της περιοχής, καθώς και να ηρεμήσει η περιοχή από τους πολέμους και τις ταραχές.

β. Να αντιμετωπισθεί η αβεβαιότητα και η αστάθεια που επικρατούν στις χώρες αυτές, οι οποίες δημιουργούν σοβαρά οικονομικά προβλήματα, με βοήθεια και προσπάθεια ανάπτυξης της περιοχής από τη διεθνή κοινότητα και ειδικότερα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

γ. Να μεθοδευτεί και να επισπευστεί η ένταξη αυτών των χωρών στους κόλπους τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - εφόσον δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων - όσο και του NATO.

δ. Να καταβληθούν προσπάθειες προς

όλες τις κατευθύνσεις ώστε να μη μεταβληθούν τα υφιστάμενα σύνορα, αλλά να λυθούν οι όποιες διαφορές μεταξύ των μειονοτήτων με άλλους τρόπους. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να προσπαθήσει να πείσει τους ενδιαφερόμενους, ότι το μόνο καθεστώς που μπορεί και πρέπει να υιοθετηθεί στην περίπτωση του Κοσσόβου είναι αυτό της πλήρους αυτονομίας υπό την κυριαρχία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, με εξασφάλιση της σταδιακής λειτουργίας όλων των δημοκρατικών θεσμών, υπό την εποπτεία του ΟΗΕ και την εγγύηση της ΕΕ.

ε. Να συνεχίσει η χώρα μας να συμμετέχει ενεργά στις πολιτικο-οικονομικές εξελίξεις στα Βαλκάνια, ώστε μέσω αυτών να επιταχυνθεί η ανάπτυξή της και η εδραίωσή της ως του ισχυρότερου παράγοντα στην ευρύτερη περιοχή.

Η Συνεχιζόμενη Κρίση στο Κοσσυφοπέδιο - Προοπτικές, Πιθανά Σενάρια και Επιπτώσεις στην Περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης

του Ασμχου (I) Γρίβα Ζαχαρία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικά

Το Κοσσυφοπέδιο τα τελευταία χρόνια αποτέλεσε το επίκεντρο μεγάλης διεθνούς κρίσεως που με αφορμή εσωτερικά γεγονότα μεταξύ Αλβανών κατοίκων της περιοχής και της κυβέρνησης της Γιουγκοσλαβίας, είχε ως αποτέλεσμα την στρατιωτική επέμβαση του NATO.

Με τον θάνατο του Στρατάρχη Τίτο στις 3 Απριλίου 1981 άρχισε η ουσιαστική διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και ειδικότερα στο Κοσσυφοπέδιο άρχισε η παράλληλη εξέλιξη δύο διαδικασιών. Η πρώτη ήταν ο αλβανικός εθνικισμός, η αναγέννηση του οποίου οφείλεται κυρίως στις αρχές της Διακήρυξης του Πρίζερν του 1878, με την οποία ζητείται η ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου. Η δεύτερη ήταν ο εθνικισμός των Σέρβων που υποδαυλίζοταν από το κομμουνιστικό καθεστώς. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να οδηγηθούμε στις ένοπλες συγκρούσεις και στα πρόσφατα γεγονότα.

2. Στρατιωτική Αξία του Κοσσυφοπεδίου

Το υψίπεδο του Κοσσυφοπεδίου περιστοιχίζεται από μεγάλες οροσειρές. Μεταξύ των οροσειρών σχηματίζονται μεγάλης στρατιωτικής σημασίας στενωποί και διαβάσεις με συνέπεια να έχει τεράστια στρατηγική αξία. Είναι η βάση του νοτίου Στρατηγικού άξονα που οδηγεί κατευθείαν στους ζωτικούς χώρους της Ουκρανίας και νότιας Ρωσίας και απαγορεύει τον θαλάσσιο άξονα Μαύρη Θάλασσα-Μεσόγειος. Επιπλέον επηρεάζει πλευρικά οποιαδήποτε

ενέργεια στην κεντρική Ευρώπη εξ ανατολών προς δυσμάς και αντιστρόφως. Ο έλεγχος επομένως του Κοσσόβου είναι απαραίτητος γιατί όποιος το κατέχει ελέγχει οποιαδήποτε κίνηση στην Βαλκανική χερσόνησο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Α" -ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1. Γενικά ιστορικά στοιχεία

Η περιοχή του Κοσσυφοπεδίου αποτελούσε τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από ιδρύσεως αυτής.

Οι Σλάβοι και ιδιαίτερα οι Σέρβοι, άρχισαν να εγκαθίστανται στην περιοχή αυτή και νοτιότερα, από το τέλος του 6ου μ.χ. αιώνα. Από τον 10ο αιώνα και μετά, στην περιοχή έγιναν πολλές πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των Σέρβων ηγεμόνων και των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων για τον έλεγχό της. Οι Σέρβοι άρχισαν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους και να αποκτούν την κυριαρχία της περιοχής από το τέλος του 12ου αιώνα και τις αρχές του 13ου αιώνα στην διάρκεια της ηγεμονίας των Νεμάνια. Το Κοσσυφοπέδιο είναι για τους Σέρβους το επίκεντρο του πολιτισμού τους, της πίστης τους και της εθνικής τους μνήμης.

Το αλβανικό στοιχείο άρχισε να εμφανίζεται στην περιοχή του Κοσσυφοπεδίου από τα τέλη του 12ου μ.χ. αιώνα. Ιστορικά στοιχεία που να αποδεικνύουν την ύπαρξη Αλβανών στην περιοχή πριν από τον 12^ο αιώνα δεν υπάρχουν.

Οι σχέσεις μεταξύ των λαών της περιοχής δεν υπήρξαν ποτέ ειδυλλιακές. Οι διχόνοιες και οι διαιρέσεις δεν έλειψαν ποτέ. Αντί με το πέρασμα του χρόνου να καταλαγιάζουν, όλο και δυνάμωναν, μέχρι που στον εικοστό αιώνα έφτασαν σε σημείο παροξυσμού.

2. Η έκρηξη του εθνικισμού

Αποτέλεσμα της όλη αυξανόμενης έντασης ήταν τα επεισόδια του 1968, όταν σε δυναμικές συγκεντρώσεις χιλιάδες

Αλβανοί διαδήλωναν επί σειρά ημερών στο κέντρο της Πρίστινα. Ο Τίτο παραχώρησε δικαιώματα με το Σύνταγμα του 1974, το οποίο καθιστούσε το Κοσσυφοπέδιο αυτοτελή πολιτική μονάδα και συνιδρυτικό μέλος της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας.

Οι συγκρούσεις επαναλήφθηκαν το 1989 οι Αλβανοί άρχισαν τις διαδηλώσεις και το Βελιγράδι υποχρεώθηκε να κηρύξει στρατιωτικό νόμο σε όλο το Κοσσυφοπέδιο. Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, προχώρησε στην αναθεώρηση του Συντάγματος και σε κατάργηση του καθεστώτος αυτονομίας. Η κατάργηση του Συντάγματος του 1974 ήταν ουσιαστικά η αρχή της σημερινής κρίσης.

Το 1998 οι συγκρούσεις μεταξύ σερβικών δυνάμεων και Αλβανόφωνων Κοσσοβάρων φθάνουν στο αποκορύφωμα, με αρκετά θύματα, πρόσφυγες και κατεστραμ-

σταθμών. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν να πιεστούν οι Σέρβοι για έναρξη νέων διαπραγματεύσεων.

Το 1999 στο Rambouillet, οι Δυτικές χώρες, οι εκπρόσωποι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και οι Αλβανόφωνοι της σερβικής επαρχίας, σε μια προσπάθεια, διευθέτησης του προβλήματος, συναντήθηκαν για την εξεύρεση μιας λύσης.

Η συμφωνία του Rambouillet απέτυχε και δεν υπογράφτηκε ποτέ, αφού:

" Οι Αλβανόφωνοι του UCK, δεν αποδέχθηκαν την αυτονομία ούτε δέχθηκαν να καταθέσουν τα όπλα τους.

" Η σερβική πλευρά, με τον Μιλόσεβιτς, παρουσιάστηκε αδιάλλακτη, και δήλωσε ότι η Γιουγκοσλαβία δεν αποδέχεται παρουσία ξένων δυνάμεων στο Κοσσυφο-

μένα χωριά και ενώ τα θύματα πληθαίνουν ξεκινούν οι αντιδράσεις από Αμερική και Ευρώπη.

3. Μεσολαβητικές προσπάθειες

Τον Μάρτιο του 1998 ξεκινά μια σειρά ενεργειών από Η.Π.Α., Ευρώπη και Ρωσία για κατά αρχήν εξεύρεση ειρηνικής λύσης. Αποτέλεσμα των πιέσεων ήταν η επίτευξη αρχικής συμφωνίας (13-10-1998) μεταξύ Μιλόσεβιτς και του Αμερικανού απεσταλμένου κ. Χόλμπρουκ, για την ανάπτυξη 2000 ανδρών παρατηρητών του ΟΑΣΕ στο Κόσσοβο

Παρά την ανάπτυξη των παρατηρητών οι Σέρβοι συνεχίζουν τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά των Αλβανοφώνων και τις στρατιωτικές προπαρασκευές. Από την άλλη πλευρά των Αλβανοφώνων αναλαμβάνει δράση ο UCK με ένοπλες επιθέσεις κυρίως κατά αστυνομικών

πεδίο.

" Η μετριοπαθής πλευρά των Αλβανοφώνων, υπό τον πρόεδρο Ιμπραήμ Ρουγκόβα, ήταν έτοιμη να υπογράψει την συμφωνία και προσπάθησε να έλθει σε συμφωνία με τον UCK, χωρίς τελικά να το πετύχει.

4. Η επέμβαση του NATO

Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν, την 24η Μαρτίου 1999 να αρχίσει, χωρίς προηγούμενη έγκριση του ΟΗΕ, αλλά με εντολή του Γενικού Γραμματέα του NATO, ο αεροπορικός βομβαρδισμός της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

Από τις χιλιάδες εξόδους των Νατοϊκών αεροσκαφών προέκυψε μεγάλος αριθμός θυμάτων από τον άμαχο πληθυσμό που ήταν απόρροια κυρίως επανειλημμένων λαθεμένων στοχοποιήσεων των αξιωματούχων του NATO, αλλά και 700.000

πρόσφυγες οι οποίοι στην προσπάθεια να σώσουν τη ζωή τους, αναγκάστηκαν από τις σερβικές δυνάμεις να καταφύγουν σε γειτονικές χώρες, στις οποίες δημιούργησαν τεράστια προβλήματα που είχαν να κάνουν κυρίως με την περίθαλψή τους (στέγαση, τροφή υγειονομική περίθαλψη κλπ).

Η κοινή γνώμη στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη, σιγά αλλά σταθερά, αρχίζει να διαφοροποιείται, γεγονός που δημιουργεί έντονο προβληματισμό των επιτελών της Συμμαχίας. Την ύστατη ευκαιρία για διπλωματική λύση στο Κοσσυφοπέδιο αποτελούν οι μαραθώνιες διαβουλεύσεις που διεξάγονται με επίκεντρο την Μόσχα. Οι Αμερικανοί και Ρώσοι διαπραγματεύονται μια συμφωνία, η οποία θα διαφυλάξει το γόντρο της Συμμαχίας και θα ικανοποιεί τον Μιλόσεβιτς.

Στις 9-Ιουνίου-1999 υπογράφηκε τελικά η συμφωνία αποχώρησης των σερβικών δυνάμεων από το Κόσσοβο ενώ άρχισε η ανάπτυξη της KFOR από το NATO και την Ρωσία.

5. Το Δίκαιο της επέμβασης

Σύμφωνα με αρκετές απόψεις οι ΗΠΑ παραβίασαν ένα αριθμό από διεθνείς νόμους με την επίθεση τους στη Σερβία στο Κόσσοβο το οποίο είναι ένα τμήμα μιας κυριαρχης και ανεξάρτητης χώρας:

Η επέμβαση ήταν μία παραβίαση του άρθρου 2 του καταστατικού χάρτου του ΟΗΕ το οποίο απαγορεύει τη χρήση βίας και την επέμβαση εναντίον μίας κυριαρχης χώρας για ζητήματα που ανήκουν στην εσωτερική δικαιοδοσία αυτής της χώρας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν έδωσε έγκριση για χρήση βίας, όπως προβλέπεται από το άρθρο 42. Αν το ζήτημα είχε υποβληθεί για συζήτηση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, σίγουρα θα είχε επιβληθεί νετό από Ρωσία και Κίνα. Το NATO γνώριζε αυτό και ως εκ τούτου το παράκαμψη.

Η επέμβαση ήταν μία παραβίαση του καταστατικού το NATO το οποίο διακη-

ρύσσει ότι είναι ένας αμυντικός οργανισμός και καταφεύγει στη βία αν ένα από τα μέλη του δέχεται επίθεση. Κανένα μέλος του δεν δέχθηκε επίθεση. Ο βομβαρδισμός επίσης αντιβαίνει στο 1ο άρθρο του καταστατικού του NATO, όπου δηλώνεται ότι η Συμμαχία δρα μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Β" -ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΝΑΤΟΪΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ

Η 1244/1999 Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για το Κόσσοβο άφησε εκκρεμές το θέμα του οριστικού καθεστώτος της επαρχίας, εγκαθιστώντας εκεί προσωρινά ένα διεθνές προτεκτοράτο, του οποίου η πολιτική διοίκηση ασκείται κυρίως από την UNMIK και το ζήτημα της ασφάλειας έχει ανατεθεί στην KFOR.

Η 1244 Απόφαση δίνει έμφαση στην διατήρηση της κυριαρχίας της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας στο Κόσσοβο, αλλά αυτό από πολλούς δυτικούς αναλυτές ερμηνεύεται ότι αφορά μόνο την μεταβατική περίοδο της διοίκησης της επαρχίας από τον ΟΗΕ (UNMIK).

Η έμφαση των διεθνών αξιωματούχων της διοίκησης του ΟΗΕ δίνεται στην οικοδόμηση δημοκρατικών θεσμών, κράτους δικαίου, ασφαλούς περιβάλλοντος για την ειρηνική και ομαλή συμβίωση όλων των κοινοτήτων της πολυεθνικής κοινωνίας του Κοσσόβου και κυρίως την επιστροφή των Σέρβων και άλλων εκτοπισμένων.

Οι στόχοι αυτοί που όπως ομολογείται από ντόπιους και ξένους, είναι εξαιρετικά απομακρυσμένοι, θα αποτελέσουν το κριτήριο για την έναρξη μιας περιεκτικής και σοβαρής συζήτησης για το οριστικό καθεστώς της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ" -ΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

1. Η μελλοντική εξέλιξη της Αλβανίας σε σχέση με το Κοσσυφοπέδιο

Η γενική αποτίμηση των συνεπειών της κρίσης του Κοσσυφοπεδίου στην Αλβανία, σε επίπεδο κοινωνικό και οικονομικό, είναι θετική. Σύμφωνα με το διεθνές νομισματικό ταμείο, το Αλβανικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 8% μέσα στο 1999, ενώ ο πληθωρισμός κινήθηκε γύρω στο 1,5 %.

Σε κοινωνικό επίπεδο, ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο και η άφιξη μισού εκατομμυρίου προσφύγων, ενδυνάμωσε τα αισθήματα αδελφοσύνης και την πεποίθηση "του ανήκειν" σε ένα έθνος. Εκτός όμως από το αίσθημα της αδελφοσύνης που ενδυναμώθηκε ανάμεσα στις δύο κοινότητες - τους Αλβανούς της Αλβανίας και τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου - δυνάμωσε και την αίσθηση του κοινού δεσμού και του έθνους ανάμεσα στους Αλβανούς της Αλβανίας. Όλοι ήταν πρωτίστως Αλβανοί που έπρεπε να συνδράμουν τους αδελφούς Κοσσοβάρους που υπέφεραν. Το τρίτο μεγάλο όφελος που αποκόμισε η Αλβανία από την κρίση του Κοσσυφοπεδίου ήταν η αύξηση της σχετικής της ισχύος σε περιφερειακό αλλά και διεθνές επίπεδο.

Παρά τις θετικές αυτές επιδράσεις που είχε ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου στην Αλβανία, η εσωτερική πολιτική κατάσταση παραμένει ανώριμη και ασταθής. Από τον Φεβρουάριο του 1991 που διενεργήθηκαν οι πρώτες ελεύθερες εκλογές, η Αλβανία βρίσκεται σε μια κατάσταση διαρκούς κρίσης. Η μεγάλη φτώχεια και η έλλειψη στοιχειώδους υποδομής οδήγησε μεγάλο ποσοστό των κατοίκων στην μετανάστευση, κυρίως στην Ελλάδα και στην Ιταλία, ενώ η πολιτική της χώρας χαρακτηρίζεται από μεγάλη πόλωση και αστάθεια.

2. ΠΓΔΜ και Κοσσυφοπέδιο

Η σύγκρουση στο Κοσσυφοπέδιο ήταν μια δοκιμασία για την ΠΓΔΜ, την οποία βίωσε τόσο στις σχέσεις της με την Αλβανία και την Σερβία, όσο και στο εσωτερικό της. Αν και οι σχέσεις της ΠΓΔΜ με την Αλβανία βελτιώνονται το τελευταίο διάστημα, κατά την διάρκεια του πολέμου ήταν αρκετά τεταμένες εξαιτίας των περιορισμών που

είχε επιβάλει η πρώτη στην υποδοχή των προσφύγων από το Κοσσυφοπέδιο.

Βαρόμετρο επίσης των διμερών σχέσεων αποτελεί η κατάσταση της Αλβανικής μειονότητας στην ΠΓΔΜ και η ύφεση που επικρατεί αυτή την στιγμή μπορεί οποιαδήποτε ώρα να μετατραπεί σε ένταση, εάν το υπαγορεύουσαν οι εθνοτικές σχέσεις.

Τα τελευταία χρόνια που πέρασαν, μια σειρά από ενέργειες βελτίωσαν αισθητά τις σχέσεις ανάμεσα στις κύριες εθνικές ομάδες της ΠΓΔΜ, όμως λόγω των τοπικών εντάσεων η κατάσταση παραμένει ακόμη αρκετά ρευστή.

Κάτω από αντίξοες συνθήκες, ο κυβερνητικός συνασπισμός κράτησε γερά την ενότητα του. Τα κόμματα που τον απαρτίζουν, έχουν συνυπάρξει έως τώρα πολύ προσεκτικά, ώστε να μην πυροδοτήσουν εθνικές εντάσεις και εθνικιστικά αισθήματα. Όμως πέρα από τις καλές προθέσεις ποιο ήταν το στοιχείο που ουσιαστικά απέτρεψε την Αλβανική πολιτική ηγεσία στην ΠΓΔΜ από το να ακολουθήσει την στάση των ομοεθνών της στο Κόσσοβο; Η απάντηση μπορεί να φανεί κυνική, αλλά είναι η ποιο αληθιοφανής και αποδεκτή ακόμα και μέσα στην κοινωνία της ΠΓΔΜ. Όταν οι Αλβανικές πολιτικές ελίτ εντάχθηκαν στους μηχανισμούς της εξουσίας, σταμάτησαν να αποζητούν αλλαγές που πιθανόν να ανέτρεπαν την ισχύ τους.

3. Ελλάδα και Κοσσυφοπέδιο

Η Ελλάδα εξαρτά αρκετά σημαντικά συμφέροντά της από την ειρηνική και σύμφωνη με τα διεθνή νόμιμα επίλυση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου. Αν το ακανθώδες αυτό πρόβλημα οδηγηθεί σε ένοπλη σύγκρουση, είναι πιθανό να υπάρξει ευρύτερη αποσταθεροποίηση σε ολόκληρη τη νότια Βαλκανική, με προφανείς συνέπειες για την ασφάλεια της χώρας μας.

Τέλος θα πρέπει να αποφευχθεί η αλλαγή συνόρων στην περιοχή, γιατί αυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αρνητικό προηγούμενο και για άλλες περιοχές εθνικών και μειονοτικών διενέξεων στα Βαλκάνια και την κεντρική Ευρώπη, αλλά και

τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

4. Τουρκία και Κοσσυφοπέδιο

Η Τουρκία λόγω του κουρδικού προβλήματος, δεν ευνοεί την απόσπαση του Κοσσόβου από την ΟΔΓ, αλλά υποστήριξε ένθερμα την απόκτηση από τους Αλβανούς εθνικής και ημικρατικής οντότητας. Με τον τρόπο αυτό και τους συμμάχους στο NATO ικανοποιεί αλλά και με τον μουσουλμανικό κόσμο ευθυγραμμίζεται και διατηρεί τις στενές της σχέσεις με την Αλβανία. Με την παροχή στρατευμάτων προς το NATO της δόθηκε η ευκαιρία να καταδείξει τον επιδιωκόμενο από αυτήν στρατηγικό στόχο που είναι η ανάδειξή της σε σημαντικό παράγοντα της περιοχής.

5. Σερβία και Κοσσυφοπέδιο

Η Γιουγκοσλαβία και ιδιαίτερα η Σερβία κατέχουσα κεντρική θέση στη Βαλκανική Χερσόνησο από την οποία διέρχονται οι βασικοί άξονες που συνδέουν την κεντρική και βόρεια Ευρώπη με τη Μεσόγειο και την Ασία διαδραμάτισε στο παρελθόν σοβαρότατο ρόλο στις περιφερειακές και ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Ο ρόλος αυτός είναι που κατέστησε τη χώρα το κέντρο του ενδιαφέροντος και των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων των ισχυρών του κόσμου και την οδήγησε στη δίνη των πολεμικών και άλλων περιπτειών.

Η οικονομία της χώρας βρίσκεται στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Η οικονομική κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας θα έχει τεράστιες κοινωνικές συνέπειες και μπορεί να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες εσωτερικές εξελίξεις με σοβαρές συνέπειες για τη σταθερότητα στο εσωτερικό της χώρας και ολόκληρη τη Βαλκανική.

Η Σερβία δεν είναι δυνατόν να συναινέσει σε λύσεις των εθνομειονοτικών προβλημάτων οι οποίες θα συνεπάγονται περιορισμό των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στο έδαφός της και αν βρεθεί πολιτική ηγεσία η οποία αποσπαστεί από τον όρο αυτό το πιθανότερο είναι αυτή να ανατραπεί

και στη χώρα να επικρατήσουν ακροεθνικιστικά στοιχεία ή η αναρχία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Δ" -ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Σύμφωνα με την αρχή "Standards before Status" για να προσδιοριστεί το οριστικό καθεστώς του Κοσσυφοπέδου πρέπει να πληρωθούν τα εξής 8 κριτήρια (standards):

- " Ελεύθερη και ανεμπόδιστη επιστροφή των προσφύγων και των εσωτερικώς εκτοπισμένων προσώπων.
- " Λειτουργικοί δημοκρατικοί θεσμοί.
- " Κράτος Δικαίου.
- " Ελευθερία μετακινήσεως.
- " Ουσιαστική, ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς.
- " Δικαιώματα περιουσίας.
- " Διάλογος μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας.

" Επιτέλεση κοινωφελούς έργου και πολυεθνική σύσταση του Σώματος Προστασίας Κοσόβου /"Kosovo Protection Corps"

Στις 27 Μαΐου 2005 ο ΓΓ ΟΗΕ Κόφι Αννάν ενημέρωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι, παρόλο που κανένα από τα 8 κριτήρια δεν έχει εφαρμοσθεί πλήρως, έχει σημειωθεί αρκετή πρόοδος.

Λόγω των δρομολογουμένων εξελίξεων παρουσιάζονται οι παρακάτω πιθανές λύσεις του προβλήματος:

1. Συνέχιση για απροσδιόριστο χρόνο του καθεστώτος του διεθνούς προτεκτοράτου

Πρόκειται για μια μεσοπρόθεσμη λύση που δεν αντιμετωπίζει τον πυρήνα του προβλήματος. Τίθεται ουσιαστικά για να υποδηλώσει ότι σε κάθε περίπτωση (όποια κι αν είναι δηλαδή η τελική λύση) το Κόσσοβο σήμερα δεν είναι έτοιμο να σταθεί αυτοδύναμα. με σταθερότητα και ασφάλεια για τους κατοίκους του και την γύρω περιοχή.

Η ασταθής κατάσταση στο εσωτερικό της Σερβίας και η εύθραυστη μετάβασή της στη δημοκρατία, η αστάθεια στη FYROM και την περιοχή του Πρέσεβου (Νότια

Σερβία), η οριστική διευθέτηση της σχέσης Μαυροβουνίου-Σερβίας που θα προκύψει ίσως μέσα στο 2006 (με πιθανή διάλυση της Ένωσης) η διατήρηση αποσχιστικών τάσεων στη Σερβοβοσνιακή οντότητα αλλά και μεταξύ των Βοσνίων-Κροατών είναι λόγοι για την αναβολή επίλυσης του ζητήματος.

2. Διχοτόμηση

Πρόκειται για ιδέα που επικρατεί στην πλευρά των Σέρβων. Το σχέδιο προβλέπει την απόσχιση από το Κόσσοβο μιας περιοχής που ήδη κατοικείται στην πλειοψηφία από Σέρβους (ντόπιους και εκτοπισμένους απ' το υπόλοιπο Κόσσοβο) από την βόρεια όχθη του ποταμού Ibar στη Μιτροβίτσα και μέχρι τα σύνορα Κοσσόβου και κυρίως Σερβίας. Η περιοχή αυτή θα ενωνόταν με τη Σερβία, ενώ το υπόλοιπο Κόσσοβο θα γινόταν ανεξάρτητο.

Η ιδέα της διχοτόμησης βρίσκει απόλυτα αντίθετους τους Κοσσοβάρους / Αλβανούς. ενώ και ισχυροί Δυτικοί κύκλοι φοβούνται τη δημιουργία ενός επικίνδυνου προηγουμένου και για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (απόσχιση της Σερβοβοσνιακής οντότητας) ή και για τη FYROM (δυτικές περιοχές με Αλβανική πλειοψηφία).

3. Αυτονομία μέσα στη Ομοσπονδία Σερβίας και Μαυροβουνίου

Πρόκειται για την πιο "ορθόδοξη". από άποψη διεθνούς δικαίου λύση, που επαναφέρει το status quo ante (το προϋφιστάμενο καθεστώς) διατηρώντας την ακεραιότητα και κυριαρχία της Ομοσπονδίας (ήδη της Ένωσης Σερβίας-Μαυροβουνίου) και επιτρέποντας ταυτόχρονα την αυτοκυβέρνηση των Αλβανών του Κοσσόβου. Θα μπορούσε επίσης, να συνδυασθεί και με την λύση της καντονοποίησης εντός του Κοσσόβου.

Βρίσκεται εξάλλου πλησιέστερα και προς το γράμμα αλλά και το πνεύμα της 1244 Απόφασης (τουλάχιστον στο επίπεδο της προσωρινής ρύθμισης που επέβαλε). Μια λύση που θα συμπληρωθεί, στο

απώτερο μέλλον βέβαια με την ενσωμάτωση και της Σερβίας και του Κοσσόβου αλλά και της Αλβανίας, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με όλα τα θετικά που αυτό συνεπάγεται για την υπέρβαση του σημερινού συγκρουσιακού κλίματος. Δυστυχώς η λύση αυτή είναι πιθανόν να προκαλέσει ένοπλη αντίδραση από την πλευρά των Αλβανών.

4. Πλήρης ανεξαρτησία

Η λύση αυτή που είναι η μόνη που δέχονται οι Κοσσοβάροι/Αλβανοί και μάλιστα σ'όλες τις πτέρυγες του πολιτικού τους σκηνικού, είναι πιθανό ότι θα οδηγούσε σε μαζική έξοδο των Σέρβων που απέμειναν στην Επαρχία και για την ώρα τουλάχιστον συναντά την αντίθεση της διεθνούς κοινότητας. Για την υλοποίηση αυτής της λύσης θα απαιτηθεί η συναίνεση της διεθνούς κοινότητας και αυτό προϋποθέτει μακρά περίοδο "ωρίμανσης" του Κοσσόβου κάτω από διεθνή εποπτεία.

Πάντως πολλοί Αμερικανοί και αρκετοί Ευρωπαίοι πολιτικοί και αναλυτές θεωρούν αναπόφευκτη στο μέλλον την ανεξαρτησία του Κοσσόβου, αφού βέβαια θα έχουν πληρωθεί μια σειρά από προϋποθέσεις ομαλοποίησης και μετά από σχετικό δημοψήφισμα. Πιθανότατα όμως θα απαιτηθεί και επίτευξη συναίνεσης μεταξύ των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και κυρίως από τη Ρωσία και την Κίνα.

5. Ανεξαρτησία υπό όρους

Η εμφανιζόμενη ως επικρατέστερη λύση κυρίως από Δυτικούς αναλυτές, είναι αυτή της ανεξαρτησίας υπό όρους. Πρόκειται ουσιαστικά για μία υπόσχεση μελλοντικής πλήρους ανεξαρτησίας προς το Κόσσοβο από την Διεθνή Κοινότητα μετά από μια απροσδιόριστη χρονική περίοδο, κατά την οποία θα συνεχιστεί η παρούσα κατάσταση της αυτοκυβέρνησης υπό διεθνή εποπτεία.

Η διεθνής στρατιωτική παρουσία θα συνεχιστεί ενώ θα αποδεσμευτούν ορισμένοι τομείς κρατικής δράσης και θα χορηγηθούν στις αρχές του Κοσσόβου.

Η εγγύηση που θα δοθεί στο Κόσοβο ότι δεν θα εξαναγκασθεί ποτέ να επανέλθει υπό την κυριαρχία του Βελιγραδίου, θα πρέπει να εξισσοροπηθεί με την ρητή δέσμευση του Κοσσόβου για σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας των γειτονικών χωρών και για αποτροπή ανταρτικών διεισδύσεων από το έδαφός του σ' αυτές (π.χ. FYROM, Ν.Σερβία).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ε" -ΣΥΝΟΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Σύνοψη

Το Κοσσυφοπέδιο, όπως και η Βοσνία, αποτελούν τυπικές περιπτώσεις όπου λαοί διαφορετικοί δεν κατορθώνουν να συμβιώσουν κάτω από μια ενιαία κρατική οργάνωση. Ο διαχωρισμός τους από την άλλη, είναι δύσκολος όχι μόνο εξαιτίας της ανάμειξης των πληθυσμών αλλά και γιατί τα αντιμαχόμενα μέρη διεκδικούν το ίδιο έδαφος συμβολικά και ιστορικά.

Η κατοχή του Κοσσυφοπέδιου μετά την επέμβαση του NATO από διεθνείς στρατιωτικές δυνάμεις και η ανάληψη της διοίκησης από τον ΟΗΕ δεν επέλυσε το πρόβλημα, δεν απάλειψε τους κινδύνους που αυτό εγκυμονούσε για την ειρήνη και σταθερότητα στη Βαλκανική και την ευρύτερη περιοχή, ούτε κατέστησε την εξεύρεση λύσης σ' αυτό ευκολότερη από ότι ήταν πριν τους βομβαρδισμούς.

2. Συμπεράσματα

Ανεξάρτητα από το τι πιστεύουν και επιδιώκουν οι εθνότητες του Κοσσυφοπέδιου οι μητέρες πατριόδες τους και τα έθνη τους το Κοσσυφοπέδιο αποτελεί επίσημο προτεκτοράτο του ΟΗΕ, το καθεστώς του διέπεται από την Απόφαση 1244/10-6-99 του Συμβουλίου Ασφαλείας αυτού και η τελική τύχη του εξαρτάται από τις αποφάσεις της διεθνούς κοινότητας.

Οι παγιωμένες και αδιάλλακτες θέσεις των δύο αντιπάλων πλευρών δεν επιτρέπουν στην διεθνή κοινότητα στο άμε-

σο μέλλον την δημιουργία μιας πολυφυλετικής, πολυθρησκευτικής και πολυπολιτισμικής ειρηνικής κοινωνίας του Κοσσυφοπέδιου, την οποία αυτή ως ολότητα και ανεξάρτητα από επί μέρους εθνικές σκοπιμότητες και βλέψεις επαγγέλλεται, επιθυμεί και επιδιώκει.

Για τις θέσεις των ισχυρών παραγόντων για την οριστική λύση του προβλήματος δεν είναι δυνατόν να γίνουν ασφαλείς εκτιμήσεις αλλά από τις μέχρι τώρα ενδειξεις μπορούν να προσδιοριστούν οι εξής σταθερές παράμετροι:

" Καμία από τις μεγάλες δυνάμεις δεν θα επιχειρήσει να επιβάλλει δια της ένοπλης βίας την υποστηριζόμενη από αυτήν λύση του προβλήματος. Οι ΗΠΑ θα χρησιμοποιήσουν πολλές μορφές πιέσεων και θα προσπαθήσουν να έχουν τον πρώτο και τελευταίο λόγο αλλά δεν θα χρησιμοποιήσουν την πολεμική ισχύ τους γι' αυτό.

" Καμία μεγάλη δύναμη δεν θα υποστηρίξει την δημιουργία ανεξάρτητου κράτους του Κοσσυφοπέδιου και πολύ περισσότερο την σύνδεση αυτού με την Αλβανία. Αυτό θα πρέπει να θεωρείται βέβαιο για την Κίνα, τη Ρωσία και την ΕΕ ως συλλογικού Οργάνου.

" Οι ΗΠΑ υπό το βάρος των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει έναντι των Αλβανών, και υπό την πίεση του αραβοϊσλαμικού παράγοντα είναι δυνατόν να υποστηρίξουν μία τέτοια εξέλιξη αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό ώστε να προκαλέσουν την ένωση και τη συσπείρωση σημαντικών αντίρροπων δυνάμεων που θα μπορούσαν να θέσουν υπό αμφισβήτηση την παγκόσμια ηγεμονία τους.

3. Προτάσεις

Εκτιμάται ότι η υιοθέτηση και εφαρμογή των παρακάτω προτάσεων-κατευθυντηρίων αρχών θα συμβάλει αποφασιστικά στο να καταστεί η Βαλκανική μια ευρωπαϊκή περιοχή ειρήνης και ασφάλειας:

" Δεν πρέπει να αλλάξουν τα σύνορα μεταξύ των κρατών της Βαλκανικής, όπως

έχουν ήδη διαμορφωθεί μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Σε αντίθετη περίπτωση θα επέλθει μεγάλη αναστάτωση, διότι οι λαοί θα προσπαθήσουν να ικανοποιήσουν διάφορες παλιές εθνικιστικές τους διεκδικήσεις.

" Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου πρέπει να είναι αποτέλεσμα διαλόγου, να προέλθει με ειρηνικές διαδικασίες και να είναι συμβατό με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, την Τελική Πράξη του Ελσίνκι και την Χάρτα των Παρισίων για Νέα Ευρώπη του 1990.

" Η Σερβία και το Μαυροβούνιο, όπως και το Κοσσυφοπέδιο, δεν μπορούν να παραμείνουν η "μαύρη τρύπα" της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση παραμένει ατελής όσο δεν περιλαμβάνει όλες τις χώρες της περιοχής μας. Ουσιαστικά η συμμετοχή στην ΕΕ θα πρέπει να δράσει ως καταλύτης για την διευθέτηση του μόνιμου καθεστώτος του Κοσσυφοπεδίου. Εκείνο που πραγματικά πρόεχει είναι να σταθεροποιήσουμε και το Κοσσυφοπέδιο και την Σερβία εφαρμόζοντας "Ευρωπαϊκή λύση".

" Το ζήτημα της ασφάλειας είναι κρίσιμο για τη θετική έκβαση της διαδικασίας. Το αίσθημα εκτεταμένης ανασφάλειας χρειάζεται επίσης να αντιμετωπισθεί. Πιθανή λύση θα ήταν κάποιες ρήτρες αποστρατιωτικοποίησης (καθώς και μία νέα περισυλλογή φορητού οπλισμού), συνδυασμένες με την παρουσία αρκούντων ισχυρής διεθνούς δύναμης ασφάλειας.

" Η προστασία όλων των πολιτιστικών και θρησκευτικών μνημείων στο Κοσσυφοπέδιο είναι απαραίτητη. Μεταξύ άλλων, αυτό μπορεί να σημαίνει την εγκαθίδρυση "Μοναστικής Ορθόδοξης Κοινότητας Κοσσυφοπεδίου και Μετοχίου", κατά το πρότυπο της αυτοδιοίκητης μοναστικής κοινότητας του Αγίου Όρους.

" Τόσο το Βελιγράδι, όσο και η Πρίστινα πρέπει να αντιληφθούν ότι η πλήρης συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη των σχέσεων με την Ευρωπαϊκή

Ένωση.

" Τέλος οι δυσμενείς επιδράσεις στα ελληνικά συμφέροντα επιβάλλουν την ενεργό συμμετοχή της Ελλάδος στις διεθνοπολιτικές διεργασίες και σε όση έκταση αυτό είναι δυνατό στις διαδικασίες αντιμετώπισης του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου και των δημιουργούμενων δυσμενών καταστάσεων στον περιβάλλοντα αυτό χώρο σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Εθνικές και Θρησκευτικές Μειονότητες στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και τα Προβλήματα που Δημιουργούν οτις Σχέσεις Μεταξύ των Χωρών της Περιοχής

του Τχη (ΔΒ) Μυριδάκη Μιχαήλ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τα βαλκανικά κράτη είναι πρόσφατα δημιουργήματα των αρχών του 19ου αιώνα. Η ίδια διαδικασία εξακολουθεί να υφίσταται και σήμερα, καθώς ανεξαρτητοποιούνται τα κράτη που προήλθαν από την πρώην Γιουγκοσλαβία. Ενώ στην Δύση το Εθνικό Κράτος εδραιώθηκε σταδιακά στην διάρκεια μερικών αιώνων, στα Βαλκάνια η διαδικασία συμπιέστηκε μέσα σε μερικά χρόνια, καθιστώντας έτσι τα νέα βαλκανικά κράτη εξαιρετικά εύθραυστα. Το πλέον εύθραυστο, η Γιουγκοσλαβία, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ακολούθησε διερευνητικά μια οδό Νεωτερικότητας, διαφοροποιημένη από το ενιαίο εθνικιστικό κράτος, την ομοσπονδία. Σε πρώτη ανάγνωση, η αποτυχία του πειράματος αυτού μοιάζει να επιβεβαιώνει την εγκυρότητα του Εθνικού Κράτους.

2. Η τρέχουσα, όμως, κρίση στα Βαλκάνια επισημαίνει και πάλι το υψηλό ανθρώπινο κόστος, το οποίο απαιτεί η εφαρμογή της αρχής των εθνοτήτων. Οι <<εθνοκαθάρσεις>>, το πρόβλημα των προσφύγων, ο πολλαπλασιασμός των μειονοτήτων προβάλλουν ακόμη μια φορά, στην σύγχρονη ιστορία των Βαλκανίων, ως το βαρύ φορτίο των πληθυσμών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Α" - ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

1. ΟΡΙΣΜΟΙ

Απαραίτητη για την κατανόηση της ανάλυσης που ακολουθεί, είναι η απόδοση του ορισμού διαφόρων λέξεων και εννοιών όπως οι όροι "έθνος", "εθνότητα", "κράτος",

"μειονότητα" και "εθνική μειονότητα", η σημασία των οποίων είναι πολυδιάστατη και κατά περιόδους ερμηνεύεται διαφορετικά.

Η λέξη "έθνος" είναι πανάρχαιη. Χρησιμοποιείται ήδη από τον Όμηρο και είναι καταχωρημένη ως το λήμμα "ΕΘΝΟΣ", "ΕΟΣ", από το "έθω" με σημασιολογική έννοια "πάν oμού συνειθισμένον και συμβιούν πλήθος, στίφος, έθνος, είτε ανθρώπων, είτε ζώων.

Η λέξη "κράτος" είναι τόσο αρχαία όσο και η λέξη "έθνος". Απαντάτε επίσης στον Όμηρο με τις σημασίες σκληρότητα και δύναμη. Ως προς την έκταση, τη γεωγραφική περίμετρο, επί αιώνες βαίνει κατά συνάρτηση αύξουσα, η δε αισθητότερη παλινδρόμηση σημειώνεται στην εποχή μας.

"Εθνότητα" και "εθνική μειονότητα" είναι δύο διαφορετικοί όροι αν και αναφέρονται και οι δύο σε κομμάτια ενός έθνους που ζουν σε μια άλλη χώρα. Με τον όρο "εθνότητα" εννοούμε τις εθνικές ομάδες οι οποίες ζουν σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο για μεγάλο χρονικό διάστημα, αποκομμένες από την φυσική πατρίδα τους είτε γιατί αυτή δεν υπάρχει, είτε γιατί τόσο η απόσταση από αυτήν όσο και οι συνθήκες είναι απαγορευτικές (πχ Πόντιοι τού Καυκάσου).

"Μειονότητες" στο πλαίσιο της ΔΑΣΕ /ΟΑΣΕ θεωρούνται οι μη κυρίαρχες αυτόχθονες ομάδες που αποτελούν αριθμητικές μειονότητες στο πλαίσιο ενός κράτους. Από την άλλη, ορισμένα κράτη όπως η Ελλάδα και η Βουλγαρία δε χρησιμοποιούν τον όρο "μειονότητα" παρά μόνο για ομάδες που αναγνωρίζονται ως τέτοιες και προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πρόβλημα των βαλκανικών μειονοτήτων έχει τις ρίζες του στην περίοδο που οι Βαλκανικοί λαοί θέλουν να απελευθερωθούν από τον Οθωμανικό ζυγό, με αποτέλεσμα να επιτρέψουν και να ενισχύσουν τις επεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων. Το πρόβλημα των μειονοτήτων ουσιαστικά γεννήθηκε με τη Βερολίνια Συνθήκη του 1878 δημιουργώντας εντάσεις στον χώρο των Βαλκανίων ως σήμερα. Τέσσερις

δεκαετίες ψυχρού πολέμου. Ο Βορράς του πλανήτη ήταν δομικά διπολικός. Η διάλυση της ΕΣΣΔ είχε σαν αποτέλεσμα οι μεταψυχροπολεμικές παγκόσμιες δομές να βρίσκονται σε ρευστή και μεταβατική κατάσταση. Νέα ανταγωνιστικά συστήματα και μοντέλα εμφανίζονται που συχνά καταλήγουν στην παγκόσμια αταξία. Πρώτο συνειρημικό αποτέλεσμα για τα Βαλκάνια, η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η ανησυχητική αστάθεια (Κοσσυφοπέδιο) και στα υπόλοιπα κράτη με μοναδική εξαίρεση τη μικρή και στρατηγικά τοποθετημένη χώρα μας που είναι πιστά αφοσιωμένη στην σταθερότητα και ειρήνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Β" - ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

1. ΑΛΒΑΝΙΑ

a. Εθνολογική Σύνθεση

Η Αλβανία είναι η χώρα με την μεγαλύτερη εκτός κράτους της εθνική μειονότητα. Περίπου 3,5 εκατομμύρια Αλβανοί ζουν σήμερα εκτός της χώρας εκ των οποίων 2,5 εκατομμύρια στη Σερβία, Σκόπια, Κόσσοβο και 1 εκατομμύριο στην Τουρκία με βάση τους ισχυρισμούς των Τιράνων.

Οι Αλβανοί χωρίζονται σε δύο μεγάλες εθνολογικές ομάδες τους Γκέκηδες που κατοικούν Βόρεια του ποταμού Σκούμπη και υποδιαιρούνται στους Μαλισώρους και τους Περοίκες και τους Τόσκηδες που κατοικούν στη Νότια Αλβανία και υποδιαιρούνται στους Λιάπιδες και τους Τσάμιδες. Οι Γκέκηδες και οι Τόσκηδες μιλούν την Γκέκικη και Τόσκικη διάλεκτο. Οι δύο αυτές ομάδες έχουν χαρακτηριστικές διαφορές (διάπλαση, ήθη, έθιμα). Με το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας το 1913 ένα μεγάλο τμήμα της Ήπειρου <<Η Βόρεια Ήπειρος>> προσαρτήθηκε στην Αλβανία και έτσι αμέσως μετά τον Β'ΠΠ σε στατιστικές που έγιναν βρέθηκαν 150.000 Έλληνες και λειτουργούσαν 200 Ελληνικά σχολεία.

β. Μειονότητες και Προβλήματα

(1) Ελληνική Μειονότητα

Στην Αλβανία κατοικεί μια τεράστια ελληνική μειονότητα που υπέφερε κατά την διάρκεια του δευτέρου μισού του εικοστού αιώνα. Η δικτατορία του Hoxha (Χότζα), ήταν το μόνο επίσημα αθεϊστικό κράτος του κόσμου. Έτσι ο ελληνισμός της Αλβανίας στερήθηκε για πενήντα χρόνια τα θρησκευτικά του δικαιώματα καθώς και σε μεγάλο βαθμό το δικαίωμα να διδάσκεται την γλώσσα του.

Σήμερα ο ακριβής αριθμός της Ελληνικής μειονότητας είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιοριστεί. Σύμφωνα με την Αλβανική απογραφή του 1989, την πρώτη που περιείχε στοιχεία για εθνικές μειονότητες, επί συνόλου 3.200.000 κατοίκων αριθμούσε περίπου 59.000 άτομα, δηλαδή το 2% περίπου του πληθυσμού. Η μειονότητα αμφισβήτησε αυτά τα στοιχεία και υποστηρίζει ότι οι Έλληνες ανέρχονται στους 400-450.000. Ο αριθμός που γίνεται ευρύτερα αποδεκτός είναι 150.000 - 200.000. Η ελληνική μειονότητα βρίσκεται εγκατεστημένη κυρίως στο νοτιοδυτικό τμήμα της Αλβανίας, στις περιοχές Αργυροκάστρου, Δελβίνου, Αγίων Σαράντα και στα χωριά της Χειμάρας.

(2) Πρόσφατες Εξελίξεις

Η πτώση του καθεστώτος Μπερίσα την Άνοιξη του 1997 σήμανε και το τέλος, για την ακρίβεια την αποτυχία, της πρώτης φάσης του σχεδίου "Μεγάλη Αλβανία". Το μετριοπαθές καθεστώς του Φάτος Νάνο, απέρριψε κάθε λογική εδαφικής επέκτασης της Αλβανίας, φτάνοντας στο σημείο να αποστασιοποιήθει από τις διεκδικήσεις των Κοσοβάρων. Ο σοσιαλιστής Νάνο, με ερείσματα κυρίως στον τοσκικό και φιλοορθόδοξο αλβανικό Νότο, εγκατέλειψε τον εθνικισμό του Μπερίσα, προτείνοντας μια φιλοευρωπαϊκή (και συνεπώς πιο φιλεληνική) προοπτική για τη χώρα του, που βάδιζε συνεχώς στο χείλος της αβύσσου. Για το ρεαλιστή Νάνο οράματα του τύπου "Μεγάλη Αλβανία", πέρα από αναχρονισμό, αποτελούσαν και επικίνδυνες αυταπάτες, που μπορούσαν να οδηγήσουν την φτωχή

Αλβανία σε απίστευτες περιπέτειες δίχως τέλος.

2. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

a. Εθνολογική Σύνθεση

Η Βουλγαρία έχει πληθυσμό περίπου 9.000.000, από τους οποίους το 83% είναι Βούλγαροι, το 8,5% είναι Τούρκοι, το 2,5% Ρόμα και υπάρχουν μη προσδιοριζόμενα ποσοστά Σλάβο-Μακεδόνων, Αρμενίων, Τατάρων, Γκαγκαούζων, Κιρκασίων και άλλων με ποσοστό 3,7%, (σύμφωνα με στοιχεία του 1998). Είναι γνωστό ότι κατά τη διάρκεια της κομμουνιστικής περιόδου η κυβέρνηση επεδίωξε να αφομοιώσει τις διαφορετικές εθνικές ομάδες καταπιέζοντας την πολιτιστική τους ταυτότητα. Επίσης οι Τούρκοι υπήρξαν θύματα διακρίσεων στη δεκαετία του '80 και περίπου το 40% του συνολικού αριθμού έφυγαν στην Τουρκία. Το 83,5% του πληθυσμού είναι Ορθόδοξοι, το 13% Μουσουλμάνοι, το 1,5% Ρωμαϊκοθολικοί, το 0,2% Ουνίτες, το 0,8% Εβραίοι και υπάρχουν και λίγοι Προτεστάντες.

β. Μειονότητες και Προβλήματα

(1) Τουρκική Μειονότητα

Η τουρκική μειονότητα είναι η ισχυρότερη μειονότητα στη Βουλγαρία. Αν και η εκάστοτε κυβέρνηση εφάρμοσε ειδικά για τους Τούρκους μια συντονισμένη πολιτική, που αποσκοπούσε στη συρρίκνωση και τη βαθμιαία ενσωμάτωση τους στο βουλγαρικό έθνος, οι Τούρκοι εξακολουθούν να αποτελούν το 10% του πληθυσμού.

(2) Πομάκοι (ή επίσημα Βούλγαροι Μωαμεθανοί).

Οι Πομάκοι συνιστούν θρησκευτική μειονότητα που ποτέ δεν αναγνωρίστηκε επίσημα από το βουλγαρικό κράτος, αφού πάντοτε τα μέλη της συνυπολογίζονταν στους Βούλγαρους. Πρόκειται για Σλάβους Βούλγαρους που μιλούν τη βουλγαρική γλώσσα, αλλά η θρησκεία τους και οι παραδόσεις τους κινούνται στα πλαίσια του Ισλάμ.

(3) Ρόμα (Αθίγγανοι)

Οι Ρόμα σήμερα, με βάση πηγές του εξωτερικού ανέρχονται περίπου στις 500.000. Με βάση τα θρησκευτικά και γλωσσικά κριτήρια διακρίνονται στους ορθόδοξους βουλγαρόφωνους Ρόμα, στους Μουσουλμάνους τουρκόφωνους Ρόμα και στους ορθόδοξους ρουμανόφωνους Ρόμα. Ως τόποι διαμονής αναφέρονται οι περιοχές της Φιλιππούπολης, του Χάσκοβο, του Τεργκόβιτσε και του Σλίβεν.

(4) <<Μακεδόνες>>

Οι <<Μακεδόνες>> συνιστούν το δεύτερο ακανθώδες πρόβλημα στη μειονοτική πολιτική της Βουλγαρίας. Το ζήτημα τους ανάγεται ιστορικά στα τέλη του 19ου αιώνα και στη σχετική διαμάχη μεταξύ Σερβίας, Βουλγαρίας και Ελλάδας περί της εθνικής ταυτότητας των εκεί αυτοχθόνων. Τόσο η Βουλγαρία όσο και η Ελλάδα δεν αναγνωρίζουν ξεχωριστή <<μακεδονική>> μειονότητα και απορρίπτουν γενικά το όλο πλαίσιο του <<μακεδονικού>> εθνικισμού, ενώ η πολιτική των Σκοπίων επιμένει στην ύπαρξη και στη συνέχεια της <<Μακεδονίας του Βαρδάρη>>, της <<Μακεδονίας του Πιρίν>> και του ελληνικού τμήματος της λεγόμενης <<Μακεδονίας του Αιγαίου>>.

(5) Έλληνες

Ο ελληνισμός της Βουλγαρίας παρουσιάζει αξιοθαύμαστη διαχρονικότητα ήδη από την περίοδο της αρχαιότητας. Συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί τον 19ο αιώνα κατοικούν σε μεγάλα πολιτιστικά κέντρα της Βουλγαρίας. Η εθνική αφύπνιση των Βουλγάρων στα τέλη του 19ου αιώνα σημαίνει την απαρχή πολλαπλών προβλημάτων για τις ελληνικές κοινότητες, που άρχισαν να βρίσκονται αντιμέτωπες με τις βίαιες προσπάθειες των εκάστοτε βουλγαρικών κυβερνήσεων, να αφομοιώσουν τον ελληνισμό στο βουλγαρικό εθνικό κορμό.

3. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

a. Εθνολογική Σύνθεση

Η Ρουμανία περισσότερο από κάθε

άλλη Βαλκανική χώρα διαθέτει ένα πλούσιο μωσαϊκό εθνοτήτων, δεδομένου ότι το 12%, κατά άλλους 16% του πληθυσμού της δεν είναι Ρουμάνοι. Από θρησκευτικής άποψης ο πληθυσμός της αποτελείται από 63% χριστιανούς ορθόδοξους, 7% καθολικούς και το υπόλοιπο ποσοστό σε άλλες θρησκείες και δόγματα.

β. Μειονότητες και Προβλήματα

Επί συνόλου 23.000.000 κατοίκων και 20 Εθνικών μειονοτήτων οι κυριότερες από αυτές είναι:

(1) Ούγγροι

Υπολογίζονται σε 2.000.000 περίπου και αποτελούν την μεγαλύτερη μειονότητα στην Ευρώπη. Στην πλειονότητα τους κατοικούν στο δυτικό τμήμα της χώρας, την Τρανσυλβανία. Χαρακτηρίζονται από γλωσσική και πολιτιστική ομοιογένεια και έχουν έντονη συνείδηση της ιδιαιτερότητας και της ταυτότητας τους. Το πρόβλημα της ουγγρικής μειονότητας ανάγεται στις αρχές του αιώνα μας και στη διάρκεια των μεταπολεμικών χρόνων.

(2) Άλλες Μειονότητες

Άλλη μειονότητα που ζει στη Ρουμανία είναι η σερβική που αριθμεί τις 50.000 και είναι συγκεντρωμένη στο Βανάτο (Τιμισοάρα). Η γερμανική μειονότητα ευημερούσε κάποτε στην Τρανσυλβανία και το Βανάτο. Σήμερα έχει πλέον αποδεκατισθεί από τις μεταναστεύσεις προς την Γερμανία ώστε να μην είναι άξια λόγου. Από τους 200.000 Γερμανούς της κομμουνιστικής περιόδου είναι άγνωστο πόσοι ακριβώς απέμειναν.

Στη Ρουμανία επίσης ζει μια μειονότητα Τούρκων κοντά στις εκβολές του Προύθου οι οποίοι ονομάζονται "Γκαγάουζοι Τούρκοι". Το μεγαλύτερο κομμάτι των Γκαγάουζων ζει στην πρώην σοβιετική Μολδαβία. Επίσης στη Ρουμανία ζουν 400.000 Τσιγγάνοι αλλά και αρκετοί Έλληνες.

(3) Πρόσφατες Εξελίξεις

Η Ρουμανική κυβέρνηση εφαρμόζει

πολιτική αποδοχής και διαχείρισης των διαφορών με αφομοιωτικό τρόπο. Το σημαντικότερο είναι ότι η κυβέρνηση έχει τις περισσότερες φορές την ανάγκη των εθνικιστικών κομμάτων που παίζουν τον ρόλο του ρυθμιστή του πολιτεύματος και του καθορισμού της κυβέρνησης και κυρίως το ιδιαίτερα έντονο αίσθημα απειλής εκ μέρους της Ουγγαρίας. Η βελτίωση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια όσον αφορά την επανάκτηση πλήρων δικαιωμάτων των Ούγγρων μειονοτικών οφείλεται κυρίως στο "σύμφωνο σταθερότητας" και την "ιστορική συμφιλίωση" Ρουμανίας και Ουγγαρίας που έλαβε χώρα το 1995.

4. ΠΓΔΜ (ΣΚΟΠΙΑ)

a. Εθνολογική Σύνθεση

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας αποτελεί ένα μωσαϊκό εθνοτήτων. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που έδωσε η στατιστική υπηρεσία της χώρας στις 14 Νοεμβρίου 1994, ο συνολικός πληθυσμός είναι 1.936.877 άτομα εκ των οποίων 1.288.330 Σλαβομακεδόνες (66,5%), 442.914 Αλβανοί (22,9%), 77.252 Τούρκοι (4%), 43.732 Ρόμα (2,3%), 8.467 Βλάχοι (0,4%), 39.260 Σέρβοι (2%), 34.960 άλλοι (1,8%), ενώ 1962 δεν δήλωσαν (0,1%).

Οι Αλβανοί οι οποίοι αποτελούν την μεγαλύτερη σε αριθμό προβληματική μειονότητα της χώρας, είναι εγκατεστημένοι στην δυτική περιοχή κοντά στα σύνορα με την Αλβανία με έδρα το Τέτοβο. Τα ποσοστά που παρουσιάζουν, κατά τις εκτιμήσεις τους πλησιάζουν το 40%. Η άλλη μεγάλη μειονότητα η Τουρκική (77.252 άτομα) μπορεί να διαδραματίσει έναν στρατηγικό ρόλο στις εθνοτικές διαφορές.

β. Πρόσφατες Εξελίξεις

Η ιδιαίτερα υψηλή γεννητικότητα καθώς και η διαρκής παρέμβαση της Αλβανίας στα εσωτερικά των αλβανικών κομμάτων της χώρας δημιουργούν κλίμα ανασφάλειας, που σε τίποτα δε βοηθάει τις διεθνοτικές σχέσεις και καθιστά την ισορροπία μεταξύ των εθνικών ομάδων

επισφαλή. Βασικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι μια κυρίαρχη, ουσιαστικά αστική σλαβική ελίτ κυβερνά μια χώρα την οποία ελέγχει μόνο μερικώς, δεδομένου ότι υπάρχουν ολόκληρες περιοχές όπου η επίσημη κυβέρνηση δεν έχει ουσιαστική πρόσβαση ή παρουσία και όπου υπάρχει de facto αλβανική κυριαρχία.

Βασικός φόβος της χώρας είναι η διάλυση του κράτους τους θεωρώντας ότι η προσπάθεια των Αλβανών να κατακτήσουν ένα ισότιμο καθεστώς, την ίδια στιγμή που διαθέτουν μια διαφορετική γλώσσα, πολιτισμό, θρησκεία, οδηγεί αναπόφευκτα στην αυτονομία και μακροπρόθεσμα στην απόσχιση.

5. ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Εθνολογική Σύνθεση

Στο μωσαϊκό των εθνοτήτων της πρώην Γιουγκοσλαβίας ανήκει και η Σλοβενία. Είναι μια οικονομικά ανεπτυγμένη χώρα και θεωρεί εαυτήν δυτικοευρωπαϊκή, αποκαλώντας τους Σέρβους υποτιμητικά ως "Βυζαντινούς". Είναι οπωσδήποτε η δημοκρατία που θα επεδίωκε να ανεξαρτητοποιηθεί λιγότερο από κάθε άλλη παρά τις εξελίξεις που δείχνουν το αντίθετο. Ο Πληθυσμός της ανέρχεται στο 1.991.000 κατοίκους εκ των οποίων 91% Σλοβένοι, 3% Κροάτες, 2% Σέρβοι, και 1% Μουσουλμάνοι. Στο υπόλοιπο 3% περιλαμβάνονται Ιταλοί, Ούγγροι και άλλοι. Δεν υφίστανται ιδιαίτερα μειονοτικά προβλήματα.

6. ΚΡΟΑΤΙΑ

α. Εθνολογική Σύνθεση

Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 4.494.000 κατοίκους. Την μεγαλύτερη μειονότητα το 1991 αποτελούσαν οι Σέρβοι με 581.663 άτομα. Μετά τον πόλεμο και την επιλογή της Εθνικής κάθαρσης το 1995 όπου 250.000 Σέρβοι εκδιώχθηκαν από τις εστίες τους, το ποσοστό τους έχει μειωθεί σημαντικά. Από μια πληθώρα εκθέσεων διεθνών οργανισμών συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι Κροάτες δεν επιθυμούν και σε

μεγάλο βαθμό εμποδίζουν την επιστροφή των Σέρβων Προσφύγων. Τα προβλήματα που υφίστανται είναι έντονα και αφορούν κυρίως τα περιουσιακά στοιχεία. Η βελτίωση των σχέσεων Ζάγκρεμπ - Βελιγραδίου μπορεί να συμβάλλει σε μια ουσιαστικότερη διευθέτηση των προβλημάτων αυτών.

γ. Πρόσφατες Εξελίξεις

Οι Σέρβοι που έφυγαν από την Κροατία δεν ήταν σε θέση να επιστρέψουν, ακόμη και αν το επιθυμούσαν, γιατί δε θα είχαν τη δυνατότητα να αποδείξουν την κροατική υπηκοότητά τους, ζώντας στην αυτονομημένη Κράινα δεν έλαβαν ποτέ τα έγγραφα για την υπηκοότητα, που ήταν υποχρεωτικά για όλους τους πολίτες μετά το 1991.

7. ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ, ΣΕΡΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.

a. Εθνολογική Σύνθεση

Στο παζλ της πρώην Γιουγκοσλαβίας έρχονται να προστεθούν και οι δύο οντότητες της Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης. Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 4.443.000 κατοίκους, και αποτελείται από τρεις κύριες εθνότητες. Τους Βόσνιους μουσουλμάνους (40%), τους Σέρβους (32%) και τους Κροάτες (18%). Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι στην οντότητα της Σερβικής Δημοκρατίας τα ποσοστά είναι διαφορετικά, Σέρβοι (90%), Μουσουλμάνοι (7%), Κροάτες (3%), παρατηρώντας τη μαζική συγκέντρωση των Σέρβων στην οντότητα αυτή μετά τον πόλεμο.

β. Μειονότητες - Πρόσφατες Εξελίξεις

Στην Ομόσπονδη Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης ζουν περισσότεροι από δύο εκατομμύρια Μουσουλμάνοι οι οποίοι εθνολογικώς είναι Σέρβοι παλαιοί "Βογόμιλοι" πιο γνωστοί ως "οι Σλάβοι Παυλικιανοί" οι οποίοι σήμερα αποτελούν έθνος "Μουσουλμανικό".

8. ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΕΡΒΙΑΣ - ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

a. Εθνολογική Σύνθεση - Μειονότητες

Ο Συνολικός πληθυσμός της ανέρχεται σε 10.516.327 κατοίκους.

Στη Σερβία, ο πληθυσμός ανέρχεται στα 9.900.000 κατοίκους εκ των οποίων 66% Σέρβοι, 17% Αλβανοί και 4% Ούγγροι. Οι Αλβανοί και οι Ούγγροι αποτελούν τις μεγαλύτερες εθνικές μειονότητες της Σερβίας και ζουν κυρίως στις δύο αυτόνομες περιοχές το Κοσσυφοπέδιο και την Βοϊβοντίνα αντίστοιχα. Μια θρησκευτική (μουσουλμανική) ισχυρή μειονότητα κατοικεί στο Σαντζάκ, περιοχής στην ΝΔ Σερβία, που συνορεύει με το Κόσσοβο, το Μαυροβούνιο και τη Βοσνία Ερζεγοβίνη.

β. Πρόσφατες Εξελίξεις

Τα σημαντικά θέματα που είναι στο προσκήνιο, είναι η μη επίλυση των προβλημάτων που κληροδότησε ο πόλεμος στη Βοσνία Ερζεγοβίνη και η παραμονή εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων στο έδαφος της Σερβίας καθώς και η αντιδικία με την Κροατία σχετικά με την κυριότητα της χερσονήσου Πρεβλάκα στα παράλια του Μαυροβουνίου. Θεμελιώδης μακροπρόθεσμος στόχος της χώρας είναι η ένταξη της στην ΕΕ.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει είναι το θέμα κυριαρχίας στο Κοσσυφοπέδιο, το οποίο μόνον τυπικά ανήκει πλέον στη Γιουγκοσλαβία, ενώ στην πραγματικότητα το Κοσσυφοπέδιο τελεί υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ και με την απειλή της οριστικής του απόσχισης να διαφαίνεται στον ορίζοντα.

Το Μαυροβούνιο, ο δεύτερος και μικρότερος εταίρος, έχει εισέλθει εδώ και μερικά χρόνια σε τροχιά αποδέσμευσης από τη κυριαρχία του Βελιγραδίου με απώτερο στόχο την ανεξαρτησία. Οι διαφορές μεταξύ Σερβίας και Μαυροβουνίου δεν στάθηκε δυνατό να ξεπεραστούν στις συνομιλίες που είχαν και η τύχη του Μαυροβουνίου θα αποφασιστεί με δημοψήφισμα.

9. ΕΛΛΑΣΔΑ

a. Εθνολογική Σύνθεση

Η Ελλάδα είναι η χώρα της Ανατολικής Ευρώπης με την μεγαλύτερη συνοχή και ομογένεια του πληθυσμού της. Η ομοιογένεια αυτή ολοκληρώθηκε με τον ερχομό των Μικρασιατών προσφύγων στο ελλαδικό χώρο οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στις περιοχές που εγκατέλειπαν βάσει της ανταλλαγής πληθυσμών, οι Τούρκοι και οι Σλάβοι.

β. Μειονότητες και Προβλήματα

(1) Η Μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη σήμερα

(α) Γενικά (Οι τρεις εθνοτικές ομάδες της μειονότητας)

Η χρήση θρησκευτικού και όχι κάποιου εθνικού όρου για να περιγραφεί η μειονότητα, υπήρξε ορθή επιλογή για δύο λόγους. Πρώτον την εποχή εκείνη η κύρια διάκριση, το κοινό σημείο αναφοράς και ο συνδετικός ιστός των διαφόρων "λαοτήτων" στα Βαλκάνια ήταν κυρίως η κοινή θρησκευτική πίστη, σύστημα που είχαν ακολουθήσει και οι Οθωμανοί με το διαχωρισμό των μιλλέτ. Ο δεύτερος και πολύ βασικότερος λόγος είναι το γεγονός ότι η μειονότητα στη Θράκη αποτελείται από τρεις διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη φυλετική καταγωγή, τα ήθη και έθιμα και τον τρόπο ζωής. Πιο συγκεκριμένα διακρίνουμε τους Τουρκογενείς, τους Πομάκους και τους Αθίγγανους. Το μοναδικό συνεκτικό τους στοιχείο και σαφής τρόπος προσδιορισμού ήταν η θρησκευτική τους συνείδηση.

(β) Τουρκογενείς ή Τουρκόφωνοι

Οι Τουρκόφωνοι είναι η μεγαλύτερη αριθμητικά ομάδα της μειονότητας, που ανέρχεται περίπου στο 50%. Είναι απόγονοι των τουρκικών φύλων τα οποία εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Θράκης κυρίως μεταξύ των ετών 1305 και 1371. Από τα τουρκικά αρχεία φαίνεται ότι είναι απόγονοι

Γιουρούκων, Τατάρων καθώς και άλλων τουρκογενών φύλων από τη Μικρά Ασία. Κάποιοι τέλος είναι απόγονοι εξισλαμισθέντων Ελλήνων.

(γ) Πομάκοι

Οι Πομάκοι αποτελούν περίπου το 30% του συνόλου της μειονότητας. Η εκτίμηση αυτού του ποσοστού αφορά εκείνους που είναι εθνοτικά Πομάκοι. Μέσω της προπαγάνδας, της τουρκικής παιδείας και της συνάφειας με τον τουρκόφωνο πεδινό πληθυσμό απώλεσαν τα ξεχωριστά εθνοτικά τους χαρακτηριστικά και τη γλώσσα τους και όσοι τουλάχιστον κατοικούν στον κάμπο αισθάνονται εθνικά Τούρκοι.

(2) Μακεδονικό

Τα Σκόπια ισχυρίζονται πως στην Ελλάδα οι <<Μακεδόνες>> στερούνται μειονοτικών δικαιωμάτων ή βρίσκονται υπό διωγμό. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει τέτοια μειονότητα στην Ελλάδα, είναι εξ ολοκλήρου μη πραγματικό κατασκεύασμα

(3) Κουτσοβλάχικο

Ένα θέμα σχεδόν άγνωστο, που ουσιαστικά είναι ανύπαρκτο διότι οι Βλάχοι έχουν διακηρύξει την Ελληνικότητα τους. Στα μέσα του περασμένου αιώνα δημιουργήθηκε το ζήτημα αυτό από δύο Ρουμάνους λόγιους που διακήρυξαν την ύπαρξη μιας εθνότητας Κουτσοβλάχικης που εθνολογικά και γλωσσολογικά μοιάζουν με τους Ρουμάνους.

(4) Τσάμηδες και Τσαμουριά

Λόγω τής επικαιρότητας των Αλβανικών "διεκδικήσεων", που αφορούν την Μεγάλη Αλβανία η οποία περιλαμβάνει και την Αλβανική αλύτρωτη "Τσαμουριά" κρίθηκε απαραίτητο να αναφερθεί το θέμα των Τσάμηδων

Η περιοχή που κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ονομαζόταν Τσαμουριά, αντιστοιχεί στο κομμάτι της Ηπείρου που

κείται ανάμεσα στις εκβολές του Αχέροντα και τους πρόποδες του όρους Ολύστικας, αποτελούμενη από τις επαρχίες Παραμυθίας, Πάργας, Φιλιατρών και Μαργαρίτου. Πρόκειται δηλαδή για τη σημερινή Θεσπρωτία. Εκεί ζούσαν 20.319 αλβανόφωνοι μουσουλμάνοι Τσάμηδες για την προέλευση των οποίων υπάρχουν διάφορες ερμηνείες. Κατά τη μία εκδοχή μετά την τουρκική κατάκτηση της περιοχής το 1449 ελάχιστος αριθμός Τούρκων εγκαταστάθηκε στην περιοχή. Αυτοί οι λίγοι όμως εξισλάμισαν βιαίως πολλούς από τους Έλληνες χριστιανούς που ζούσαν εκεί.

Με την κατάρρευση του ιταλικού φασισμού το φασιστικό αυτό συγκρότημα περνάει στα χέρια των Γερμανών που από την πρώτη στιγμή τους έσπρωξαν σε ανοιχτές θηριωδίες και πλιατσικολογήματα για να τους δέσουν πιο πολύ στο εγκληματικό και καταστρεπτικό τους έργο. Δεκάδες χριστιανικά χωριά της Παραμυθίας, του Φαναριού και των Φιλιατών πυρπολήθηκαν, χιλιάδες ζώα αρπάχτηκαν. Σήμερα στην Ήπειρο δεν υπάρχουν Τσάμηδες ενώ δε τίθεται θέμα επιστροφής των περιουσιών τους και πολύ περισσότερο των απογόνων τους, δεδομένου ότι εκκρεμούν χιλιάδες καταδίκες για εγκλήματα πολέμου σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού της Θεσπρωτίας.

γ. Πρόσφατες Εξελίξεις

Είναι χαρακτηριστικό ότι όλες οι διεθνείς επιτροπές οι οποίες έχουν πάει στη Θράκη τα τελευταία χρόνια θεωρούν ότι η ελληνική κυβέρνηση με τη στάση της προσπαθεί να αρνηθεί την εθνική ταυτότητα των μουσουλμάνων. Η ελληνική πολιτική απέναντι στη μειονότητα και η οχύρωση πίσω από το κείμενο της συνθήκης της Λωζάνης δεν θα μπορέσει να διατηρηθεί για πολύ καιρό ακόμη. Οι σύγχρονες τάσεις του δικαιού των μειονοτήτων δίνουν το δικαίωμα στα μέλη της μειονότητας να αυτοπροσδιορίζουν την ταυτότητα τους. Οι Τούρκοι θα επιδιώξουν η μουσουλμανική μειονότητα να μετονομασθεί συλλήβδην σε τουρκική. Το ελληνικό κράτος οφείλει, σεβόμενο τα δικαιώματα των μειονοτήτων, να προστατεύσει όχι μόνον τη μεγαλύτερη μέσα στη

μειονότητα ομάδα, αλλά και τις δύο άλλες εθνικές ομάδες που έχουν διαφορετική εθνική, πολιτισμική και γλωσσική ταυτότητα.

Οι τρεις διαφορετικές εθνικές ομάδες πρέπει να ξεχωρίσουν μεταξύ τους. Αυτό μπορεί να γίνει κυρίως με την καλλιέργεια και τόνωση εκείνων ακριβώς των στοιχείων που τις διαφοροποιούν. Πρέπει να αναγνωρίσουμε επιτέλους τους Πομάκους και τους Αθιγγάνους παράλληλα και ισότιμα με τους Τουρκόφωνους και να κάνουμε ότι μπορούμε για διατηρήσουμε και να τονώσουμε τα ιδιαίτερα στοιχεία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ" - Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.

1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Η Τουρκία, μετά την Συνθήκη της Λοζάνης, όπου καθορίστηκε η ανταλλαγή των πληθυσμών από την οποία εξαιρέθηκαν οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης και οι Μουσουλμάνοι της Ελληνικής Θράκης, σχεδίασε και μεθόδευσε συστηματικά την εξόντωση της Ελληνικής μειονότητας σε ευνοϊκές χρονικές περιόδους. Τα ακόλουθα στοιχεία δείχνουν επιγραμματικά την πολύ καλά σχεδιασμένη από τις Τουρκικές κυβερνήσεις εξόντωση της Ελληνικής μειονότητας.

α. 1927 - Καταργούνται τα ελληνικά μειονοτικά σχολεία σε Ίμβρο και Τένεδο.

β. 1941 - Μαζικοί διωγμοί κατά της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας της Κων/πολης μεγάλο τμήμα της οποίας μεταφέρθηκε σε στρατόπεδα στην Ανατολική Τουρκία.

γ. 1942 - Εφαρμογή του κεφαλικού φόρου για όσους πλούτισαν κατά τη διάρκεια του πολέμου Ελλάδας - Τουρκίας. Ο νόμος εφαρμόστηκε εναντίον των Ελλήνων, Αρμενίων και Εβραίων οι οποίοι σε περίπτωση αδυναμίας χρηματικής εξόφλησης στάλθηκαν σε στρατόπεδα εργασίας και εξοντώθηκαν.

δ. 1955 - Στις 6 και 7 Σεπτεμβρίου

διεπράχθησαν οι χειρότερες βιαιοπραγίες, βανδαλισμοί και βαρβαρότητες του Τουρκικού όχλου σε βάρος του Ελληνικού στοιχείου της Κων/πολης με την υποκίνηση της Τουρκίας.

ε. 1963 - Το Τουρκικό Συμβούλιο Επικρατείας εξέδωσε απόφαση με την οποία καθορίζόταν ότι οι μειονότητες δεν είχαν δικαίωμα να αποκτήσουν περισσότερα περιουσιακά στοιχεία από εκείνα που είχαν το 1926.

Αυτές είναι μερικές μόνο χαρακτηριστικές ενέργειες της Τουρκίας οι οποίες με την απαγόρευση της γλώσσας, της θρησκείας, της εκπαίδευσης και την υφαρπαγή των Ελληνικών περιουσιών, την αβάσταχτη φορολογία και τις κάθε είδους πιέσεις και εξοντώσεις, αποσκοπούσαν στη διάλυση της Ελληνικής οικογένειας. Σήμερα έχουν περιοριστεί οι Έλληνες σε 3.000 περίπου σε Κων/πολη, Ίμβρο και Τένεδο. Οι υπόλοιποι διαβιώνουν ως πρόσφυγες στην Ελλάδα και ΗΠΑ κυρίως.

2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας άνοιξε μεγάλα πεδία επιρροής για την Άγκυρα, ιδίως στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς των Βαλκανίων. Έτσι, στην πρώτη φάση κατά το πρώτο εξάμηνο του 1992, φάνηκε να αναδεικνύεται ευνοημένη από την επικρατούσα ρευστότητα στα Βαλκάνια. Ο βασικός συντελεστής διαμόρφωσης της τουρκικής πολιτικής διαφάνηκε να είναι η παρουσία συμπαγών μουσουλμανικών-τουρκογενών πληθυσμών. Η νέα σύγκληση, που παρατηρείται τη συγκεκριμένη εποχή, εθνικισμού και Ισλάμ επέτρεψε την επιστροφή σε ένα προκεματικό ρόλο και την αναζήτηση ερεισμάτων ανάμεσα σε μουσουλμανικούς πληθυσμούς που κάποτε περιλαμβάνονταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται και από τις εκτιμήσεις του Σεγφή Τασχάν, διευθυντή του τουρκικού Ινστιτούτου Εξωτερικής Πολιτικής, κατά τις οποίες η Τουρκία, έχοντας το Νατοϊκό μανδύα και τη δεδομένη

στρατιωτική υπεροχή, είναι η μόνη ικανή χώρα που μπορεί να διαδραματίσει ηγετικό και σταθεροποιητικό ρόλο στην περιοχή. Παρά την ύπαρξη επιτυχιών της Τουρκίας με τις βαλκανικές χώρες οι εξελίξεις της περιόδου 1989-94 δεν προσέφεραν στην Άγκυρα, παρά μόνο ευκαιριακές διπλωματικές νίκες και κανένα ουσιαστικό έρεισμα στα Βαλκάνια. Δεν υπήρξε ενιαία τουρκική πολιτική αλλά μια σαφής ιδεολογική βάση όπως για παράδειγμα ότι οι διάσπαρτες στη βαλκανική ισλαμικές/τουρκικές μειονότητες (Βουλγαρία, ΠΓΔΜ, Κρατική Ένωση Σερβίας -Μαυροβουνίου) αλλά και οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί (Αλβανία, Βοσνία) αποτελούν ένα έτοιμο δίκτυο τουρκικής επιφροής.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο ότι τα μεγαλόπνοα σχέδια των νεο-οθωμανικών οραμάτων δεν φαίνεται να απέδωσαν τους αναμενόμενους καρπούς στο χώρο των Βαλκανίων. Το ευάλωτο όμως σημείο της Τουρκικής πολιτικής στα Βαλκάνια είναι το ότι η ίδια έχει μεγάλο αριθμό μειονοτήτων, τις ιδιαιτερότητες των οποίων αρνείται συστηματικά να αναγνωρίσει και να καλλιεργήσει. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, με ποια εθνικά ερείσματα η Τουρκία φιλοδοξεί να αναδειχτεί προστάτης των μουσουλμανικών πληθυσμών της Χερσονήσου του Αίμου; Αυτό είναι ένα θέμα το οποίο πρέπει να απασχολήσει την ελληνική διπλωματία και την ελληνική κοινή γνώμη. Δυστυχώς μελέτες για την κατάσταση των μειονοτήτων στην Τουρκία σήμερα, εκτός της Ελληνικής, είναι σχεδόν ανύπαρκτες στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Δ" - ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

1. ΓΕΝΙΚΑ

Είναι γεγονός ότι στα Βαλκάνια μετά τον ψυχρό πόλεμο ο σχηματισμός των κρατών συνδέθηκε άμεσα με την ταυτότητα της εθνότητας. Αυτή η τάση ταύτισης της κρατικής οντότητας με μια συγκεκριμένη εθνότητα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την καταπάτηση των δικαιωμάτων των μελών της μειονότητας.

Ένας επίσης σημαντικός παράγο-

ντας ο οποίος δρα επικουρικά προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η στάση των "μητέρων - πατρίδων" των μειονοτήτων. Αναλόγως της εντάξεως ή όχι αυτών σε Ομάδα αναθεωρητικών κρατών που επιθυμούν ή όχι την αλλαγή του εδαφικού καθεστώτος, ενθαρρύνουν ή αποθαρρύνουν ανάλογα, τις ενέργειες των μειονοτήτων τους, με αποτέλεσμα την δημιουργία εντάσεων.

Τα κράτη σήμερα βρίσκονται αντιμετώπια με το εξής δίλημμα: Από την μια πλευρά προσπαθούν να δώσουν στις μειονότητες τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζονται από τις διεθνείς συνθήκες και από την άλλη φοβούνται ότι με αυτόν τον τρόπο οι μειονότητες θα αποκτήσουν δύναμη και σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες εξωτερικούς ή εσωτερικούς θα απαιτήσουν τη αυτονομία τους και σε δεύτερη φάση την απόσχισή τους και την ένωσή τους με την μητέρα - πατρίδα.

2. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

a. Συναινετική/Κατευναστική πολιτική

Η πολιτική αυτή αναφέρεται στη προσπάθεια του πολιτικού κέντρου να βρει ένα modus vivendi με τη μειονότητα, την οποία στη συνέχεια να εντάξει ενεργά στη διαδικασία οικοδόμησης της νέας μετακομιουνιστικής κοινωνίας.

β. Αφομοιωτική πολιτική

Η πολιτική αυτή συνίσταται στην προσπάθεια περιορισμού, στα μέτρα του δυνατού, της μειονότητας, με στόχο την πολιτική εξουδετέρωσή της ώστε να μην επεμβαίνει με καθοριστικό τρόπο στο πολιτικό σύστημα.

γ. Κατασταλτική πολιτική

Η πολιτική αυτή συνίσταται στην πλήρη καταπάτηση των δικαιωμάτων της μειονότητας με τη εγκαθίδρυση de facto συστήματος apartheid.

Ως τέτοια πολιτική και μάλιστα με την πλήρη έννοια του όρου μπορεί να

Θεωρηθεί μόνο η πολιτική της Σερβίας στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου.

3. ΟΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΑΠΑΝΤΟΥΝ

a. Η πολιτική της νομιμόφρονης συμμετοχής

Η πολιτική αυτή στηρίζεται στην αποδοχή των κανόνων του πολιτικού παιχνιδιού από την πλευρά της μειονότητας, με την ελπίδα ότι θα μπορέσει να αποσπάσει οφέλη από την ίδια τη λειτουργία του συστήματος. Τυπική περίπτωση αποτέλεσε, από το 1989 και μετά η τουρκική μειονότητα στη Βουλγαρία.

β. Η πολιτική της συμμετοχής υπό όρους.

Αποτελεί την πιο συνηθισμένη στην περιοχή, υπό τις παρούσες συνθήκες. Στην περίπτωση αυτή, η μειονότητα συμμετέχει στο πολιτικό σύστημα με στόχο τη βελτίωση των όρων διαβίωσης της και την κατοχύρωση του ρόλου της στο πολιτικό παιχνίδι. Από την άλλη, αυτό δε σημαίνει πλήρη αποδοχή των επιλογών του κέντρου, με συνέπεια τμήμα της μειονότητας ή και ολόκληρη να είναι επιρρεπής σε αποσχιστικές τάσεις.

γ. Η αποσχιστική πολιτική

Η έννοια της είναι προφανής και στην περίπτωση αυτή εντάσσεται η Αλβανική μειονότητα στο Κοσσυφοπέδιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ε" - ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΣΥΝΟΨΗ

Αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός, ότι η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στα Βαλκάνια και ιδιαίτερα στην πρώην Γιουγκοσλαβία, δημιούργησε πολλά και ουσιαστικά προβλήματα. Στο όνομα των "εχθρών του έθνους", οι εθνικιστικές κεντρικές εξουσίες (Γιουγκοσλαβία, Κροατία), νομιμοποίησαν πρακτικές οι οποίες

οδήγησαν με μαθηματική ακρίβεια στην πολιτική αστάθεια και ορισμένες φορές στην ένοπλη σύγκρουση. Από το 1989 η αντιπαράθεση δεν έγινε σε πολιτικούς αλλά σε εθνοτικούς όρους με ακραίες συνέπειες, δεδομένου ότι οι αντίπαλοι γίνονταν αυτόματα "προδότες" ή "εχθροί του έθνους και του λαού", οδηγώντας έτσι το πολιτικό σύστημα σε καταστάσεις πόλωσης και σε αδιέξοδα.

Πληθώρα στοιχείων δείχνουν ότι η Τουρκία παρά την φαινομενική της ουδετερότητα συμμετέχει ακατάπαυστα και ενεργώς στα σχετικά με την περιοχή γεγονότα, θέλει να επηρεάσει καθοριστικά τις εξελίξεις στον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο και να τις αθήσει προς την κατεύθυνση της παγίωσης των δικών της ενδιαφερόντων. Τα κράτη σήμερα προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν το δίλημμα χειρισμού των μειονοτήτων προσπαθούν από τη μια να δώσουν στις μειονότητες τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζονται από τις διεθνείς συνθήκες και από την άλλη φοβούνται την αυτονομία, την απόσχιση με οποιοδήποτε τρόπο και τέλος την ένωση τους με τη μητέρα - πατρίδα. Έτσι στην εφαρμογή πολιτικών των κρατών όπως η συναινετική - κατευναστική πολιτική, αφομοιωτική και ακόμα και κατασταλτική, οι μειονότητες έρχονται να απαντήσουν με πολιτικές όπως της νομιμόφρονης συμμετοχής, της συμμετοχής υπό όρους ακόμα και με την πολιτική της απόσχισης.

2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παρατηρώντας συνολικά τη σχέση πολιτικής εξουσίας και μειονοτήτων στη Βαλκανική, μπορούμε να πούμε ότι η παράδοση και τα οράματα του παρελθόντος είναι αυτά που καθορίζουν τις σημερινές πολιτικές. Παρ' όλες τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η σημερινή συγκυρία, τελικά, το κάθε πολιτικό κέντρο τείνει να διαμορφώσει με τη μειονοτική περιφέρεια σχέσεις που καθορίζονται από την ίδια τους την ιστορία, από ένα παρελθόν ιδιαίτερα μακρινό, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα πρότυπα διεθνών οργανισμών ή μοντέλα που έχουν εφαρμοστεί αλλού. Για τον σκοπό αυτό ο απόλυτος έλεγχος της παιδείας έχει

αναχθεί σε μείζονα στόχο των βαλκανικών κυβερνήσεων. Ελέγχοντας την εκπαίδευση είναι εφικτή η μετατροπή των ιστορικών δεδομένων σε πεδίο μιας "Ψυχρής" και πολλές φορές αδιέξοδης αντιπαράθεσης.

Η φυσική ύπαρξη Μητέρας-πατρίδας για την μειονότητα αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την επιλογή πολιτικών με σκοπό την βελτίωση της θέσης των μειονοτικών πληθυσμών.

Η ύπαρξη διασποράς της κυρίαρχης εθνότητας ή των μειονοτήτων έρχεται να παίξει καταλυτικό ρόλο στις επιλογές του πολιτικού κέντρου. Είναι αξιοσημείωτο ότι συνήθως οι οργανώσεις της διασποράς διαμορφώνουν πολύ πιο ακραίες θέσεις για τα εθνικά ζητήματα και τις σχέσεις μεταξύ των εθνικών ομάδων από ότι το πολιτικό κέντρο.

Είναι ορατή η de facto ανασύσταση στα Βαλκάνια, ενός "αλβανικού ενιαίου χώρου". Η επέμβαση των συμμαχικών δυνάμεων στο Κόσσοβο, το Μάρτιο του 1999, κατέδειξε στην πράξη, ότι τα σύνορα μεταξύ Αλβανίας, Κοσσυφοπεδίου και αλβανικών περιοχών της ΠΓΔΜ τείνουν προς κατάργηση. Η διαίρεση των Αλβανών κατά το ήμισυ εντός και κατά το ήμισυ εκτός της Αλβανίας δημιουργεί ένα τεράστιο πρόβλημα, που μπορεί να πάρει περαιτέρω διαστάσεις.

Η Τουρκία προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τα σύνθετα πολιτικά, θρησκευτικά και εθνικά προβλήματα που ανέκυψαν από τους πολέμους στα Βαλκάνια αλλά και τις αρχικές τριβές της Ελλάδας με τους Βαλκανιούς γείτονές της, με στόχο να συγκεντρώσει υπό την προστασία της τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς των Βαλκανίων.

Το ερώτημα κατά πόσο οι πολυάριθμες εθνοτικές ομάδες που ιστορικά μοιράζονται τον βαλκανικό χώρο θα μπορέσουν κάποτε να βρουν ένα modus vivendi με την κρατική εξουσία ή, αντίθετα, θα ακολουθήσουν μια ακραία, αποσχιστική, πολιτική, παραμένει.

3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα κράτη και οι λαοί των Βαλκανίων στη μεταψυχροπολεμική περίοδο πρέπει να

αντισταθούν στον πειρασμό των σειρήνων μιας ξεπερασμένης εποχής. Πρέπει να αποφύγουν αλυτρωτικά και εθνικιστικά αιτήματα σε βάρος των γειτόνων τους και να μην επιστρέψουν σε πολιτικές αξόνων και ξεπερασμένων συμμαχιών. Πρέπει επίσης να κρατήσουν έξω από τη στρατηγική τους φαρέτρα ιδέες τύπου σφαιρών επιρροής, προληπτικών επιθέσεων, κλιμακούμενων αντιποίνων, όλες τους κατάλοιπα ενός αιματοβαμμένου παρελθόντος.

Τα γερά θεμέλια στα οποία θα πρέπει να κτισθεί το οικοδόμημα της ειρήνης και της συνεργασίας στα Βαλκάνια που θα οδηγήσει και στην επίλυση των μειονοτικών προβλημάτων προϋποθέτουν το σεβασμό τριών αρχών, της έμπρακτης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του απαραβίαστου των συνόρων και της δημιουργίας και σταθεροποίησης δημοκρατικών θεσμών χωρίς πλέον την ανάμιξη τρίτων που στόχο έχουν τα δικά τους συμφέροντα.

Τα Βαλκάνια υπήρξαν ανέκαθεν περιοχή έντασης, αστάθειας και συγκρούσεων, δεδομένα που προέκυψαν με έντονη χρήση των μειονοτικών προβλημάτων για την εξυπηρέτηση μεγάλων συμφερόντων. Ήρθε όμως η ώρα, όλοι οι λαοί και οι κυβερνήσεις να σκεφθούν σοβαρά, ότι από τους πολέμους και τις συγκρούσεις, βγαίνουν όλοι ζημιωμένοι και όχι μόνο αυτοί που εμπλέκονται άμεσα σε αυτούς. Είναι προς το συμφέρον όλων των λαών των Βαλκανίων να κοιτούν λιγότερο προς το παρελθόν, που τους χώριζε, και να σκεφθούν περισσότερο τις πιθανότητες ενός κοινού μέλλοντος.

Είναι φανερό ότι η αστάθεια της Βαλκανικής Χερσονήσου είναι απόρροια της αναβίωσης εθνικιστικών και λαϊκιστικών αισθημάτων. Το φαινόμενο του ακραίου εθνικισμού στις μέρες μας παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις, για αυτό επιβάλλεται η άμεση αντιμετώπιση του. Ορισμένοι τρόποι για τη αντιμετώπιση είναι η σωστή παιδεία, η εξυγίανση των ΜΜΕ που πρέπει να αποφεύγουν την εθνικιστική προπαγάνδα, η υιοθέτηση διαλόγου, η αποθάρρυνση δημιουργίας εθνικιστικών ομάδων με την επαγρύπνηση για την πρόληψη της μη δημιουργίας τους, η αποφυγή προστατευτισμού από άλλες δυνάμεις ασκώντας

όλες οι χώρες αυτοδύναμη εξωτερική πολιτική, και τέλος οι κοινωνικοί φορείς που περιλαμβάνουν την οικογένεια, τους διάφορους πολιτιστικούς συλλόγους καθώς και τις διάφορες οργανώσεις, που οφείλουν να αγωνίζονται για την ορθή και σωστή αντιμετώπιση της έννοιας έθνος, ώστε να πρωθύνη την συνεργασία μεταξύ των λαών και να καταδεικνύουν τις φοβερές συνέπειες του εθνικισμού.

Χωρίς αισθήματα ασφαλείας και προοπτικές ανάπτυξης δεν αντιμετωπίζονται τα μειονοτικά προβλήματα, αλλά και χωρίς σταθερούς άξονες ανάμεσα στα σημαντικότερα έθνη των Βαλκανίων δεν μπορεί να υπάρξει σταθερότητα. Η σταθερότητα στην περιοχή των Βαλκανίων είναι πρώτα υπόθεση Βαλκανική.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1. Γεώργιος - Στυλιανός, <<Τα Βαλκανία Πολιτισμοί και Γεωπολιτική>>.
2. Αρετή Τούντα - Φεργαλή, <<Μειονότητες στα Βαλκανία>>, 1994.
3. Σ. Σωτηρίου, <<Μειονότητες και Αλυτρωτισμός>>.
4. Μ. Κόππα, <<Οι Μειονότητες στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια>>, 1997.
5. Θ. Βερεμής, <<Ο ελληνισμός της Αλβανίας>>.
6. Αγόρω (Ρίτα) -Ελισάβετ Λαζάρου- Αχιλλέας Γ. Λαζάρου, <<Εθνικά και Μειονοτικά Θέματα>>, 2004.
7. Κ. Κεντρωτής, <<Βαλκανία, από τον Διπολισμό στη Νέα Εποχή>>, Βιβλιοθήκη Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων, 1995.
8. Α. Μητσοτάκης, <<Βαλκανία, από τον Διπολισμό στη Νέα Εποχή>>, Βιβλιοθήκη Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων, 1995.
9. Χ. Παπασωτηρίου, <<Τα Βαλκανία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου>>.
10. Τ. Πέτιφερ - Μ. Βίκερς, <<Αλβανία από την Αναρχία σε μία Βαλκανική Ταυτότητα>>.
11. Δ. Κιτσίκη, <<Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 1280 - 1924>>, Εστία, 1988.
12. Ε. Ζεγκίνη, <<Ο Μπεκτασισμός στη Δυτική Θράκη>>, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1988.
13. Ε. Ζεγκίνη, <<Οι Μουσουλμάνοι Αθίγγανοι της Θράκης>>, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1994.
14. Χιδίρογλου, <<Οι Έλληνες Πομάκοι και οι σχέσεις τους με την Τουρκία>>, 1989.
15. Λιάπης, <<Γλωσσάριο της Ρωμανί>>, 1998.
16. Α. Αλεξανδρής, <<Τουρκική Εξωτερική Πολιτική>>, 1995.
17. Θ.Βερεμής, <<Η Τουρκία Σήμερα>>, 1995.
18. Α. Κούρκουλας, <<Η Σημερινή Τουρκία >>, 1994.
19. Αρχείο Εφημερίδας Καθημερινής, Αφιερώματα LE MONDE DIPLOMATIQUE, <<Ο Νέος Πόλεμος στα Βαλκάνια>>, Τεύχος 16, Ιούνιος 1999.
20. Στοιχεία από τον L. COL. Predrag Stepanovic, σπουδαστή από τη Κρατική Ένωση Σερβίας - Μαυροβουνίου, της 3ης ΕΣ.
21. Στοιχεία από τον CAPTAIN Aleksandar Slijepcevic, σπουδαστή από τη Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, της 3ης ΕΣ.

Διακλαδικότητα: το τέλος στη διαίρεση της στρατιωτικής ισχύος:

του *Ιωάννη Α. Ραγιέ. Διεθνολόγου - Αμυντικού Αναλυτή*

Η διακλαδικότητα αφορά στη διαδικασία επίτευξης μιας ικανότητας των (τριών) Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων να ενεργούν από κοινού [joint action], έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Τα τελευταία χρόνια, τα δυτικά κράτη έχουν αρχίζει να δίνουν, στο πλαίσιο του αμυντικού σχεδιασμού και του σχεδιασμού των επιχειρήσεων, μια ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια της διακλαδικότητας [jointery ή jointness ή interservice cooperation]. Η αιτία αυτού βρίσκεται στο ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν σταδιακά ακυρώσει την κλασική διάκριση [boundary] μεταξύ των (τριών) τμημάτων / Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων. Η αυξανόμενη αυτή έμφαση στηρίζεται στην πεποίθηση πως η συνολική διαδικασία διαίρεσης της στρατιωτικής ισχύος σε επιμέρους τμήματα [components], ναυτικής, αεροπορικής και χερσαίας, αποτελεί, σήμερα, αναχρονισμό. Επιπλέον, σήμερα, η όποια απόπειρα ακριβούς (προσδιορισμού) των τριών κλάδων, μεμονωμένα, αποτελεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο καθήκον.

Στην πράξη, η τακτική της διαίρεσης διήρκεσε εξ αιτίας του γεγονότος ότι ο κάθε Κλάδος διατηρούσε τα δικά του συμφέροντα [bureaucratic interests] και τα υπερασπιζόταν σε μια διαρκή μάχη για περισσότερους πόρους και αυξημένο κύρος [resources and status]. Η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη λογική της δημιουργίας ξεχωριστών θεωριών για τις τρεις μορφές ισχύος, στηρίχθηκε στο γεγονός πως οι τρεις αυτές υπο - κατηγορίες ικανοτήτων [sub-sets of capabilities], αποτελούν αρκετά διαφορετικές μορφές στρατιωτικής ισχύος - κάτι το οποίο δικαιολογούσε τη διαφορετική και ξεχωριστή προσέγγιση τους.

Αποτελεί αξίωμα πως όλες οι μορφές της στρατιωτικής ισχύος υπόκεινται στην ίδια βασική στρατηγική θεωρία η οποία συσχετίζει τις ένοπλες συγκρούσεις με το

βίαιο ανταγωνισμό μεταξύ διαφορετικών πολιτικών οντοτήτων. Αυτό εξηγεί και τη συνεχιζόμενη επιρροή κλασσικών θεωρητικών της στρατηγικής, παρά το γεγονός πως οι ιδέες τους έχουν βασιστεί αποκλειστικά στο χερσαίο πόλεμο. Η στρατηγική αυτή λογική οφείλει να αποτελεί τη βάση της όποιας σύγχρονης στρατιωτικής θεωρίας. Το πρόβλημα είναι, πάντως, πως οι στρατιωτικές υποθέσεις είναι, σήμερα, τόσο περιπλοκες ώστε μια κάποιας μορφής αναλυτική υπο-διαίρεση [sub-division] (της στρατιωτικής ισχύος) δείχνει απαραίτητη, αν θελήσουμε να ξεφύγουμε από τις γενικεύσεις εκείνες οι οποίες θεωρούν πως είναι δυνατόν να καλυφθούν επαρκώς όλες οι όψεις του φαινομένου (της διακλαδικότητας), άμεσα.

Το επιχείρημα το οποίο παραδοσιακά στήριζε τη δημιουργία ξεχωριστών θεωριών [distinct theories], ναυτικής, αεροπορικής και χερσαίας ισχύος, ήταν το ότι αυτές οι υπο-κατηγορίες ικανοτήτων [sub-sets of capabilities] είναι μεν επαρκώς όμοιες, εσωτερικά, αλλά και επαρκώς διαφορετικές από άλλες μορφές στρατιωτικής ισχύος, ώστε είναι δυνατόν να παραχθούν χρήσιμες ξεχωριστές θεωρίες με στόχο να καλυφθεί η σύγχρονη στρατιωτική ισχύς συνολικά.

Στο σημερινό περιβάλλον, η στρατιωτική τεχνολογία και οι βιομηχανικές δυνατότητες έχουν οδηγήσει σε ένα τέτοιο αριθμό και τύπο οπλικών συστημάτων (περιπλοκών αλλά και αλληλεξαρτώμενων), κάτι το οποίο περιπλέκει, ακόμα περισσότερο, τη μέχρι σήμερα προσέγγιση [capabilities - based approach]. Παράλληλα, δε, δημιουργούνται και σοβαρά διλήμματα. Αν, για παράδειγμα, δεχθούμε ένα περιορισμένο ορισμό της αεροπορικής ισχύος, περιορίζομαστε όσον αφορά στα συστατικά, χαρακτηριστικά και ικανότητες της αεροπορικής ισχύος, ενώ αν δεχθούμε ένα ευρύ ορισμό, αυτό θα μας οδηγήσει στο να συμπε-

ριλάβουμε σε αυτήν, πέραν του επανδρωμένου αεροσκάφους, και τα πυραυλικά συστήματα, τους δορυφόρους, τα ελικόπτερα, τα μη - επανδρωμένα οχήματα (UAVs), τις επίγειες βάσεις και τις πλατφόρμες. Όλα τα συστατικά αυτά δείχνουν να είναι σήμερα ενσωματωμένα στην έννοια της αεροπορικής ισχύος, ενώ συντελούν και στην αποδοτικότητα των αεροπορικών επιχειρήσεων [integral to air ops].

Ένα επιπλέον θέμα αφορά στα δόγματα των τριών κλάδων. Για παράδειγμα, ο πόλεμος στη θάλασσα, σήμερα, εξαρτάται τόσο πολύ από πυραυλικά συστήματα και αεροσκάφη, ώστε - συμπεριλαμβάνοντας και τα πολεμικά πλοία, πάνω στα οποία είναι τοποθετημένα αυτά τα συστήματα-, τυπικά, όλο, σχεδόν, το ναυτικό θα ήταν δυνατόν να συμπεριληφθεί στον ευρύ ορισμό της αεροπορικής ισχύος! Το να επιχειρείται, πάντως, η δημιουργία ξεχωριστών δογμάτων για κάθε Κλάδο [single service doctrine], δεν είναι αρκετό, αφού η σύγχρονη τάση για διακλαδικές επιχειρήσεις [joint operations /campaigns], καθώς και το γεγονός ότι οι τρεις Κλάδοι εμφανίζουν παρόμοιες δυνατότητες [similar capabilities] εμποδίζει, σαφώς, μια τέτοια απόπειρα. Ένα κλασσικό, σύγχρονο, αναχρονιστικό παράδειγμα, αποτελεί το γεγονός πως στα αεροπλανοφόρα του Ηνωμένου Βασιλείου, τα Harrier του Royal Navy και της RAF πετούν με διαφορετικά τακτικά / επιχειρησιακά δόγματα.

Ένας τρόπος αποφυγής αυτού του διλήμματος είναι η υιοθέτηση ενός εντελώς διαφορετικού τρόπου υπο - διαίρεσης του στρατιωτικού δόγματος. Ισχυρά επιχειρήματα συνηγορούν υπέρ μιας μετακίνησης από τον παραδοσιακό διαχωρισμό με βάση τη μεμονωμένη συμβολή της ναυτικής, αεροπορικής και χερσαίας ισχύος [input-based], προς ένα εναλλακτικό πλαίσιο οργανωμένο στη βάση της αποτελεσματικότητας των διαφόρων ειδών διακλαδικών επιχειρήσεων [output-based]. Έτσι, τα ξεχωριστά ανά κλάδο δόγματα [single service doctrines] θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με ενοποιημένα διπλά ή τριπλά [bi- or tri-service], σχεδιασμένα για διάφορα είδη επιχειρήσεων, όπως: επιχειρήσεις

υποστήριξης της ειρήνης/peace support operations, επιχειρήσεις καταστολής ανταρσιών/counter-insurgency operations, στρατηγικού επιπέδου πόλεμος/strategic warfare, συμβατικές επιχειρήσεις/conventional campaigns, land-air operations, counter-air operations, maritime operations, πολεμικές επιχειρήσεις εκστρατείας / expeditionary warfare.

Οι δύο πρώτες κατηγορίες επιχειρήσεων απαιτούν μια ξεχωριστή προσοχή εξ' αιτίας του ότι διαθέτουν ιδιαίτερα πολιτικά χαρακτηριστικά. Όσον αφορά στην τρίτη, υπάρχει ανάγκη προσέγγισης της ως ένα ενοποιημένο σύνολο [integrated whole], αφού και εδώ ισχύει η ίδια πολιτική δυναμική του εξαναγκασμού και της αποτροπής, είτε αναφερόμαστε σε πυρηνική απειλή, επίθεση από αέρος, χρήση πυραυλικών συστημάτων, ναυτικό αποκλεισμό ή επιχειρήσεις ειδικών δυνάμεων. Σε κάθε περίπτωση, ο πολιτικός στόχος είναι να ξεχωριστεί ο αντίπαλος να αποδεχθεί κάποιους όρους (coercion) ή να του αποστερηθεί η ικανότητα να αμυνθεί. Σχετικά με τις συμβατικές επιχειρήσεις, υποστηρίζεται πως αυτές πρέπει να αντιμετωπίζονται, όχι με βάση τις ικανότητες τις οποίες διαθέτουμε [own capabilities-based], αλλά με βάση τις διακλαδικές επιχειρήσεις οι οποίες κατευθύνονται κατά του συνόλου των δυνατοτήτων του αντιπάλου [enemy capabilities-based].

Μια ολική μετάβαση από την capabilities - στην campaign-based προσέγγιση, εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς. Υπάρχει μια σαφής αλληλεπίδραση και αλληλοκάλυψη μεταξύ των διαφορετικών ειδών επιχειρήσεων, όπως ακριβώς συμβαίνει και μεταξύ των διαφορετικών μορφών της στρατιωτικής ισχύος. Επιπλέον, οι Ένοπλες Δυνάμεις εμφανίζονται οργανωμένες με βάση, μάλλον, τη συμβολή [input] και όχι την αποτελεσματικότητα [output], κάτι το οποίο οφείλεται στις διαφορετικές και εξειδικευμένες δεξιότητες τις οποίες αναπτύσσουν κατά την εκπαίδευση. Με δεδομένο το ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις είναι δυνατόν να εμπλακούν, ταυτόχρονα ή διαδοχικά, σε μια ευρεία σειρά επιχειρήσεων -από PSOs έως επιχειρήσεις strate-

gic coercion, ένα πλαίσιο αμιγούς δόγματος, σχεδιασμένο για διαφορετικά είδη επιχειρήσεων, θα απαιτούσε την επιχειρησιακή εκπαίδευση και ετοιμότητα όλου του προσωπικού απέναντι στο πλήρες spectrum των επιχειρήσεων. Με δεδομένη την ύπαρξη πρακτικών προβλημάτων, αυτό που πραγματικά απαιτείται είναι, μάλλον, μια μεταβολή της ισορροπίας μεταξύ των αναλυτικών πλαισίων των δύο προσεγγίσεων [input και output], παρά μια πλήρης μετακίνηση από τη μια προς την άλλη. Αυτό το οποίο δείχνει να απαιτείται είναι μια διπλή προσέγγιση [twintrack] στην ανάπτυξη δόγματος: υπάρχει η ανάγκη δημιουργίας ενός πραγματικά ενοποιημένου δόγματος (όσον αφορά διαφορετικά είδη διακλαδικών επιχειρήσεων), αλλά και συνέχισης της έμφασης στην ιδιαίτερη συμβολή των επίγειων, ναυτικών και αεροπορικών μέσων κατά τη διενέργεια διακλαδικών επιχειρήσεων. Η σκέψη αυτή δεν αποσκοπεί στη συντήρηση της παραδοσιακής διάκρισης μεταξύ των Κλάδων, αφού και οι τρεις Κλάδοι εμφανίζουν σήμερα όμοιες ικανότητες.

Εξ' αιτίας του ότι η έννοια της συνέργιας χρησιμοποιείται ευρέως στις διακλαδικές επιχειρήσεις, δείχνει εύκολο να θεωρούμε πως η όποια μορφή συνδυασμού δυνάμεων είναι απαραίτητα ευεργετική. Στην πράξη, ο συνδυασμός των διαφορετικών κλάδων αφορά σε μια διαδικασία συνέργιας [synergistic process]. Αυτό στο οποίο η τελευταία έμπρακτα παραπέμπει, είναι πως το σύνολο είναι μεγαλύτερο από την απλή άθροιση των μερών [whole is greater than sum]! Για να συμβεί, όμως, κάτι τέτοιο, απαιτείται η σύμπραξη συγκεκριμένων μηχανισμών. Χωρίς αυτούς, η απόπειρα ένω-σης θα κατέληγε σε μια συμπληρωματικότητα [co-complementarity], διαδικασία, δηλαδή, όπου οι Κλάδοι, απλά, ενώνονται μεταξύ τους. Είναι, επίσης, πιθανό να παρεμβληθεί η δυναμική ενός Κλάδου στη λειτουργία του άλλου, επιδρώντας, έτσι, αρνητικά στην όλη απόπειρα⁷. Η όποιας μορφής διεργασία εμπεριέχει δυνατότητες συνέργιας. Έτσι, το σύγχρονο περίπλοκο περιβάλλον απαιτεί τον σχεδιασμό των επιχειρήσεων με τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιείται η ανάμειξη

των διαφορετικών Κλάδων. Είναι σημαντικό να ελέγχεται πάντα το γεγονός πως, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι διεργασίες παράγουν ουσιαστικά αποτελέσματα (συνέργιας), σε άλλες δεν συμβαίνει το ίδιο. Αυτό το οποίο πρέπει να αναζητείται είναι η εγγύηση πως ο συνδυασμός δυνάμεων [combination of forces] παράγει όντως συνέργεια και όχι παρεμβολή [interference].

Ο βασικός μηχανισμός μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η συνέργεια, είναι το ότι ο ένας Κλάδος περιορίζει (ή, εξουδετερώνει) τις αδυναμίες του άλλου -και vice versa-, επιτρέποντας, έτσι, την επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας σε σύγκριση με την περίπτωση όπου ο κάθε ένας εμπλέκεται ανεξάρτητα. Κεντρικό επιχείρημα της διακλαδικότητας, σήμερα, αποτελεί η ανάγκη να επιχειρηθεί μια νέα ισορροπία μεταξύ στρατηγικής θεωρίας και δογμάτων, δίνοντας περισσότερη έμφαση στη διενέργεια διαφορετικών διακλαδικών επιχειρήσεων, παρά στην παλαιά κατηγοριοποίηση της επίγειας, ναυτικής και αεροπορικής ισχύος.

Ο συνδυασμός των διαφορετικών Κλάδων αφορά σε μια διαδικασία συνέργιας, χωρίς, όμως, να θεωρείται πως οποιαδήποτε συνέργεια είναι όντως αποτελεσματική. Αυτό στο οποίο η συνέργεια έμπρακτα παραπέμπει, είναι πως το σύνολο είναι μεγαλύτερο από τη πρόσθεση των μερών. Για να συμβεί κάτι τέτοιο, απαιτείται η σύμπραξη συγκεκριμένων μηχανισμών. Χωρίς αυτούς, η απόπειρα ένωσης των Κλάδων θα ήταν αποκλειστικά μια διαδικασία συμπληρωματικότητας, όπου οι Κλάδοι απλά ενώνονται.

Η Συνδυαστική Βελτιστοποίηση και η χρήση αυτής στη Μοντελοποίηση Στρατιωτικών Εφαρμογών

του Παπαρρίζου Κωνσταντίνου, Σιφαλέρα Άγγελου

Περίληψη

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο μια σύντομη ενημέρωση στο επιστημονικό πεδίο της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης και της Μαθηματικής μοντελοποίησης. Μια πληθώρα προβλημάτων από διαφορετικούς τομείς όπως η Πληροφορική, οι Τηλεπικοινωνίες, ο Κατασκευαστικός τομέας είναι δυνατόν να μοντελοποιηθούν και να επιλυθούν με χρήση Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης. Στην παρούσα εργασία, θα δοθεί βαρύτητα στην μελέτη διαφόρων περιπτώσεων από στρατιωτικές εφαρμογές. Τέλος, παρατίθενται πολλές πηγές ενημέρωσης σχετικά με την Μαθηματική Μοντελοποίηση και τη Συνδυαστική Βελτιστοποίηση τόσο σε διεθνή περιοδικά και συνέδρια, όσο και σε βιβλία αλλά και φυσικά στο Διαδίκτυο.

Λέξεις κλειδιά: Αλγορίθμική Επιχειρησιακή Έρευνα, Συνδυαστική Βελτιστοποίηση, Μαθηματική Μοντελοποίηση, Στρατιωτικές Εφαρμογές.

1. Εισαγωγή

Ιστορικά, ο όρος "Επιχειρησιακή Έρευνα" προέρχεται από την έρευνα (Research) για τη διεξαγωγή με τον βέλτιστο τρόπο των στρατιωτικών επιχειρήσεων (Operations). Με τη λήξη του Β' παγκοσμίου πολέμου, επεκτάθηκε η χρήση μεθόδων Επιχειρησιακής Έρευνας σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ενδεικτικά μπορεί να αναφέρει κανείς εφαρμογές σε βιομηχανίες, τράπεζες, ασφάλειες, αγροτική παραγωγή, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, διαχείριση αποθεμάτων, επενδύσεις, χρηματο-οικονομική δοίκηση, μάρκετινγκ, τεχνικές κατασκευές, συντήρηση εξοπλισμού, κλπ. Η Επιχειρησιακή Έρευνα αποτελεί ένα ευρύ επιστημονικό

πεδίο έρευνας, όπου χρησιμοποιούνται τεχνικές βελτιστοποίησης, προσομοίωσης αλλά και στοιχεία πιθανοτήτων και στατιστική. Για μια λεπτομερή μελέτη σε θέματα Επιχειρησιακής Έρευνας, μπορεί κανείς να ανατρέξει στα βιβλία [1] και [2].

1.1 Εισαγωγή στη Συνδυαστική Βελτιστοποίηση

Η Συνδυαστική Βελτιστοποίηση αποτελεί ένα κλάδο της Βελτιστοποίησης στα Εφαρμοσμένα Μαθηματικά και στην Επιστήμη των Υπολογιστών, ο οποίος συνενώνει πολλά άλλα επιστημονικά πεδία, όπως της Επιχειρησιακής Έρευνας, της Αλγορίθμικής θεωρίας, της υπολογιστικής πολυπλοκότητας, αλλά και της τεχνητής νοημοσύνης. Αλγόριθμοι Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης εφαρμόζονται για την επίλυση προβλημάτων που θεωρούνται αρκετά δύσκολα, λόγω του μεγάλου πλήθους των δυνατών συνδυασμών - λύσεων. Η επίλυση των προβλημάτων Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης επιτυγχάνεται με τη μείωση του συνόλου των εφικτών λύσεων, αλλά και με μια περισσότερο αποτελεσματική αναζήτηση.

Οι αλγόριθμοι Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης συνήθως εφαρμόζονται σε NP-hard προβλήματα. Τα προβλήματα αυτής της κατηγορίας, θεωρούνται από τα πιο δύσκολα από υπολογιστικής απόψεως και δεν είναι εύκολα επιλύσιμα. Παρ' όλα αυτά, κάποια "στιγμιότυπα" μικρού μεγέθους αυτών των προβλημάτων μπορούν να επιλυθούν σε πραγματικό χρόνο.

Η επιστημονική περιοχή της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης, ασχολείται κυρίως με την επίλυση προβλημάτων που μοντελοποιούνται με ροές δικτύων. Η θεωρία ροών σε δίκτυα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους των Εφαρμο-

σμένων Μαθηματικών και της Επιχειρησιακής Έρευνας. Υπάρχει ένα μεγάλο εύρος καθημερινών εφαρμογών που μοντελοποιούνται με τη βοήθεια προβλημάτων Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης. Αυτό άλλωστε καταδεικνύει και τη σημαντική αξία αυτού του επιστημονικού πεδίου. Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι η Συνδυαστική Βελτιστοποίηση ασχολείται με προβλήματα αιτιοκρατικής Επιχειρησιακής Έρευνας και όχι προβλήματα που περιλαμβάνουν στοχαστικές διαδικασίες.

Τα δίκτυα και οι γράφοι, έχουν την ικανότητα να μοντελοποιούν αποτελεσματικά πολλά πρακτικά προβλήματα, πολύ μεγάλης κλίμακας. Η πρόοδος της έρευνας στο πεδίο αυτό, οδήγησε στην ανάπτυξη αποτελεσματικών αλγορίθμικών διαδικασιών για διακριτές μαθηματικές δομές, όπως για παράδειγμα τα δίκτυα. Με άλλα λόγια έχουν αναπτυχθεί αλγόριθμοι για γραφήματα, οι οποίοι αξιοποιούν αυτές τις ιδιαιτερες διακριτές δομές δεδομένων. Ως αποτέλεσμα αυτού οι αλγόριθμοι έχουν βελτιωμένη τόσο θεωρητική πολυπλοκότητα, αλλά και υπολογιστική συμπεριφορά.

Σήμερα τα προβλήματα Επιχειρησιακής Έρευνας (ή αλλιώς και Διοικητικής Επιστήμης) είναι τόσο πολύπλοκα, ώστε είναι απαραίτητη η επίλυση με χρήση μαθηματικών μοντέλων αλλά και σύγχρονων λογισμικών πακέτων Η/Υ. Για παράδειγμα, το πρόβλημα της βέλτιστης γεωγραφικής διανομής αγαθών από κέντρα παραγωγής σε κέντρα κατανάλωσης (Transportation Problem) και η διακίνηση κυκλοφορίας οχημάτων μέσα σε ένα οδικό δίκτυο (Vehicle Routing Problem) αποτελούν κλασικές κατηγορίες προβλημάτων ροής σε δίκτυα.

Για την αποτελεσματικότερη επίλυση αυτών των πρακτικών προβλημάτων αναπτύχθηκε ένας νέος μαθηματικός κλάδος που προέκυψε από τις ιδιότητες των μαθηματικών δομών που χρησιμοποιήθηκαν για να προσομοιώσουν τα πραγματικά προβλήματα. Για μια πολύ πιο αναλυτική μελέτη της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης, μπορεί κανείς να ανατρέξει στα βιβλία [3] και [4], ενώ για μια καταγραφή των πιο πρόσφατων ερευνητικών εξελίξεων στο άρθρο [5].

1.2 Εισαγωγή στην Μοντελοποίηση

Με τη χρήση διαφόρων τεχνικών, όπως για παράδειγμα η μαθηματική μοντελοποίηση για την ανάλυση πολύπλοκων προβλημάτων, η Επιχειρησιακή Έρευνα δίνει τη δυνατότητα στους διευθύνοντες (managers) να λάβουν αποτελεσματικές αποφάσεις και να γίνουν πιο παραγωγικοί. Για να επιλυθεί ένα πρακτικό πρόβλημα σε κάποιον χώρο όπως η Βιομηχανία, οι Κατασκευές κ.α., πρώτα αναπτύσσεται και εφαρμόζεται κάποιο μοντέλο. Υπάρχουν πολλά πλεονεκτήματα από τη χρήση μοντέλων για την επίλυση προβλημάτων. Κάποια από αυτά είναι ο έλεγχος εναλλακτικών σεναρίων, η εξοικονόμηση πόρων, και γενικότερα η ελαχιστοποίηση του κινδύνου.

Υπάρχουν διαφόρων ειδών μοντέλα. Κάποια από αυτά είναι φυσικά - εικονικά, π.χ. οι κατασκευές σε κλίμακα, οι οποίες αποτυπώνουν τη μορφή και την εικόνα κάποιου αντικειμένου. Παραδείγματα τέτοιων φυσικών μοντέλων αποτελούν τα μοντέλα από αυτοκίνητα τα οποία χρησιμοποιούνται και σε πειράματα παθητικής ασφάλειας. Άλλη μια κατηγορία είναι αυτή των αναλογικών μοντέλων. Σε αυτήν την κατηγορία υπάρχει αναλογία μεταξύ πραγματικού και βοηθητικού μέσου, π.χ. χάρτες, χιλιομετροδείκτης ή παλμογράφος. Για παράδειγμα, με τη βοήθεια ενός χάρτη μπορεί κανείς να βρεί τη βέλτιστη διαδρομή, αντί να χρειαστεί να διασχίσει στην πραγματικότητα όλες τις πιθανές διαδρομές.

Στην επίλυση κάθε σύνθετου πρακτικού προβλήματος χρησιμοποιούνται διάφοροι αλγόριθμοι ή άλλες τεχνικές. Το διευθυντικό στέλεχος, το οποίο έχει την ευθύνη της απόφασης, πριν την επίλυση με τη βοήθεια κάποιου λογισμικού, πρέπει να μετατρέψει την "λεκτική περιγραφή" του προβλήματος, σε ένα σύνολο μαθηματικών σχέσεων - ένα μαθηματικό μοντέλο.

Στην παρούσα εργασία θα αναφερθούμε αποκλειστικά στα μαθηματικά μοντέλα, τα οποία χρησιμοποιούν μαθηματικά σύμβολα. Τα μαθηματικά μοντέλα κατατάσ-

σονται αναλόγως τον σκοπό τους ή τη μέθοδο ανάλυσης τους. Ακόμη διακρίνονται σε στοχαστικά ή προσδιοριστικά, αναλόγως αν ενσωματώνουν αβεβαιότητα ή όχι αντίστοιχα. Τέλος, υπάρχουν τόσο εξειδικευμένα όσο και γενικευμένα μοντέλα, αναλόγως του εύρους των εφαρμογών που αυτά επιλύουν.

Όλα τα μαθηματικά μοντέλα αποτελούνται από κάποια βασικά στοιχεία. Αυτά είναι οι μεταβλητές απόφασης (decision variables), το κριτήριο απόδοσης (performance measure), η αντικειμενική συνάρτηση (objective function), οι παράμετροι (parameters), οι περιορισμοί (constraints) και η εφικτότητα του μοντέλου (feasibility). Είναι πολύ σημαντικό, ένα μοντέλο να είναι απλό, πλήρες, εύχρηστο αλλά και προσαρμοστικό. Μια πληθώρα εφαρμογών όπως η κατάρτιση επενδυτικού χαρτοφυλακίου, μίξη πρώτων υλών και διαχείρισης αποθεμάτων, μοντελοποιούνται με τη χρήση μαθηματικών μοντέλων Γραμμικής Βελτιστοποίησης.

Θα δοθεί ένα απλό παράδειγμα μοντελοποίησης ενός προβλήματος που προκύπτει και στις Ένοπλες Δυνάμεις. Οι ασθενείς που νοσηλεύονται σε στρατιωτικό (και όχι μόνο) νοσοκομείο πρέπει να τρέφονται με συγκεκριμένες διατροφικές προδιαγραφές. Σε αυτήν την περίπτωση, στόχος είναι ο προσδιορισμός των ποσοτήτων διαφόρων ειδών διατροφής προς κατανάλωση (diet problem) με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Μία από τις πρώτες εργασίες που ασχολήθηκαν με τον προγραμματισμό του διατροφολογίου είναι η [6].

Έστω ότι ο παρακάτω Πίνακας 1 περιέχει τις ελάχιστες απαιτήσεις διατροφής (mg) ανά ουσία. Επίσης δίνονται η περιεκτικότητα των τροφών στις αντίστοιχες ουσίες (mg/100mg), αλλά και το κόστος τους (€/100mg). Φυσικά το πραγματικό πρόβλημα θα μπορούσε να είναι πολύ πιο σύνθετο, αφού οι δυνατές επιλογές σε είδη τροφής είναι πολλές περισσότερες από τις αναφερόμενες (π.χ. ψάρια, κρέας, κ.α.), αλλά και οι απαραίτητες θρεπτικές ουσίες πολλές επιπλέον (π.χ. ασβέστιο, βιταμίνες A, C, κ.λ.π.). Επιπρόσθετα και το κοστολόγιο θα

μπορούσε να είναι αρκετά διαφορετικό λόγω προμηθευτών. Παρ' όλα αυτά το παράδειγμα έχει απλουστευθεί κατάλληλα για να είναι εύκολα κατανοητό, δίχως περιορισμό της γενικότητας.

Διαφορική αξία ανά 100gr				
Σίδηρος (mg)	Πρωτεΐνες (g)	Υδατάνθρακες (g)	Λιπαρά (g)	Κόστος (€)
1 ^ο είδος τροφής (π.χ. ζυμαρικά)	1.1	5.0	30.1	0.5
2 ^ο είδος τροφής (π.χ. σόσπια)	2.1	24.1	59.0	0.84
3 ^ο είδος τροφής (π.χ. δημητριακά)	10.5	18.6	21.6	49.1
4 ^ο είδος τροφής (π.χ. γλύκασμα)	1.1	7.7	56.9	32.3
Ελάχιστες απαιτήσεις διατροφής	8.7	60	150	70

Πίνακας 1. Παράδειγμα μοντελοποίησης με το πρόβλημα της διαίτης.

Κατά τη μοντελοποίηση πρέπει να δοθούν απαντήσεις σε συγκεκριμένα ερωτήματα, όπως τα εξής: i) Ποιος είναι ο λήπτης της απόφασης?, ii) Ποιοι είναι οι πόροι? iii) Είναι σε ανεπάρκεια κάποιοι πόροι? iv) Ποιος είναι ο στόχος της επιχείρησης? v) Ποιές είναι οι μεταβλητές απόφασης? vi) Ποιοι είναι οι περιορισμοί του προβλήματος?

Στο παράδειγμα μας ο λήπτης της απόφασης είναι η διεύθυνση του στρατιωτικού νοσοκομείου. Οι πόροι είναι τα είδη τροφής, ενώ ο στόχος - κριτήριο βελτιστοποίησης είναι η ελαχιστοποίηση του συνολικού κόστους. Η απόφαση που πρέπει να πάρουμε είναι πόση ποσότητα από κάθε είδος τροφής πρέπει να αγοραστεί. Άρα την (άγνωστη) ποσότητα από κάθε τροφή, θα την μοντελοποιήσουμε με μια μεταβλητή. Προφανώς οι περιορισμοί του προβλήματος προκύπτουν από τις ελάχιστες απαιτήσεις διατροφής που πρέπει να τηρούνται για τους ασθενείς του νοσοκομείου. Για να διαμορφώσουμε το πρόβλημα ως μοντέλο γραμμικού προγραμματισμού, ορίζουμε να είναι

x_1 = το πλήθος των 100 γραμμαρίων ζυμαρικών

x_2 = το πλήθος των 100 γραμμαρίων

οσπρίων

x_3 = το πλήθος των 100 γραμμαρίων δημητριακών

x_4 = το πλήθος των 100 γραμμαρίων γλυκού

Η αντικειμενική συνάρτηση που ελαχιστοποιεί το συνολικό κόστος του γεύματος είναι $z = 0.14x_1 + 0.2x_2 + 0.5x_3 + 0.9x_4$. Οι περιορισμοί του προβλήματος προκύπτουν από τις ελάχιστες απαιτήσεις πρωτεΐνων, υδατανθράκων κ.λ.π που πρέπει να λαμβάνονται κατά τη διάρκεια του γεύματος:

$$1.1x_1 + 2.1x_2 + 10.5x_3 + 1.1x_4 \geq 8.7 \text{ (σίδηρος)}$$

$$5x_1 + 24.1x_2 + 18.6x_3 + 7.7x_4 \geq 60 \text{ (πρωτεΐνες)}$$

$$30.1x_1 + 59x_2 + 21.6x_3 + 56.9x_4 \geq 150 \text{ (υδατάνθρακες)}$$

$$0.5x_1 + 0.84x_2 + 49.1x_3 + 32.3x_4 \geq 70 \text{ (λιπαρά)}$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0$$

Η βέλτιστη λύση για το παραπάνω πρόβλημα είναι η $x_1 = 0$, $x_2 = 2.03$, $x_3 = 1.39$, $x_4 = 0$, με αντίστοιχη τιμή της αντικειμενικής συνάρτησης (κόστος) $z = 1.10$.

Πρέπει να τονιστεί για μια ακόμη φορά ότι αυτό το παράδειγμα είναι μόνο ενδεικτικό, καθώς οι πραγματικοί περιορισμοί μπορεί να είναι αρκετά διαφορετικοί, αναλόγως την επιθυμητή δίαιτα. Για μια εμβάθυνση στη μοντελοποίηση πραγματικών προβλημάτων, μπορεί κανείς να διαβάσει τα βιβλία [7] και [8].

2. Εφαρμογές της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης στις Ένοπλες Δυνάμεις

Υπάρχει μια μεγάλη πληθώρα εφαρμογών της Επιχειρησιακής Έρευνας στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων. Ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν οι παρακάτω εφαρμογές, (μέσα σε παρένθεση αναγράφεται το αντίστοιχο μαθηματικό μοντέλο που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση).

" Βέλτιστη Κατανομή Περιορισμένων Πόρων (Γραμμικό Πρόβλημα)

" Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού (Πρόβλημα Αντιστοίχισης)

" Πρόβλημα Μεταφοράς Υλικών και Εφοδίων (Πρόβλημα Μεταφοράς, Ροής Ελάχιστου Κόστους, Ελάχιστων Δρόμων)

Μια από τις πιο σημαντικές υποπεριοχές της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης, είναι και η Δικτυακή Βελτιστοποίηση (Network Optimization). Πολλές εφαρμογές μοντελοποιούνται με τη βοήθεια των γράφων - δίκτυων. Ένα δίκτυο αποτελείται από μία συλλογή κόμβων (nodes) οι οποίοι συνδέονται μεταξύ τους με ακμές ή και τόξα (arcs). Διαμέσου των ακμών μπορούν να "ρέουν" διάφορα υλικά ή προϊόντα. (π.χ. μεταφορικά δίκτυα, τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, δίκτυα διανομής, κ.λ.π.). Ως κόμβους μπορούμε να θεωρήσουμε είτε πόλεις, είτε στάσεις μεταφορικών μέσων, υπολογιστές, τηλεπικοινωνιακά κέντρα, κ.λ.π. Τέλος οι ακμές είναι δυνατόν να μοντελοποιούν δρόμους, γραμμές μετρό, τηλεπικοινωνιακά καλώδια, αγωγούς ύδρευσης, κ.λ.π. Στις επόμενες υποενότητες ακολουθούν κάποια παραδείγματα μοντελοποίησης εφαρμογών με τη βοήθεια της θεωρίας ροών σε δίκτυα. Για μια πιο αναλυτική περιγραφή της μοντελοποίησης πραγματικών προβλημάτων με τη βοήθεια της Δικτυακής Βελτιστοποίησης, μπορεί κανείς να συμβουλευτεί τα βιβλία [9] και [10].

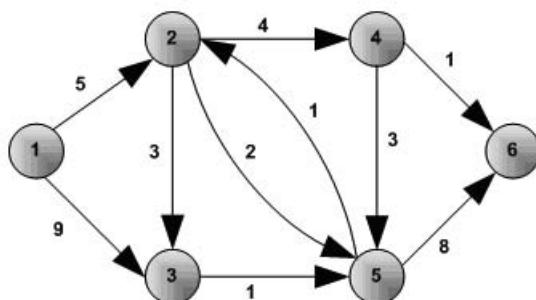
2.1. Εφαρμογή μοντελοποίησης για το πρόβλημα της συντομότερης διαδρομής (Shortest Path Problem)

Υπάρχουν δυο προβλήματα ελάχιστων δρόμων. Στο πρώτο, ζητείται ένας προσανατολισμένος δρόμος ελάχιστου μήκους που συνδέει ένα συγκεκριμένο κόμβο εκκίνησης (αφετηρία) με ένα άλλο κόμβο τερματισμού (προορισμός), ή αλλιώς και single-source shortest path problem. Στο δεύτερο πρόβλημα ζητούνται οι ελάχιστοι προσανατολισμένοι δρόμοι από ένα διακεκριμένο κόμβο εκκίνησης (αφετηρία) προς όλους τους υπόλοιπους κόμβους, ή αλλιώς και all-pairs shortest path problem. Δηλαδή και στις δύο περιπτώσεις ο στόχος είναι ο εντοπισμός της βέλτιστης διαδρομής ("συ-

ντομότερης") με τον ελάχιστο συνολικό χρόνο ταξιδιού.

Για παράδειγμα, έστω ότι στο δίκτυο του Σχήματος 1, μοντελοποιούμε ένα οδικό δίκτυο, όπου κάθε τόξο αντιστοιχεί σε δρόμο, ενώ κάθε κόμβος αντιστοιχεί σε μια στρατιωτική μονάδα που βρίσκεται π.χ. σε διαφορετική πόλη. Οι αριθμοί δίπλα στα τόξα, παριστάνουν τις χιλιομετρικές αποστάσεις μεταξύ των αντιστοίχων κόμβων (π.χ. σε εκατοντάδες χιλιόμετρα). Βέβαια το γεγονός ότι υπάρχουν τόξα δηλώνει και ότι οι δρόμοι θα είναι μιας κατεύθυνσης, αλλά το πρόβλημα γενικεύεται εύκολα και με τη χρήση ακμών, για την αναπαράσταση δρόμων και των δύο κατευθύνσεων. Ας θεωρήσουμε για τις ανάγκες του παραδείγματος μας, ότι από τον κόμβο 1 πρέπει να υπολογιστούν οι ελάχιστες αποστάσεις προς όλους τους υπολοίπους κόμβους.

Σχήμα 1. Μοντελοποίηση με το πρόβλημα της εύρεσης ελάχιστων δρόμων.

Ένα σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας της επίλυσης, είναι η μοντελοποίηση του πραγματικού προβλήματος. Αφού λοιπόν έχει ολοκληρωθεί η μοντελοποίηση, τώρα πια έχουμε να δουλέψουμε με ένα μαθηματικό μοντέλο. Για την επίλυση του προβλήματος των ελαχίστων δρόμων έχουν αναπτυχθεί αρκετοί αποτελεσματικοί αλγόριθμοι στη διεθνή βιβλιογραφία, όπως για παράδειγμα ο αλγόριθμος του Johnson που περιγράφεται στην εργασία [11]. Η εφαρμογή των αλγορίθμων, μας εγγυάται ότι θα προσδιορίσουμε τη βέλτιστη λύση. Πρέπει όμως να επισημανθεί το γεγονός, ότι πιθανή λανθασμένη μοντελοποίηση του προβλή-

ματος (π.χ. παράλειψη κόμβου, ή λάθος εκτίμηση στην χιλιομετρική απόσταση μεταξύ δύο κόμβων), θα οδηγήσει και σε λανθασμένα αριθμητικά αποτελέσματα. Είναι δηλαδή σημαντικό να τροφοδοτηθεί ο αλγόριθμος με σωστά δεδομένα εισόδου, ώστε το αποτέλεσμα να είναι το βέλτιστο για το πραγματικό μας πρόβλημα.

Υπάρχουν και αρκετές άλλες παραλλαγές του προηγούμενου προβλήματος. Μία από αυτές είναι το πρόβλημα της συντομότερης διαδρομής με περιορισμούς (Constrained Shortest Path Problem - CSPP). Εφαρμογές αυτού του προβλήματος μελετούνται από διάφορους ερευνητές για τη δρομολόγηση στρατιωτικών αεροσκαφών. Στις εργασίες [12] και [13], αναλύεται το πρόβλημα της εύρεσης της βέλτιστης (συντομότερης) διαδρομής (πτήσης) στρατιωτικών αεροσκαφών, τα οποία υπόκεινται σε απειλές, όπως από πυραυλικά συστήματα εδάφους-αέρος. Σε αυτήν την -αρκετά πιο σύνθετη- εφαρμογή, μετατρέπεται ο διαθέσιμος εναέριος χώρος πτήσης σε διακριτό χώρο, χρησιμοποιώντας ένα πλέγμα κορυφών που αντιστοιχούν σε πιθανά σημεία διέλευσης και συνδέοντας τις κορυφές με τόξα που αντιστοιχούν σε πιθανά τμήματα της πτήσης. Επιπλέον δε, στα μοντέλα που περιγράφονται λαμβάνονται υπόψη και μαθηματικοί περιορισμοί που αντιστοιχούν στο συνολικό χρόνο πτήσης, στα διαθέσιμα καύσιμα ή στους πιθανούς τύπους απειλών.

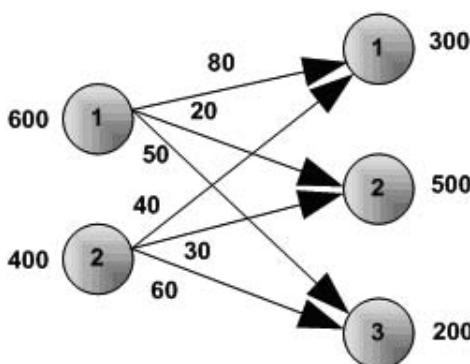
2.2. Εφαρμογή μοντελοποίησης για το πρόβλημα της μεταφοράς (transportation problem)

Στο πρόβλημα της μεταφοράς, το ζητούμενο είναι να καταρτιστεί το άριστο σχέδιο μεταφοράς κάποιας διαθέσιμης ποσότητας "προϊόντων", από κάποιες τοποθεσίες προς κάποιους προορισμούς, ώστε να ικανοποιείται η ζήτηση κάθε προορισμού με το μικρότερο δυνατό συνολικό κόστος μεταφοράς. Το σχετικό κόστος μεταφοράς ανά προϊόν μπορεί να αντιπροσωπεύει την απόσταση, το χρόνο, το ρίσκο, τα απαραί-

τητα καύσιμα, ή οτιδήποτε άλλο θεωρείται σημαντικό.

Έστω για παράδειγμα, ότι ένας όγκος τεθωρακισμένων αρμάτων μάχης βρίσκεται μοιρασμένος σε δύο τοποθεσίες και πρέπει να προωθηθεί, με αρματοφορείς, το ταχύτερο δυνατόν σε τρεις διαφορετικούς προορισμούς. Σε κάθε οδική αρτηρία που συνδέει τις τοποθεσίες προελευσης και προορισμού αντιστοιχεί και μια χιλιομετρική απόσταση, η οποία επηρεάζει και το συνολικό κόστος μεταβάσης. Αυτό το πρόβλημα μπορεί να μοντελοποιηθεί με τη βοήθεια του δικτύου του Σχήματος 2, το οποίο αποτελείται από πέντε κόμβους και έξι τόξα.

Σχήμα 2. Μοντελοποίηση με το πρόβλημα της μεταφοράς.

Οι δύο κόμβοι στο αριστερό μέρος αντιπροσωπεύουν τις τοποθεσίες όπου βρίσκεται συγκεντρωμένος ο όγκος των αρμάτων. Έστω, ότι στην τοποθεσία 1 υπάρχουν 600 άρματα και στην τοποθεσία 2 υπάρχουν 400 άρματα. Τα άρματα πρέπει να μεταφερθούν, όσο το δυνατόν πιο γρήγορα στους προορισμούς 1, 2 και 3. Για την ακρίβεια, υπάρχει ανάγκη για 300 άρματα στον προορισμό 1, 500 άρματα στον προορισμό 2 και τέλος 200 άρματα στον προορισμό 3.

Το παραπάνω πρόβλημα αποτελεί ένα πρόβλημα δικτυακής βελτιστοποίησης, όπου έχουμε $m = 2$ κόμβους "προσφοράς",

$n = 3$ κόμβους "ζήτησης" και οι μεταβλητές απόφασης x_{ij} αντιπροσωπεύουν το πλήθος αρμάτων που μεταφέρονται με αρματοφορείς από την τοποθεσία i στην τοποθεσία j .

Το πρόβλημα θα μπορούσε να είναι αρκετά πιο σύνθετο, εάν λαμβάνονταν υπόψη και άλλοι περιορισμοί στον τρόπο μεταφοράς, π.χ. κάποιες τοποθεσίες συνδέονται μόνο μέσω αέρος ή μόνο μέσω θαλάσσης, συγκεκριμένα δρομολόγια αποκλείονται λόγω αυξημένου ρίσκου, κ.λ.π.

Κόστος μεταβασης (σε κανόπευτα) σε ανά τόξο (i,j)			
Προορισμός 1 (lt)	Προορισμός 2 (lt)	Προορισμός 3 (lt)	Διαθέσιμα άρματα
Τοποθεσία 1	80	20	50
Τοποθεσία 2	40	30	60
Συνολική ζήτηση	300	500	200

Στον Πίνακα 2 εμφανίζεται το κόστος μεταφοράς, εκφρασμένο σε λίτρα καυσίμων, για καθένα από όλα τα πιθανά δρομολόγια. Πίνακας 2. Στοιχεία ενός προβλήματος μεταφοράς.

Επειδή η συνολική προσφορά είναι ίση με τη συνολική ζήτηση, οι περιορισμοί της προσφοράς μπορούν να πάρουν τη μορφή ισότητας (ισορροπημένο πρόβλημα). Σε αυτήν την περίπτωση, το γραμμικό μοντέλο του προβλήματος μεταφοράς είναι το εξής:

$$\begin{aligned} \min & \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n c_{ij} x_{ij} \\ \text{μ.π. } & \sum_{j=1}^n x_{ij} = a(i), \quad i \in S \\ & \sum_{i=1}^m x_{ij} = b(j), \quad j \in D \\ & x_{ij} \geq 0, \quad i \in S, \quad j \in D \end{aligned}$$

Το σύνολο S αντιπροσωπεύει το σύνολο $\{1,2\}$ με τους κόμβους "προσφοράς", ενώ το σύνολο D αντιπροσωπεύει το

σύνολο {3,4,5} με τους κόμβους "ζήτησης". Τέλος με a(i) συμβολίζουμε την ποσότητα προσφοράς του i κόμβου, ενώ με b(i) συμβολίζουμε την ποσότητα ζήτησης του i κόμβου.

Για την επίλυση του προβλήματος της μεταφοράς, έχουν αναπτυχθεί διάφοροι αλγόριθμοι στη διεθνή βιβλιογραφία, π.χ. ο αλγόριθμος Παπαρρίζου που περιγράφεται στην εργασία [14]. Μετά την εφαρμογή ενός οποιοδήποτε αλγορίθμου, θα προέκυπτε η βέλτιστη λύση που περιγράφεται στον Πίνακα 3, με συνολικό κόστος $500*20 + 100*50 + 300*40 + 100*60 = 33.000$ lt.

	Προορισμός 1	Προορισμός 2	Προορισμός 3	Διαθέσιμα όρματα
Τοποθεσία 1		500	100	600
Τοποθεσία 2	300		100	400
Συνολική ζήτηση	300	500	200	

Πίνακας 3. Βέλτιστο πλάνο μεταφοράς του προηγούμενου παραδείγματος.

Στη λύση αυτή θα μπορούσε να φτάσει κάποιος είτε εφαρμόζοντας κάποιον αλγόριθμο για το παραπάνω πρόβλημα με το χέρι, είτε με τη βοήθεια κάποιου εξειδικευμένου λογισμικού πακέτου. Φυσικά τα πραγματικά προβλήματα είναι αρκετά πιο πολύπλοκα και σχεδόν πάντοτε, στηριζόμαστε στη χρήση Η/Υ. Η διαδικασία επίλυσης ενός προβλήματος με τη χρήση ενός λογισμικού πακέτου, είναι συνήθως παρόμοια. Αρχικά το πρόβλημα πρέπει να μοντελοποιηθεί πρώτα σε μορφή κατάλληλη για χρήση σε κάποιο λογισμικό. Στη συνέχεια το πρόβλημα επιλύεται με εφαρμογή κατάλληλου μαθηματικού μοντέλου (π.χ. μοντέλο μεταφοράς). Για παράδειγμα εάν είχαμε χρησιμοποιήσει το πρόγραμμα WinQSB 2.0, θα παίρναμε την αναφορά αποτελεσμάτων του Σχήματος 3:

Solution for Military Application: Minimization (Transportation Problem)						
02-01-2008	From	To	Shipment	Unit Cost	Total Cost	Reduced Cost
1	Source 1	Destination 2	500	20	10000	0
2	Source 1	Destination 3	100	50	5000	0
3	Source 2	Destination 1	300	40	12000	0
4	Source 2	Destination 3	100	60	6000	0
	Total	Objective Function		Value =	33000	

Σχήμα 3. Εύρεση βέλτιστου πλάνου μεταφοράς με χρήση του λογισμικού πακέτου WinQSB, (screenshot).

Η μελέτη του προβλήματος της μεταφοράς, αλλά και άλλων αντικειμένων της Επιχειρησιακής Έρευνας όπως για παράδειγμα της θεωρίας αποθεμάτων έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός νέου επιστημονικού κλάδου με όνομα "Βελτιστοποίηση Εφοδιαστικής Αλυσίδας". Έχουν αναπτυχθεί πλέον και αρκετά εξειδικευμένοι φορείς με αντικείμενο τη βελτιστοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας στον στρατό. Ένας από αυτούς για παράδειγμα είναι το Army Logistics Management College (<http://www.almc.army.mil>). Μάλιστα αυτός ο φορέας, εκδίδει και το περιοδικό Army Logistician (<http://www.almc.army.mil/alog>), όπου δημοσιεύονται σχετικές μελέτες.

2.3. Εφαρμογή μοντελοποίησης για το πρόβλημα της αντιστοίχισης (assignment problem)

Το πρόβλημα της αντιστοίχισης, ή αλλιώς ανάθεσης - εκχώρησης, αποτελεί ειδική περίπτωση του προβλήματος μεταφοράς, όπου η προσφορά και η ζήτηση είναι μονάδες. Σε αυτήν την περίπτωση η κατανομή των πόρων γίνεται με αντιστοιχία ένα προς ένα. Το ζητούμενο είναι να εντοπιστεί η ιδανική αντιστοίχιση, με κριτήριο βελτιστοποίησης (συνήθως) την ελαχιστοποίηση του συνολικού κόστους ή χρόνου. Το πρόβλημα θα μπορούσε να διατυπωθεί και με κριτήριο μεγιστοποίησης π.χ. κέρδους ή ικανοποίησης κ.α.

Έστω, για παράδειγμα ότι έχουμε 10 αξιωματικούς οι οποίοι θα εκτελέσουν 8 αποστολές. Ο αξιωματικός i όταν αναλαμβάνει την αποστολή j, την εκτελεί με βαθμό επιτυχίας cij. Ποιοι αξιωματικοί θα αναλαβούν ποιες αποστολές, έτσι ώστε ο βαθμός επιτυχίας όλων των αποστολών να είναι μέγιστος;

Στη μαθηματική μορφοποίηση το πλήθος των αξιωματικών ισούται με το πλήθος των αποστολών. Αν θέσουμε:

$x_{ij} = 1$, αν ο αξιωματικός i αναλάβει την αποστολή j
 $= 0$, διαφορετικά,

μπορούμε να διατυπώσουμε το πρόβλημα με την παρακάτω μαθηματική μορφή

$$\begin{aligned} \min & \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m c_{ij} x_{ij} \\ \text{μ.π.} & \sum_{j=1}^m x_{ij} = 1, \quad (i = 1, 2, \dots, n), \\ & \sum_{i=1}^n x_{ij} = 1, \quad (j = 1, 2, \dots, m), \end{aligned}$$

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν αναπτυχθεί αρκετοί αλγόριθμοι επίλυσης του προβλήματος της αντιστοίχισης, όπως για παράδειγμα ο Ουγγρικός αλγόριθμος [15], ή ο Αλγόριθμος Παπαρρίζου, (με πολυπλοκότητα $O(n3)$) [16]. Είναι σύγουρο (μαθηματικά αποδεικνύεται) ότι οποιοσδήποτε αλγόριθμος και να εφαρμοστεί, θα μας οδηγήσει στη βέλτιστη λύση. Σε αυτό το σημείο είναι καλό να επαναληφθεί το γεγονός ότι, αν ο αλγόριθμος τροφοδοτηθεί με λανθασμένα δεδομένα εισόδου (πιθανά λάθη στην εκτίμηση της αποτελεσματικότητας c_{ij} των αξιωματικών), τότε θα οδηγηθούμε σε λάθος αποτέλεσμα δίχως να ευθύνεται ο αλγόριθμος. Οπότε, πρέπει να γίνεται πάρα πολύ προσεκτικά η εκτίμηση οποιοδήποτε παραμέτρων συμμετέχουν στο πρόβλημα.

2.4. Εφαρμογή μοντελοποίησης για το πρόβλημα του δυαδικού σακιδίου (binary knapsack problem)

Στο πρόβλημα του δυαδικού σακιδίου προσπαθούμε να συσκευάσουμε ένα υποσύνολο αντικειμένων, από η συνολικά, σε ένα σακίδιο χωρητικότητας b . Σε κάθε j (από 1 έως n) αντικείμενο αντιστοιχεί ένα κέρδος c_j και ένα βάρος w_j . Το ζητούμενο είναι να μεγιστοποιήσουμε το συνολικό κέρδος που αποκομίζουμε από το υποσύνολο των συσκευασμένων αντικειμένων δίχως να υπερβαίνουμε τη χωρητικότητα b του σακιδίου. Έστω, ότι με x_j συμβολίζουμε τη δυαδική μεταβλητή

απόφασης. Τότε, θα έχουμε ότι $x_j = 1$ εάν το j -οστό αντικείμενο είχε επιλεχθεί, ενώ θα ισχύει $x_j = 0$ στην αντίθετη περίπτωση. Το προβλήμα του δυαδικού σακιδίου μπορεί να μορφοποιηθεί ως ένα 0-1 πρόβλημα ακέραιου προγραμματισμού (0-1 Integer Programming).

$$KP = \begin{cases} \text{μεγιστοποίηση} & \sum_{i=1}^n c_i x_i \\ \text{με περιορισμούς} & \sum_{i=1}^n w_i x_i \leq b \\ & x \in \{0,1\}^n \end{cases}$$

Στο παραπάνω παράδειγμα υποθέτουμε ότι όλα τα δεδομένα εισόδου b , c_i και w_i όπου $i \in N$, είναι μη αρνητικοί ακέραιοι (το αποτέλεσμα δεν επηρεάζεται και στην περίπτωση όπου δεν ισχύει αυτή η ιδιότητα). Το πρόβλημα του σακιδίου ανήκει στην κλάση των δυσεπίλυτων προβλημάτων (NP-hard) της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης.

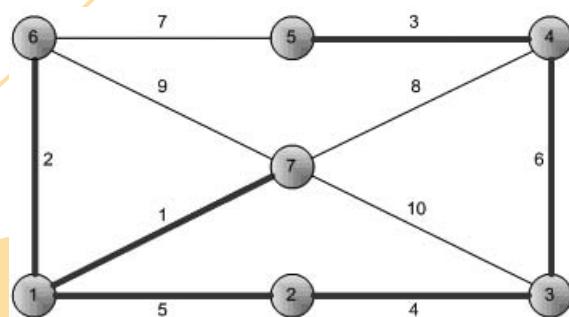
Σε ένα άρθρο των Brown G.G., Dell R.F. και Newman A.M. το 2004 [17], σερευνάται το πρόβλημα της μεγιστοποίησης των εσόδων του στρατού με κατάλληλη αξιοποίηση των πόρων που διαθέτει. Μάλιστα, το πιο απλό ίσως μαθηματικό μοντέλο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε αυτήν την περίπτωση, είναι αυτό του προβλήματος του δυαδικού σακιδίου. Σε αυτήν την περίπτωση μοντελοποιούμε κάθε πιθανή επιλέξιμη επένδυση με μια μεταβλητή απόφασης x_j , ενώ το αναμενόμενο κέρδος κάθε επένδυσης με μια μεταβλητή c_j . Τέλος, το διαθέσιμο κεφάλαιο του στρατού το μοντελοποιούμε με τη μεταβλητή b .

2.5. Εφαρμογή μοντελοποίησης για το πρόβλημα του ελάχιστου δένδρου καλύμματος (minimum spanning tree problem)

Το πρόβλημα του ελάχιστου δέντρου καλύμματος (ή ζευγγύοντος δέντρου) αφορά στη σύνδεση όλων των κόμβων, άμεσα ή έμμεσα, με το ελάχιστο δυνατό

συνολικό κόστος. Το κόστος μπορεί να αντιπροσωπεύει μήκος, κεφάλαια, χρόνο κ.α. Σε ένα δίκτυο με η κορυφές, το δένδρο κάλυμμα αποτελεί υπό-δίκτυο με n-1 ακμές, που συνδέει όλες τις κορυφές του δικτύου άμεσα ή έμμεσα χωρίς κύκλους. Ελάχιστο δένδρο κάλυμμα είναι εκείνο που εκτός από τα παραπάνω έχει επιπλέον και ελάχιστο συνολικό μήκος ακμών. Στο Σχήμα 4 απεικονίζεται δίκτυο με 7 κόμβους και 10 ακμές, όπου οι αριθμοί δίπλα σε κάθε ακμή αντιπροσωπεύουν το κόστος κάθε ακμής. Το ελάχιστο δένδρο κάλυμμα που αντιστοιχεί σε αυτό το δίκτυο αποτελείται μόνο από τις ακμές οι οποίες απεικονίζονται με έντονο χρώμα. Εφαρμογές αυτής της κατηγορίας προβλημάτων προκύπτουν στη σχεδίαση μεταφορικών ή/και τηλεπικοινωνιακών δικτύων.

Σχήμα 4. Παράδειγμα ελάχιστου δένδρου καλύμματος.

Μια στρατιωτική εφαρμογή του προβλήματος του ελάχιστου δέντρου καλύμματος περιγράφεται στην εργασία [18]. Αυτή η εργασία παρουσιάστηκε στο ετήσιο Διεθνές Συνέδριο Στρατιωτικών Επικοινωνιών (Military Communications Conference - <http://www.milcom.org>). Στην εργασία αυτή, αντικείμενο μελέτης είναι η ανάπτυξη αλγορίθμων για ενεργειακά αποδοτική μετάδοση πληροφοριών (energy efficient multicasting in military wireless networks) σε ασύρματα στρατιωτικά δίκτυα. Σε ειδικές αποστολές μεμονωμένων ατόμων, είναι δυνατόν ο κάθε στρατιώτης να φέρει μαζί του και ηλεκτρονικές συσκευές δικτύωσης με την υπόλοιπη ομάδα. Σε τέτοιου είδους δίκτυα, σημαντικό ρόλο στην τελική έκβαση της επιχείρησης παίζει και η

περιορισμένη διάρκεια της μπαταρίας της ηλεκτρονικής συσκευής. Ένας τέτοιος περιορισμός, είναι ζωτικής σημασίας διότι ίσως είναι αδύνατον να επαναφορτιστεί η μπαταρία κατά τη διάρκεια της αποστολής. Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη σχεδίασης τεχνικών δικτύωσης, οι οποίες κάνουν αποδοτική χρήση της περιορισμένης διαθέσιμης ενέργειας, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνουν υπόψη τις ιδιότητες ενός ασύρματου περιβάλλοντος δικτύωσης. Κατά την επίλυση του προβλήματος, προκύπτει συχνά η ανάγκη προσδιορισμού ενός ελάχιστου δένδρου καλύμματος από τον κόμβο μετάδοσης προς όλους τους υπολοίπους κόμβους του δικτύου.

3. Επιστημονικοί φορείς Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης

Υπάρχουν διάφοροι Επιστημονικοί φορείς Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης σε όλο τον κόσμο. Όσον αφορά την Ευρώπη, πιο γνωστή είναι ίσως η ομάδα εργασίας της EURO με τίτλο ECCO European Chapter on Combinatorial Optimization, (EURO Working Group on Combinatorial Optimization). Ο επίσημος ιστοχώρος της επιστημονικής ομάδας ECCO είναι στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.g-scop.fr/ECCO>. Όλοι οι αντίστοιχοι ερευνητικοί φορείς, διοργανώνουν επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες. Η ομάδα εργασίας ECCO συνδιοργανώνει φέτος το 21ο Διεθνές Συνέδριο του European Chapter on Combinatorial Optimization (ECCO XXI), στις 29-31 Μαΐου 2008, στο Dubrovnik, της Κροατίας (<http://www.efzg.hr/eccoxxi>). Άλλο γνωστό συνέδριο με το ίδιο γνωστικό αντικείμενο είναι και το 2o Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο στην Συνδυαστική Βελτιστοποίηση και τις εφαρμογές (COCOA'08) το οποίο θα διεξαχθεί στις 21-24 Αυγούστου 2008, στον Καναδά (<http://www.cs.uregina.ca/cocoa08>). Πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι άλλοι επιστημονικοί φορείς οργανώνουν επισκέψεις σε στρατιωτικούς ερευνητικούς φορείς για ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Για παράδειγμα, η Επιστημονική ένωση Επιχειρησιακής Έρευνας της Σιγκαπούρης, το 2007 είχε επισκεφθεί για συνεργασία, το SAF Centre for Military Experimentation.

(<http://sunsite.nus.sg/ORSS/activities-visit26012007.pdf>). Επιπλέον δε, υπάρχουν και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, τα οποία εμβαθύνουν στην Στρατιωτική Επιχειρησιακή Έρευνα. Ένα παράδειγμα είναι στο Πανεπιστήμιο George Mason στη Βιρτζίνια των Η.Π.Α., όπου υπάρχει μεταπτυχιακό πρόγραμμα με τίτλο Military Operational Research και υπάρχει δυνατότητα λήψης των τίτλων MSc/PgDip/PgCert. Ο ιστοχώρος του παραπάνω μεταπτυχιακού προγράμματος είναι ο (<http://www.seor.gmu.edu/msor/military.html>)

Τέλος, πολλοί επιστημονικοί φορείς Επιχειρησιακής Έρευνας έχουν συμμετάσχει από κοινού σε ερευνητικά προγράμματα, με στόχο την εφαρμογή μεθόδων Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης σε στρατιωτικές εφαρμογές. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν και το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο CALMA: Combinatorial ALgorithms for Military Applications (<http://www.win.tue.nl/~wscor/calma.html>). Αυτό το πρόγραμμα είχε χρηματοδοτηθεί από τα Υπουργεία Αμύνης της Ολλανδίας, Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας, στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος EUCLID (EUropean Cooperation for the Long term In Defence). Στόχος του προγράμματος CALMA, ήταν η μελέτη της εφαρμογής αλγορίθμων Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης σε διάφορα πραγματικά στρατιωτικά προβλήματα, όπως ανάθεση όπλων σε στόχους (Weapons to Threats Assignment), διαχείριση ραντάρ για έλεγχο εναέριας κυκλοφορίας (Radar Management for Air Traffic Control), Terrain High Points Assignment, και ανάλυση εικόνας (Image Analysis). Τελικά οι συμμετέχοντες ομάδες από όλα τα παραπάνω προβλήματα, επέλεξαν να επικεντρώσουν τις προσπάθειες τους στο πρόβλημα ανάθεσης συχνότητας για ραδιοφωνική σύνδεση (Radio Link Frequency Assignment Problem), βλέπε [19]. Στον ιστοχώρο (FTP archive) του Τμήματος Μαθηματικών και Επιστήμης Υπολογιστών, του Πανεπιστημίου του Αίντχοβεν στην Ολλανδία, (<ftp://ftp.win.tue.nl/pub/techreports/CALMA/index.html>) υπάρχουν τεχνικές αναφορές που περιγράφουν τα επιστημονικά αποτελέσματα του προγράμματος, συνοπτικά αναφέρονται οι εργασίες [20],

[21] και [22], αλλά και αρχεία προβλημάτων που χρησιμοποιήθηκαν σε υπολογιστικές μελέτες. Τα ερευνητικά τους αποτελέσματα παρουσιάστηκαν σε στρατιωτικούς εκπρόσωπους, αλλά και σε άλλες ερευνητικές ομάδες και εταιρίες μέσω ενός διεθνούς συνεδρίου την 24η Νοεμβρίου 1995, στο Scheveningen της Ολλανδίας.

4. Πηγές ενημέρωσης

Υπάρχουν πολλά επιστημονικά βιβλία που μελετούν την εφαρμογή μοντέλων βελτιστοποίησης σε στρατιωτικές εφαρμογές. Επίσης υπάρχουν και αρκετά επιστημονικά περιοδικά που ασχολούνται με τη μοντελοποίηση αλλά και τη Συνδυαστική Βελτιστοποίηση. Ένα από τα πιο γνωστά περιοδικά είναι και το Journal of Combinatorial Optimization, (<http://www.springerlink.com/content/102924>), του εκδοτικού οίκου της Springer.

Ίσως όμως είναι πιο ενδιαφέροντα κάποια άλλα διεθνή περιοδικά τα οποία δημοσιεύουν άρθρα, που εστιάζουν σε εφαρμογές της Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης τόσο στον στρατό όσο και σε άλλους τομείς. Ένα τέτοιο περιοδικό είναι και το Interfaces (<http://interfaces.journal.informs.org>), της επιστημονικής κοινότητας INFORMS Institute for Operations Research and the Management Sciences, (www.informs.org). Σε αυτό το περιοδικό δημοσιεύονται συχνά μελέτες περιπτώσεων και κάποιες από αυτές αφορούν και σε στρατιωτικές εφαρμογές. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί το άρθρο [23] των Sabuncuoglu I. και Hatip A. όπου περιγράφεται η χρήση τεχνικών προσομοίωσης για τη μοντελοποίηση και βελτιστοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας των καυσίμων του Τουρκικού στρατού. Άλλη ενδιαφέρουσα εργασία είναι και η [24], στην οποία αναλύεται η χρήση μοντέλων δικτυακής βελτιστοποίησης για τη βέλτιστη ανάθεση πεδίων καριέρας σε αξιωματικούς του Αμερικανικού στρατού.

Δημοσιεύονται επίσης και ειδικά τεύχη περιοδικών Επιχειρησιακής Έρευνας, αφιερωμένα σε αντικείμενα στρατιωτικών εφαρμογών. Ένα τέτοιο ειδικό τεύχος ήταν και το Special Issue: "OR Applications in the Military and in Counter-Terrorism", του περιοδικού Computers & Operations Resea-

rch, Elsevier Ltd., vol. 35, issue 6, pp. 1757 - 2128, το οποίο δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2008. Μεταξύ αρκετών ενδιαφερόντων άρθρων ήταν και η εργασία [25], στην οποία περιγράφεται η χρήση μοντέλων ακέραιου γραμμικού προγραμματισμού για τη βέλτιστη κατανομή - ανάθεση πυραύλων εναέριας άμυνας προς αναχαίτιση εχθρικών πυραύλων αέρος, με στόχο τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της εναέριας άμυνας μιας νηοπομπής.

Επιπλέον σε άλλα κράτη γίνονται και εξειδικευμένα συνέδρια όπως το ετήσιο Army Operations Research Symposium (AORS), με στόχο την ανταλλαγή ιδεών μεταξύ Αμερικανών στρατιωτικών αναλυτών - επιχειρησιακών ερευνητών. Το 47ο (επόμενο) συνέδριο πρόκειται να διεξαχθεί τον ερχόμενο Οκτώβριο 15-16, 2008, στο Fort Lee της Virginia (http://www.almc.army.mil/AORS/aors_home.htm). Κλείνοντας την ενότητα αυτή, δεν πρέπει να παραληφθεί και το περιοδικό Naval Research Logistics (NRL) του εκδοτικού οίκου Wiley Periodicals, Inc., (<http://www3.interscience.wiley.com/journal/37057/home>). Το συγκεκριμένο περιοδικό, μεταξύ και άλλων επιστημονικών θεμάτων, δημοσιεύει εδώ και χρόνια επιστημονικές εργασίες σχετικές με εφαρμογές της Ε.Ε. στο ναυτικό και στο στρατό.

5. Επίλογος - Προτάσεις

Μπορεί κανείς πραγματικά να δει μια πληθώρα στρατιωτικών εφαρμογών να μοντελοποιούνται με μαθηματικά μοντέλα Συνδυαστικής Βελτιστοποίησης. Για την επίλυση των προβλημάτων των προηγουμένων ενοτήτων, έχουν αναπτυχθεί πάρα πολλά αξιόλογα λογισμικά πακέτα. Μερικά από τα πιο γνωστά είναι και το λογισμικό πακέτο - γλώσσα μοντελοποίησης AMPL. Με την γλώσσα AMPL, είναι δυνατόν να κατασκευαστούν και να επιλυθούν διάφορα μοντέλα γραμμικού, μη - γραμμικού, ακέραιου προγραμματισμού, κ.α. Τέλος, άλλα γνωστά λογισμικά πακέτα είναι και το προγραμματιστικό περιβάλλον MATLAB, το οποίο ενσωματώνει και το υπό-πακέτο Matlab Optimization Toolbox, το οποίο βρίσκεται στην έκδοση 3.1.1., (<http://www.mathworks.com/products/optimization>). Το συγκεκριμένο υπό-πακέτο περιέχει

υλοποιημένους λύτες για προβλήματα Γραμμικής Βελτιστοποίησης, Μη-Γραμμικής Βελτιστοποίησης, Πολυκριτήριας Βελτιστοποίησης, Ακεραίου προγραμματισμού, κ.α. Λόγω της πληθώρας πολλών και αποτελεσματικών, ανταγωνιστικών προγραμμάτων, ενδεικτικά αναφέρουμε ακόμη και το λογισμικό KNITRO, το οποίο βρίσκεται στην έκδοση 5.1, (<http://www.ziena.com/knitro.htm>). Αυτό το λογισμικό πακέτο προσφέρεται για την επίλυση προβλημάτων Γραμμικού, Μη Γραμμικού, Τετραγωνικού προγραμματισμού, κ.α. Επιπλέον δε, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως λύτης σε άλλα προγραμματιστικά περιβάλλοντα, όπως για παράδειγμα τα AMPL, AIMMS, Mathematica, Microsoft Excel, GAMS, LabVIEW και MATLAB.

Τέλος, πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητο να γίνει πιο έντονη η σύνδεση των ερευνητικών κέντρων στην Ελλάδα με στρατιωτικούς φορείς με στόχο τη μεγαλύτερη αξιοποίηση του επιστημονικού μας δυναμικού. Αξίζει να αναφερθεί ότι άλλες επιστημονικές ενώσεις χρηματοδοτούν την έρευνα αιχμής με υποτροφίες. Για παράδειγμα, υπάρχει η υποτροφία από την Military Applications Society προς τιμή του Seth Bonder. Η υποτροφία αυτή έχει ως στόχο να αναδείξει ερευνητές στο αντικείμενο της εφαρμοσμένης Επιχειρησιακής Έρευνας σε στρατιωτικές εφαρμογές (<http://www.informs.org/index.php?c=557&kat=MAS%3A+B onder+Scholarship>) και ανέρχεται στις 5.000 \$.

Αναφορές

- [1] Μηλιώτης Π.Α. (1994a), *Επιχειρησιακή Έρευνα - Μέθοδοι και Προβλήματα, Εκδόσεις Σταμούλης Α.*, Αθήνα - Πειραιάς.
- [2] Lieberman H. (2005), *Introduction to Operations Research*, 8th ed., McGraw-Hill.
- [3] Μηλιώτης Π.Α. (1994b), *Συνδυαστική Βελτιστοποίηση, Εκδόσεις Σταμούλης Α.*, Αθήνα - Πειραιάς.
- [4] Lee J. (2004), *A First Course in Combinatorial Optimization*, Cambridge University Press, New York.
- [5] Hoffman K. (2000), "Combinatorial optimization: Current successes and directions for the future", *Journal of Computational and Applied Mathematics*, Elsevier B.V.,

- 124(1-2), 341-360.
- [6] Balintfy J. (1976), "A Mathematical Programming System for Food Management Applications", *Interfaces*, INFORMS Publications, 6(1), 13-31.
- [7] Γεωργίου Α.Κ., Οικονόμου Γ.Σ. και Τσιότρα Γ.Δ. (2006), Μελέτες Περιπτώσεων Επιχειρησιακής Έρευνας, τόμος Α, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- [8] Williams H.P. (1999), *Model Building in Mathematical Programming*, 4th ed., Wiley.
- [9] Ahuja, R.K., Magnanti, T. L., Orlin, J.B. and Reddy, M.R. (1995), "Applications of Network Optimization". In Ball M.O., Magnanti T.L., Monma C.L. and Nemhauser G.L. (Eds.) *Handbooks of Operations Research and Management Science, Network Models*, Elsevier Publications, 7, 1-83.
- [10] Παπαρρίζος Κ, Σαμαράς Ν. και Σιφαλέρας Α. (2008), "Δικτυακή Βελτιστοποίηση", υπό έκδοση, Θεσσαλονίκη.
- [11] Johnson D.B. (1977), "Efficient Algorithms for Shortest Paths in Sparse Networks", *Journal of the ACM*, 24(1), 1-13.
- [12] Zabarankin M., Uryasev S., Murphrey R. (2006), "Aircraft routing under the risk of detection", *Naval Research Logistics*, Wiley Periodicals, Inc., 53(8), 728-747.
- [13] Carlyle W.M., Royset J.O. and Wood R.K. (2007), "Routing Military Aircraft with a Constrained Shortest-Path Algorithm", Naval Postgraduate School, paper in review.
- [14] Paparrizos K. (1996), "A non improving simplex algorithm for transportation problems", *RAIRO Operations Research*, EDP Sciences, 30(1), 1-15.
- [15] Kuhn H. (1955), "The Hungarian Method for the Assignment Problem", *Naval Research Logistics Quarterly*, 2(1-2), 83-97.
- [16] Paparrizos K. (1991), "An infeasible (exterior point) simplex algorithm for assignment problems", *Mathematical Programming*, Springer-Verlag, 51(1), 45-54.
- [17] Brown G.G., Dell R.F. and Newman A.M. (2004), "Optimizing Military Capital Planning", *Interfaces*, INFORMS Publications, 34, 415-425.
- [18] Wieselthier J.E., Nguyen G.D. and Ephremides A. (1999), "Algorithms for energy-efficient multicasting in ad hoc wireless networks", *Military Communications Conference Proceedings (MILCOM 1999)*, IEEE Publications, 2, 1414-1418.
- [19] Aardal K., Hurkens C., Lenstra J.K. and Tiourine S. (2002), "Algorithms for Radio Link Frequency Assignment: The Calma

- Project", *Operations Research*, INFORMS Publications, 50(6), 968-980.
- [20] Toet A. and Waard H. (1994), "The Weapon-Target Assignment Problem", CALMA Technical Report CALMA.TNO.WP31.AT.95c.
- [21] Toet A. and Waard H. (1995), "The Multitarget/Multisensor Tracking Problem", CALMA Technical Report CALMA.TNO.-WP31.AT.95d.
- [22] Toet A. (1995), "Combinatorial Optimization and Image Analysis: a literature survey", CALMA Technical Report, CALMA.TNO.-WP31.AT.95a.
- [23] Sabuncuoglu I. and Hatip A. (2005), "The Turkish Army Uses Simulation to Model and Optimize Its Fuel-Supply System", *Interfaces*, INFORMS Publications, 35, 474-482.
- [24] Shrimpton D. and Newman A.M. (2005), "The US Army Uses a Network Optimization Model to Designate Career Fields for Officers", *Interfaces*, INFORMS Publications, 35, 230-237.
- [25] Karasakal O. (2008), "Air defense missile-target allocation models for a naval task group", *Computers & Operations Research*, 35(6), Elsevier Ltd., Part Special Issue: OR Applications in the Military and in Counter-Terrorism, 1759-1770.

Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στον 21ο Αιώνα

του Γ. Βοσκόπουλου Επίκουρου Καθηγητή Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Η Ελλάδα δρα διαχρονικά σε ένα ασταθές περιβάλλον ασφαλείας, ένα ανώριμο σύστημα που χαρακτηρίζεται από ενδημική αστάθεια, αναθεωρητισμό και την ανεπαρκή λειτουργία συστηματικών σταθεροποιητών που θα μπορούσαν να αποσβέσουν αποτελεσματικά τους τριγμούς από πολιτικές που έμμεσα ή άμεσα θέτουν υπό αμφισβήτηση το εδαφικό καθεστώς. Η κοινή συνισταμένη των απειλών που αντιμετωπίζει η χώρα είναι ο αναθεωρητισμός είτε αυτός εκφράζεται μέσα από την απειλή χρήσης στρατιωτικής ισχύος (Τουρκία) είτε την εξωτερίκευση της Μεγάλης Ιδέας και του αλυτρωτισμού των Σκοπίων (Μακεδονισμός).

Σε διεθνές επίπεδο η Ελλάδα καλείται να δράσει σε ένα πολιτικό στίβο που χαρακτηρίζεται από:

" τις διαχρονικά ετεροβαρείς σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ¹

" την αμερικανική θεσμική, οικονομική και στρατιωτική ισχύ που επιτρέπει στη Ουάσινγκτον να δρα μονομερώς²

" την κρίση στους κόλπους της ΕΕ όσον αφορά το μέλλον και το ρόλο της στο διεθνή πολιτική στίβο³

" τον κυρίαρχο ρόλο της Ατλαντικής Συμμαχίας για την ευρωπαϊκή ασφάλεια

" το ρόλο των ΗΠΑ στη διαμόρφωση των ελληνο-τουρκικών σχέσεων

" την ευρύτερη υψηλή στρατηγική των

1. Βλ. George Voskopoulos, *Transatlantic Relations and European Integration, realities and dilemmas*, ICFAI University Press, Hyderabad, 2006. Ακόμα, George Voskopoulos, "Europe, North America and International Security, the need for a Revised Balanced Relationship", *Transition Studies Review*, n. 34, 2003.

2. Για την αμερικανική εξωτερική πολιτική βλ. το σχολιασμό στο George Voskopoulos, "American Foreign Policy: a view from Europe", *American Chronicle*, <http://www.AmericanChronicle.com>

3. Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, Η Οικοδόμηση της Ευρώπης, ειρήνη, συμφιλίωση, συνεργασία, ολοκλήρωση, Ποιότητα, Αθήνα, 2008.

ΗΠΑ με ποιοτικούς παραμέτρους την ενεργειακή ασφάλεια και τις σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας.

Η χάραξη εθνικής στρατηγικής αποτελεί sine qua non για μία χώρα που στηρίζει το εδαφικό καθεστώς και δεν προστατεύεται ουσιαστικά από ένα casus foederis από πλευράς συμμάχων και εταίρων της. Ουσιαστικά η Ελλάδα δεν μπορεί να προσδοκά την αρωγή των Ευρωπαίων εταίρων της σε ζητήματα που κυριαρχούν στην ελληνική ατζέντα ασφαλείας, ενώ η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν έχει την πολυτέλεια να κινηθεί στα πλαίσια μίας ευρύτερης κοινής ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφαλείας για τον απλό λόγο ότι αυτή δεν υφίσταται.

Συνεπώς η Αθήνα δρα υπό το βάρος των ανοικτών μετώπων στα Βαλκάνια (Μακεδονικό), της τουρκικής επιθετικότητας, της αδυναμίας να καταστούν τα προβλήματα με την Άγκυρα επί της ουσίας ευρω-τουρκικά και τέλος την ανάγκη να αντιμετωπισθεί επιτυχώς η προσπάθεια των ΗΠΑ να υπερκαλυφθούν τα συμφέροντα μικρότερης εμβέλειας παικτών. Αυτό αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην υλοποίηση εθνικών στόχων στα πλαίσια της διεθνούς δράσης της χώρας και της αλληλόδρασης της με άλλους δρώντες. Υπό αυτό το πρίσμα έχει σημασία ο προσδιορισμός του τι εστί εξωτερική πολιτική και ποιούς στόχους θέτει.

Ένας γενικός ορισμός της εξωτερικής πολιτικής την θεωρεί ως "την από κοινού λήψη απόφασης από μέρους πολλαπλών παραγόντων"⁴. Η εξωτερική πολιτική αναλύει "τη δράση των υπεύθυνων κρατικών παραγόντων στον εξωτερικό τομέα, τους σκοπούς προς τους οποίους η δράση αυτή αποβλέπει, τα μέσα που χρησιμοποιεί και τα

4. Βλ. A. W. MacMahon, *The Administration of Foreign Policy*, 1953, Κεφάλαιο 1.

5. Βλ. Γ. Τενεκίδης, *Κοινωνιολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1978, σ. 31.

αποτελέσματα στα οποία καταλήγει¹⁵. Στη περίπτωση μίας χώρας της εμβέλειας της Ελλάδας η εξωτερική πολιτική οφείλει να χαράσσεται με βάση την ανάγκη επιβίωσης σε ένα άναρχο περιβάλλον όπου η ηθική δεν αποτελεί ποιοτικό κριτήριο καθορισμού των πολιτικών επιλογών των ισχυρών παικτών. Από την άλλη, επιβάλλεται ο καθορισμός προτεραιοτήτων των εθνικών συμφερόντων (prioritizing national interests) ώστε να καταστεί σαφές που μπορεί να γίνουν υποχωρήσεις και που επιβάλλεται η υιοθέτηση μίας σθεναρής πολιτικής στάσης.

Αναμφισβήτητα το συναίσθημα και η ιδεολογική προσέγγιση των ζητημάτων που αφορούν την ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής διαμορφώνουν τάσεις όσον αφορά τις εναλλακτικές επιλογές και τις προτεινόμενες μορφές δράσης. Ωστόσο τα ιδεολογικά αυτά πρίσματα αντικειμενικής ή υποκειμενικής⁶ αντίληψης των δρώμενων δεν πρέπει να οδηγούν σε αδιέξοδα, όπως φυσικά και στην έκπτωση των σταθερών αξιών που χαρακτηρίζουν διαχρονικά την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Διαχρονικά η ελληνική εξωτερική πολιτική διαμορφώνεται με βάση το διεθνές δίκαιο και είναι σαφώς αμυντικογενής. Νοηματικά και πρακτικά θεμελιώνεται σε ένα ιδεαλιστικό άξονα και θέτει ορθούς στόχους: διαβαλκανική συνεργασία, προσέγγιση των γειτονικών χωρών, προσπάθεια επίλυσης των διαφορών με ΠΓΔΜ και Τουρκία μέσα από ένα πρίσμα αμοιβαίας κατανόησης και οριοθέτησης κοινών στόχων.

Τα προβλήματα ασφαλείας που αντιμετωπίζει η χώρα θα πρέπει να αναλυθούν στα πλαίσια της σύγκρουσης χωρών που στηρίζουν και αμφισβητούν το εδαφικό καθεστώς (status quo vs non-status quo states). Οι δύο χώρες που αμφισβητούν σήμερα το εδαφικό καθεστώς στα Βαλκάνια είναι η Τουρκία και η ΠΓΔΜ και συνιστούν δύο διαφορετικής υφής απειλές, μία στρατιωτική και μία μη στρατιωτική. Αυτό επιβάλλει την ενίσχυση της άμυνας της χώρας.

6. Για την αντικειμενικότητα της στο ευρύτερο πεδίο των κοινωνικών επιστημών βλ. Max Weber, Δοκίμια επί της Θεωρίας των Κοινωνικών Επιστημών, Τόμος Α', μετφ. Α. Γρηγορογιάννης, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1972.

αλλά και την ενεργοποίηση της σε παράλληλα πεδία όπως το διπλωματικό.

Επιχειρώντας να αποσαφηνίσουμε την έννοια της άμυνας, θα πρέπει να την προσδιορίσουμε αρχικά ως συνώνυμη με τον όρο κλειδί του Ρεαλισμού "εθνική ασφάλεια"⁷. Αυτή με τη σειρά της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια του εθνικού συμφέροντος. Στη μετα-ψυχροπολεμική εποχή το εθνικό συμφέρον εξακολουθεί να ορίζεται κατά κύριο λόγο, αλλά όχι αποκλειστικά, με βάση εθνικές προτεραιότητες, ωστόσο ο βαθμός προσαρμοστικότητας του με τα συμφέροντα άλλων χωρών εξαρτάται από μία σειρά παραμέτρων που αφορούν την απειλή. Για να αξιολογηθεί μία απειλή θα πρέπει να αναλυθούν η πηγή της, ο στόχος της απειλής, η επιλογή του χρόνου έκφρασης της, το είδος της απειλής (εσωτερική - εξωτερική) καθώς και η ένταση - μέγεθος της απειλής. Οι παραπάνω μεταβλητές θα καθορίσουν και το είδος της απάντησης - αντίδρασης μίας χώρας αφού υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ απειλής (threat) και απάντησης (response).

Όσο μειώνεται η ένταση της απειλής που αντιμετωπίζει ένας παίκτης τόσο διαμορφώνονται οι συνθήκες εύρεσης ενός κοινού παρανομαστή μεταξύ των επί μέρους εθνικών συμφερόντων. Η ασφάλεια σε στρατιωτικό επίπεδο (military security) αποτελεί πολύπλοκο πεδίο πολλαπλών παραμέτρων, το οποίο κυρίως στη μεταψυχροπολεμική εποχή συνδέεται με τις συνθήκες που επικρατούν στο διεθνή πολιτικό στίβο (world politics)⁸.

Ως ασφάλεια ορίζεται "η απουσία απειλών, πραγματικών ή πιθανολογιούμενων. Μπορεί να είναι συγκυριακή (παροδικός κίνδυνος) ή μακροχρόνια κατάσταση"⁹.

Παράμετροι της απειλής οι οποίοι βοηθούν στην αξιολόγηση της είναι η φήμη του απειλούντος, η αξιοπιστία της απειλής που εκφράζει, ο χρονικός παράγοντας (πότε

7. Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, Εξωτερική πολιτική και Άμυνα, στρατηγικές παράμετροι Επί-κεντρο, Θεσσαλονίκη, 2008.

8. Βλ. Buzan B. & E. Herring, The Arms Dynamic in World Politics, Lynne Rienner pub., London, 1998, σ. 2.

9. Βλ. Lawrence Freedman, "Security and the Diffusion of Power", Brassey's Defence Yearbook 1997.

εκφράζεται), οι συνθήκες στον εσωτερικό πολιτικό στίβο και η επίδραση τους στην έκφραση απειλών αλλά και πολιτισμικού παράγοντες.

Τουρκία

Με βάση την παραπάνω ενδεικτική και συνοπτική κατηγοριοποίηση η Ελλάδα αντιμετωπίζει μία σαφή στρατιωτική απειλή από μία αναθεωρητική δύναμη, την Τουρκία.

Ο τουρκικός αναθεωρητισμός αποτελεί εξωτερίκευση νέο-οθωμανικών αντιλήψεων που θεμελιώνονται στην επέκταση¹⁰. Αυτή η παράμετρος αποτελεί και τη γενεσιουργό αιτία των προβλημάτων με τη γείτονα. Αυτά δεν είναι προβλήματα τεχνικής ή τεχνοκρατικής υφής αλλά αφορούν μία διαχρονική προσπάθεια μεταβολής ή αμφισβήτησης του εδαφικού καθεστώτος όπως κατέδειξε και η κρίση του 1996.

Η διαχρονική προσπάθεια της Ελλάδας να καταστούν τα ελληνο-τουρκικά προβλήματα ευρωτουρκικά δεν υλοποιήθηκε. Επί σειρά ετών η Αθήνα χάρασσε μία στρατηγική που σημειολογικά φαινόταν να αποτελεί το "μοναδικό" εμπόδιο στην Ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας. Η πολιτική αυτή απομόνωνε την Ελλάδα και την καταστούσε αιχμή του δόρατος και άλλοθι όσων αντιτάσσονταν σε μία πιθανή ένταξη της Τουρκίας. Ο στρατηγικός προσανατολισμός της Αθήνας με την υιοθέτηση της Νέας Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής¹¹ μετά το 1996 μετεβλήθη με την ελπίδα ότι ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Τουρκίας μπορεί να μεταβάλλει τη διεθνή συμπεριφορά της Άγκυρας. Η εκτίμηση της ελληνικής πλευράς είναι ότι μία δημοκρατική Τουρκία προσανατολισμένη στην Ευρώπη

10. Βλ. ενδεικτικά τις δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων με τις οποίες αμφισβητείται το καθεστώς στο Αιγαίο καθώς, μεταξύ άλλων, η χώρα αποτελεί διάδοχο κράτος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Βλ. Ελευθεροτυπία, 8-8-1995, σσ. 3,4,8. Επιπλέον οι παραβιάσεις στο Αιγαίο κυμαίνονται σε έναν άξονα κλιμάκωσης - αποκλιμάκωσης. Βλ. ενδεικτικά "Αυξημένες και πάλι οι τουρκικές παραβιάσεις", Ελευθεροτυπία, 17-6-2005.

11. Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, από τον 20ο στον 21ο Αιώνα, Παπαζήσης, Αθήνα, 2005.

δεν μπορεί παρά να αποτελεί ένα καλύτερο συνομιλητή από μία χώρα που στρατοκρατείται και είναι πρόθυμη να εξάγει τα εσωτερικά προβλήματα της στην εύθραυστη περιοχή της νοτιο-ανατολικής Ευρώπης.

Οστόσο η αμοιβαιότητα που οφείλει να χαρακτηρίζει την προσπάθεια εξεύρεσης κοινά αποδεκτής λύσης αμφισβητείται επί της ουσίας από τις προτεραιότητες και την ευρύτερη στρατηγική της Άγκυρας. Ο στρατηγικός προσανατολισμός της Τουρκίας και η αντιμετώπιση της Ελλάδας μέσα από το Νέο Αμυντικό Δόγμα της Τουρκίας (2005) εστιάζεται στο casus belli έναντι της Ελλάδας σε περίπτωση διεύρυνσης των χωρικών υδάτων, στην αμφισβήτηση του καθεστώτος των βραχονήσιδων στο Αιγαίο αλλά και στη στήριξη της διαχρονικής τουρκικής πολιτικής στο Κυπριακό και κυρίως στην προσπάθεια μη αναγνώρισης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στη περίπτωση της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας αυτό ουσιαστικά συνιστά μία μοναδικότητα της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αλλά και ένα πεδίο ασυμβατότητας μεταξύ των κανονιστικών αρχών της ΕΕ και της ευρύτερης αντίληψης που διέπει τη στρατηγική της Άγκυρας. Η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας αποτελεί αναμφίβολα ένα βήμα προς μία πορεία εκδημοκρατισμού της γείτονος και πιθανολογούμενης αποστρατικοποίησης της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Τα οφέλη αυτά ωστόσο θα πρέπει να αντιπαρατεθούν με κόστη σε άλλους τομείς (opportunity costs), κάτι που απαιτεί ορθολογική και ρεαλιστική αντιμετώπιση.

Από την άλλη η χάραξη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής καλείται να λάβει υπόψη της μία σειρά ποιοτικούς και προσδιοριστικούς παραμέτρους που θα της επιτρέψουν να διαμορφώσει ένα ορθολογικό πλαίσιο δράσης με βάση τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται αλλά και το κόστος συγκεκριμένων επιλογών.

Πρώτον, ο στρατηγικός ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια ως μοναδικής χώρας μέλους της Ατλαντικής Συμμαχίας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο αποδυναμώθηκε. Πλέον σήμερα οι ΗΠΑ διαθέτουν εναλλακτικές

λύσεις και κυρίως συμμάχους στη νοτιοανατολική Ευρώπη πρόθυμους να της παράσχουν αρωγή σε αυτό που η Ουάσινγκτον θεωρεί "πόλεμο δικαίου" στο Ιράκ.

Δεύτερον, η συμμετοχή της Ελλάδας στην τότε ΕΟΚ και σήμερα ΕΕ αποτέλεσε εθνικό στόχο μέγιστης στρατηγικής σημασίας. Ωστόσο, στο πεδίο της ασφάλειας οι υψηλές προσδοκίες από αυτή τη συμμετοχή δεν προσέφεραν στη χώρας μας τα αναμενόμενα, τουλάχιστον όσον αφορά την ανάσχεση του τουρκικού αναθεωρητισμού. Τα ελληνικά σύνορα δεν κατέστησαν σύνορα της ΕΕ, ενώ η ασφάλεια της Ελλάδας εξακολουθεί να αποτελεί ελληνικό ζήτημα που θεμελιώνεται αποκλειστικά στη ρεαλιστική αντίληψη της αυτοβοήθειας. Αυτό φυσικά δεν αναιρεί τα πολλαπλά και αναμφισβήτητα οφέλη από τη συμμετοχή της στην ΕΕ.

Τρίτον, παρά την ουσιαστική ευθυγράμμιση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με αυτή των ΗΠΑ στο ζήτημα της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας τα οφέλη που προέκυψαν είναι μάλλον μηδαμινά. Η επιθετικότητα της Άγκυρας συνεχίζεται ενώ πρόσφατα έλαβε μία νέα ποιοτική χροιά μέσω της ιστοσελίδας του τουρκικού υπουργείου εξωτερικών γεγονός που προκάλεσε την έντονη αντίδραση της ελληνικής πλευράς. Η διεθνής συμπεριφορά της Τουρκίας δείχνει ότι ο τρόπος που αντιμετωπίζει διμερή ή πολυμερή προβλήματα δεν είναι συμβατός με τις πρακτικές εντός της ΕΕ. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν παρατηρούνται και ενδοευρωπαϊκές συγκρούσεις. Ωστόσο ο τρόπος επίλυσης τους αλλά και η αντίληψη περί αμοιβαία επωφελών λύσεων και συμβιβασμών διαφέρει από το νοηματικό μοντέλο με το οποίο αντιλαμβάνεται η Άγκυρα μία διαδικασία διαβουλεύσεων¹² κατά την οποία στόχος είναι να εξέλθουν όλοι οι συμμετέχοντες κερδισμένοι.

Τέταρτον, η Τουρκία, ως οντότητα και ως εθνικό σύστημα αξιών δείχνει δυσκο-

12. Για την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας βλ. Philip Robins, *Suits and uniforms: Turkish foreign policy since the Cold War*, Hurst, London, 2003.

λία να αποδεχθεί τις κοινές αξίες που δημιούργησαν συνθήκες προσέγγισης και συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών πολιτικών ελίτ και λαών. Επιπλέον η διεθνής συμπεριφορά της Άγκυρας καταδεικνύει ότι επιβάλλεται η αποστρατικοποίηση του πλαισίου χάραξης της εξωτερικής της πολιτικής, κάτι που προϋποθέτει τον απόλυτο έλεγχο της στρατιωτικής ελίτ από μία εκσυγχρονιστική φιλο-Ευρωπαϊκή ελίτ αλλά και αναθεώρηση αντιλήψεων που απορρίπτουν την έκφραση της διαφορετικότητας¹³.

Μέχρι σήμερα ο τρόπος δράσης της Άγκυρας αντιμετωπίζει τις διακρατικές σχέσεις μέσα από ένα πλαίσιο ετεροβαρούς διαπραγμάτευσης, υιοθετώντας πολιτικές που επιχειρησιακά θεμελιώνονται στην επίδειξη ή και χρήση στρατιωτικής ισχύος. Η εγγενής αδυναμία αντίληψης εναλλακτικών τρόπων δράσης στα πλαίσια ενός μοντέλου αμοιβαίων συμβιβασμών δεν έχει επιτρέψει στην Τουρκία να διαμορφώσει ένα νοηματικό μοντέλο επίλυσης διαφορών μέσω αμοιβαίων και ισοβαρών συμβιβασμών.

Η προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ ενέχει κινδύνους που οφείλουν να αναλυθούν σε τρία επίπεδα. Πρώτον, τις συνέπειες μίας τέτοιας εξέλιξης για την ίδια την Τουρκία και τις ουσιαστικές μεταβολές που απαιτούνται προκειμένου να μετεξελιχθεί η χώρα σε μία λειτουργική δημοκρατία. Δεύτερον, τις συνέπειες που θα έχει στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις και την προοπτική επίλυσης τους. Τρίτον, τις επιπτώσεις στην ήδη προβληματική συνοχή της ΕΕ και το αίτημα για μία πολιτικά ισχυρή Ευρώπη.

13. Όπως υπογραμμίζεται, "το κύριο πρόβλημα της τουρκικής κοινωνίας εστιάζεται στη διαδικασία δημιουργίας ενός κράτους-έθνους. Αυτή δεν εξελίχθηκε με βάση [και άξονα] το έθνος και στόχο τη δημιουργία ενός κράτους, αλλά αντίθετα ξεκίνησε ως διαδικασία δημιουργίας ενός έθνους στα πλαίσια της δράσης του κρατικού μηχανισμού και της γραφειοκρατίας. Στην περίπτωση της Τουρκίας η δημιουργία κράτους προηγήθηκε της δημιουργίας έθνους. Αυτό δε αποτελεί κριτική, αλλά ιστορικό γεγονός. Bλ. Document of Mutual Understanding, A Proposal for the Democratisation of the Political System and Solution of the Kurdish Problem in Turkey, Center for the Research of Societal Problems (TOSAV), Ankara, 5-6-2000.

Ήδη πολλοί Ευρωπαίοι εταίροι εκτιμούν ότι μία ειδική σχέση με την Άγκυρα αποτελεί τη μόνη εφικτή λύση¹⁴. Η ελληνική στρατηγική οφείλει να θεμελιώνεται με βάση όλα τα πιθανά σενάρια μίας ανοικτής διαδικασίας (open-ended process) που δεν προδικάζει το αποτέλεσμα. Μία πιθανή αναστροφή της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας πιθανότατα θα δημιουργήσει προβλήματα στην Ελλάδα. Από την άλλη η πλήρης ένταξη της χώρας στην ΕΕ πέραν του ότι απαιτεί μία κοσμογονικού χαρακτήρα αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της, θα επιφέρει ένα δυσβάστακτο κόστος στην προσπάθεια ενσωμάτωσης της χώρας. Το ζητούμενο είναι να πειστεί η τουρκική πλευρά ότι μία ειδική εταιρική σχέση με την ΕΕ θα προσφέρει σημαντικά και πολλαπλά οφέλη στη χώρα.

ΠΓΔΜ

Το δεύτερο ζήτημα ασφαλείας που αντιμετωπίζει η χώρα αφορά τη διευθέτηση του ονόματος με την ΠΓΔΜ. Όπως προαναφέρθηκε αυτό αποτελεί μία μη στρατιωτική απειλή και διαμορφώνεται επί ενός ιστορικού και εθνοτικού άξονα που παραπέμπει σε αιτήματα "απελευθέρωσης" της Ελληνικής Μακεδονίας και ιστορικής συνέχειας.

Στην περίπτωση του Μακεδονικού κοινός στόχος της ελληνικής εθνικής στρατηγικής και των στόχων του διεθνούς παράγοντα είναι η επιβίωση της ΠΓΔΜ για στρατηγικούς λόγους προς όφελος της περιφερειακής ασφάλειας. Η διαφοροποίηση έγκειται μάλλον στην ανάγκη άμεσης στήριξης των Σκοπίων και στην αποκρυσταλλωμένη άποψη του διεθνούς παράγοντα ότι η Ελλάδα δεν απειλείται σε αντίθεση με την ΠΓΔΜ.

Η διευθέτηση του ζητήματος του ονόματος αποτελεί μία επί μέρους πτυχή του Μακεδονικού ζητήματος. Η σημαντικότερη ωστόσο είναι η εξωτερίκευση της κρατικής ιδεολογίας του "Μακεδονισμού"

14. Βλ. ενδεικτικά τις δηλώσεις του Γάλλου πρωθυπουργού Φρανσουά Φιγιόν κατά την πρόσφατη επίσκεψη του στην Κύπρο. "Γαλλικό "όχι" στην Τουρκία από την Κύπρο", Ελευθεροτυπία, 12-5-2008.

που θεμελιώνεται στην ιστορία. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η ιστορική διάσταση του Μακεδονικού ζητήματος αποτελεί το μέσο και όχι το στόχο της εξωτερικής πολιτικής της γείτονος. Συνιστά ένα μέσο "νομιμοποίησης" αιτημάτων "αποκατάστασης" μίας πρότερης τάξης πραγμάτων, παράμετρος επί της οποίας θεμελιώνεται το αλυτρωτικό αίτημα για "απελευθέρωση" της ελληνικής Μακεδονίας.

Ιστορικά το "Μακεδονικό ζήτημα" προέκυψε από τον ανταγωνισμό των βαλκανικών λαών για επέκταση μετά τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αυτό οδήγησε όχι μόνο σε ενδο-βαλκανικές συγκρούσεις αλλά και στην δημιουργία μειονοτικών ζητημάτων που εξακολουθούν να αποσταθεροποιούν την περιοχή μέχρι σήμερα. Εκτοτε οι στρατηγικές μειονότητες¹⁵ χρησιμοποιούνται ως μοχλός πίεσης και έκφραση αλυτρωτικών βλέψεων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη σύγκρουση των βαλκανικών εθνικισμών ουσιαστικά δεν επέτρεψαν επί μακρόν την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων αφού η επιβολή ενός πλαισίου αναγνώρισης και προστασίας μειονοτικών δικαιωμάτων συνδέθηκε με παράλληλα αιτήματα για μεταβολή του εδαφικού καθεστώτος.

Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου το Μακεδονικό ζήτημα διαμορφώθηκε με σαφή στόχο την ελληνική Μακεδονία, διαχρονικό μήλο της έριδος μεταξύ των βαλκανικών λαών. Ισχυρές αλυτρωτικές τάσεις εκφράσθηκαν όχι μόνο από τη Βουλγαρία αλλά και τη Γιουγκοσλαβία. Το καλοκαίρι του 1945 ο Τίτο επιτέθηκε λεκτικά κατά της Ελλάδας και ουσιαστικά θεμελίωσε την αλυτρωτική πολιτική του κατά της ελληνικής Μακεδονίας¹⁶. Την πολιτική αυτή αναγνώρισαν δυτικοί διπλωμάτες αλλά και αναλυτές. Ο C.L. Sulzberger, ανταποκριτής των New York Times, επιβεβαιώνει το στόχο του Βελιγραδίου σε μία αναφορά του στις 17 Νοεμβρίου 1946 όπου επισημαίνει:

15. Βλ. Γ. Βοσκόπουλος, Άγγλο-Ελληνικό Γλωσσάριο Στρατηγικών και Στρατιωτικών Όρων των ΕΔ, Mediapress, Αθήνα, 1998.

16. Βλ. "Tito's New Issue", The New York Times, July 10, 1945

"Η εξωτερική πολιτική της Γιουγκοσλαβίας θεμελιώνεται σε δύο κύριους αναθεωρητικούς άξονες, την Τεργέστη και τη Θεσσαλονίκη - αλλά και ένα δευτερεύοντα, το Klagenfurt, στην Αυστρία. Επί του παρόντος το Βελιγράδι αποδίδει έμφαση στο ζήτημα της Τεργέστης"¹⁷.

Η πολιτική αυτή ενεργοποίησε την Ελλάδα που προσπάθησε να διεθνοποιήσει το ζήτημα με την αρωγή των ΗΠΑ. Το Μάρτιο του 1947 ο Mark Ethridge, εκπρόσωπος των ΗΠΑ στην United Nations Balkans Commission of Inquiry, "ζήτησε από τους εκπροσώπους της Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας μία σαφή απάντηση στις καταγγελίες της ελληνικής πλευράς για διεξαγωγή αγώνα κατά της ελληνικής Μακεδονίας με στόχο την απόσχιση της από την Ελλάδα"¹⁸.

Ένα μήνα αργότερα οι ΗΠΑ επιβεβιώνουν με ενάργεια την αλυτρωτική δράση κατά της ελληνικής Μακεδονίας παρουσιάζοντας αδιάψευστα στοιχεία που επιβεβιώναν τις ελληνικές καταγγελίες. Ο W.H. Lawrence σε μία ανταπόκριση του από τη Γενεύη για τους New York Times υπογραμμίζει με έμφαση: "Οι ΗΠΑ μοίρασαν σήμερα στα άλλα δέκα μέλη της ερευνητικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών μία αναφορά με τα ευρήματα για το Μακεδονικό ζήτημα. Η αναφορά καταδεικνύει ότι η Γιουγκοσλαβία και η Βουλγαρία ενεπλάκησαν στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας με στόχο την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας προς όφελος της Γιουγκοσλαβίας και της δυτικής Θράκης προς όφελος της Βουλγαρίας"¹⁹.

Η πολιτική του Βελιγραδίου στόχευε, μεταξύ άλλων, και στον εκφοβισμό ή και την απομάκρυνση Ελλήνων και ατόμων με ελληνική εθνική συνείδηση από τη χώρα

17. Βλ. "Yugoslavs Eye Salonica, Macedonia and Klagenfurt. Also Objectives-Soviet Helps to Build Up Tito's Army", The New York Times, November 17, 1946.
18. Βλ. "Sofia, Belgrade asked for Policy; American on U.N. Commission Wants Reply to Charges of Interference With Greece", The New York Times, March 16, 1947.

19. Βλ. "U.S. Report for Balkan Mission Indicts Yugoslavia and Bulgaria; Summary of U.N. Inquiry Evidence Points to Intervention in Greece - Set-Up of Permanent Border Board Likely", The New York Times, April 22, 1947.

γεγονός που δημιούργησε τριβές μεταξύ Αθήνας και Βελιγραδίου. Σε αναφορά των New York Times το καλοκαίρι του 1949 επισημαίνεται ότι "ένας απροσδιόριστος αριθμός Ελλήνων υπηκόων που ζούσαν στα Σκόπια, πρωτεύουσα της Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας συνελήφθη"²⁰.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το Μακεδονικό ζήτημα αποτέλεσε σημείο τριβής μεταξύ της αδέσμευτης Γιουγκοσλαβίας και της φιλοσοβιετικής Βουλγαρίας²¹ που στο παρελθόν είχε αποτελέσει αιχμή του δόρατος της Σοβιετικής πολιτικής στην περιοχή. Μάλιστα το 1969 η Γιουγκοσλαβία είχε καταγγείλει τη Βουλγαρία για αλυτρωτισμό συνδέοντας την πολιτική της Σόφιας με το σοβιετικό δόγμα "περιορισμένης κυριαρχίας" και την κομμουνιστική αντίληψη περί "του δικαιώματος επέμβασης" στο εσωτερικό της χώρας.

Ιστορικά η ελληνική επιχειρηματολογία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί παρά το γεγονός ότι η Αθήνα σιώπησε επί δεκαετίες (1945-1990) στηρίζοντας έμπρακτα την αμερικανική πολιτική αρωγής προς την αδέσμευτη Γιουγκοσλαβία. Ουσιαστικά σήμερα η Αθήνα καλείται να αντιμετωπίσει τις συνέπειες αυτής της συμπαράταξης με τους συμμάχους της εντός της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αυτό καταδεικνύει και το σοκ της ελληνικής κοινωνίας με την ανάδειξη του Μακεδονικού στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Ωστόσο η αρχική ιδεολογική, ταξική πλατφόρμα διαμόρφωσης του Μακεδονικού και δημιουργίας της "μακεδονικής εθνότητας"²² μετεξελίχθηκαν. Μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την ανάδειξη νεόφυτων και ασταθών κρατών στα Βαλκάνια το ζήτημα τέθηκε με βάση την ανάγκη επιβίωσης της ΠΓΔΜ και του απογαλακτισμού της

20. Βλ. "Belgrade Holds Greeks; Arrests in Yugoslav Macedonia Reported in Athens", The New York Times, July 31, 1949.

21. Βλ. "Belgrade Blames Soviet Policy For Sofia's Macedonia Claims", The New York Times, February 28, 1969.

22. Σε αναφορά των New York Times ("Macedonia Stirred by Beauty Contest"), Au-gust 8, 1966) επισημαίνεται ότι η "Γιουγκοσλαβική Μακεδονία απέκτησε τη δική της εθνότητα και γλώσσα πριν από 20 χρόνια".

από το Βελιγράδι. Αφορούσε το αναφαίρετο δικαιώμα μίας μικρής χώρας στην ανεξαρτησία και το δικαιώμα του λαού της στον αυτοπροσδιορισμό, ωστόσο η κρίση στη Γιουγκοσλαβία και η απόφαση να δοθεί προτεραιότητα σε ζητήματα που αφορούσαν την αυτοδιάθεση, τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα υπερκάλυψαν τις σαφείς πτυχές ασφαλείας που εμπεριείχε το ζήτημα για την Ελλάδα.

Για την ελληνική πλευρά το ζήτημα συνιστούσε μία διπλή απειλή. Πρώτον, αποτελούσε αναβίωση των ανταγωνισμών στη βαλκανική χερσόνησο για τον έλεγχο της ελληνικής Μακεδονίας, το μεγαλύτερο και αρχαιότερο τμήμα της γεωγραφικής Μακεδονίας. Για την ελληνική πλευρά το ζήτημα αποτελούσε μία στρατιωτική απειλή (*non-military threat*) που επιχειρείτο να νομιμοποιηθεί μέσω πρακτικών ιστορικής τεκμηρίωσης.

Στον αντίποδα για την ΠΓΔΜ αποτελούσε ζήτημα επιβίωσης στο ασταθές βαλκανικό υποσύστημα ασφαλείας, καθώς η χώρα αντιμετώπιζε μία εσωτερική απειλή (αλβανικός εθνικισμός) αλλά και την πολιτική του Βελιγραδίου. Οι προτεραιότητες αυτές οδήγησαν σε πολιτικές καταστολής όσων στο εσωτερικό της χώρας αυτοπροσδιορίζονταν ως "Βούλγαροι-Μακεδόνες". Αυτό ουσιαστικά παρέπεμπε στην εποχή Τίτο και την πολιτική ανάσχεσης της Βουλγαροφιλίας με αιχμή του δόρατος τη δημιουργία μίας διακριτής μακεδονικής εθνικής ταυτότητας.

Από τη de jure ανάδειξη του προβλήματος με την ανεξαρτητοποίηση της ΠΓΔΜ η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν κατάφερε να αναδείξει επαρκώς τη διάσταση ασφαλείας του ζητήματος²³. Η ιστορία παρά τις αντιφατικές, μη συμβατές και ανταγωνιστικές αφηγήσεις των εμπλεκομένων πλευρών αποτέλεσε εργαλείο και μέσο στα

23. Βλ. George Vosopoulos, Greece, Common Foreign and Security Policy and the European Union: Interaction Within and Between a Zone of Peace and a Zone of Turmoil as an Explanatory Factor, PhD Thesis, Exeter University (UK), Centre for European Studies, 24. Ωστόσο και από την ελληνική πλευρά χρησιμοποιήθηκε με αμετροέπεια και ενίστε αναποτελεσματικά..

χέρια των εθνικιστών στα Σκόπια²⁴ και όχι ένα αυτοσκοπό. Ουσιαστικά και οι δύο πλευρές χρησιμοποίησαν ιστορικά ή μη ντοκουμέντα και ερμηνείες με διαφορετικούς στόχους. Από την πλευρά της γειτονικής χώρας η ιστορική παράμετρος αποτέλεσε μέσο "τεκμηρίωσης" του αλυτρωτισμού και υπερκάλυψης της διαδικασίας εθνογένεσης του "Μακεδονικού έθνους". Στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκε ως μέσο στήριξης του εδαφικού καθεστώτος και ανάδειξης της καινοφανούς προσέγγισης περί Μακεδονισμού.

Υπό αυτό το πρίσμα σήμερα απαιτείται μία λύση που δεν θα επιτρέπει παρανοήσεις στο μέλλον και θα προσδιορίζει τη γειτονική χώρα γεωγραφικά. Ωστόσο η επίλυση του ζητήματος του ονόματος δεν αποτελεί τη σημαντικότερη πτυχή του Μακεδονικού. Ο αλυτρωτισμός και το "αίτημα" προς τις νεότερες γενιές για "απελευθέρωση" της ελληνικής Μακεδονίας (Μακεδονίας του Αιγαίου για τους εθνικιστές στη γείτονα) παραμένουν. Η επίλυση του ζητήματος του ονόματος δεν αναμένεται να επιλύσει το Μακεδονικό. Οι όποιες πολιτικές αποφάσεις δεν μπορούν να υπερκαλύψουν μία εθνική ταυτότητα ακόμα και αν αυτή αποτελεί προϊόν πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Αυτό που θα πρέπει να γίνει αντιληπτό από τη γειτονική χώρα είναι ότι οι εταιρικές σχέσεις (ΕΕ) και οι συμμαχίες (NATO) μπορούν να οικοδομηθούν μέσα από κοινούς και όχι ανταγωνιστικούς στόχους, κοινούς θεσμούς και αξίες γεγονός που κατέστη σαφές στη μη πρόσκληση της χώρας να ενταχθεί στο NATO. Η ένταξη της ΠΓΔΜ υπό τις σημερινές συνθήκες ουσιαστικά θα αναιρούσε το *casus foederis* που διαχρονικά εκφράζει η Ατλαντική Συμμαχία έναντι των συμμάχων και θα δημιουργούσε ένα δεύτερο πεδίο ενδο-ατλαντικών εντάσεων πέραν αυτού των ευρω-τουρκικών.

Η ελληνική πολιτική όπως εξωτερικεύθηκε και στη Σύνοδο του NATO στο Βουκουρέστι απετέλεσε μία πράξη άμυνας, μία επιλογή που στηρίζει το εδαφικό καθεστώς και όχι μία πράξη που στοχεύει στην απομόνωση ή υπονόμευση της γειτονικής

χώρας. Μία ψύχραιμη ανάλυση των δεδομένων θα βοηθήσει τους γείτονες να αντιληφθούν ποιος είναι ο υπαρκτός και όχι πιθανολογούμενος κίνδυνος για την επιβίωση της, κάτι που η ηγεσία της ΠΓΔΜ δεν μπορεί να αντιληφθεί υπό το βάρος του εθνικισμού και λαϊκισμού αλλά και της αμέριστης διπλωματικής αρωγής των ΗΠΑ.

Ουσιαστικά το ζήτημα του ονόματος δεν θα προσδιορίσει τη βιωσιμότητα της ΠΓΔΜ κάτι που δεν έχει τονιστεί στον πρέποντα βαθμό από την ελληνική πλευρά. Επί της ουσίας αποτελεί μία διαμάχη ανάμεσα σε μία χώρα που στηρίζει το εδαφικό καθεστώς και σε μία χώρα που το αμφισβητεί μιλώντας με όρους, ιδεοληψίες, ιδεολογίες και αντιλήψεις που παραπέμπουν στον προηγούμενο αιώνα. Δεν αποτελεί ζήτημα εθνοτικής καθαρότητας αλλά ουσιαστικής και έμπρακτης αποδοχής ότι τα λάθη και αδιέξοδα του παρελθόντος μπορούν να μας διδάξουν πολλά για το κοινό μας μέλλον.

Το ερώτημα που καλούμαστε να απαντήσουμε είναι αν ήταν ο εθνικισμός που υποκίνησε τους ισχυρισμούς των γειτόνων και την παραχάραξη της ιστορίας αλλά και το βαθμό στον οποίο αυτοί οι παράμετροι υπονομεύουν το εδαφικό καθεστώς και την ελληνική Μακεδονία. Ενισχυτική αυτής της άποψης είναι η αξιολόγηση ότι "η ιστορία συχνά αποκτά τεράστια σημασία για τους εθνικιστές... οι οποίοι... την χρησιμοποιούν για να αποδείξουν την πρότερη κατοχή εδαφών από μία χώρα με την οποία το νεόφυτο έθνος ισχυρίζεται ότι έχει συγγένεια"²⁵.

Δια Ταύτα

Στη μετα-ψυχροπολεμική εποχή η Ελλάδα αποτελεί τη μοναδική χώρα μέλος της ΕΕ και του NATO που αντιμετωπίζει ουσιαστικές απειλές στο στρατιωτικό και μη πεδίο. Είναι η μοναδική χώρα που απειλείται με *casus belli* από την Τουρκία και η μόνη χώρα της οποίας αμφισβητούνται κυριαρχικά δικαιώματα. Αν και η Τουρκία και η ΠΓΔΜ αποτελούν δύο διαφορετικής υφής απειλές

25. Βλ. Hugh Poulton, *Who are the Macedonians*, Hurst & Company, London, 1995, σ. 8.

οι δύο χώρες αποτελούν αιχμή του δόρατος του αναθεωρητισμού στη νοτιο-ανατολική Ευρώπη.

Παρά τις προσπάθειες της ελληνικής πλευράς να αποδεσμευθεί από ένα πλαίσιο χάραξης εξωτερικής πολιτικής που θεμελιώνεται σε ιστορικά στερεότυπα και καχυποψία, Τουρκία και ΠΓΔΜ δρουν με γνώμονα λογικές παίγνιου μηδενικού αθροίσματος.

Στη περίπτωση της Τουρκίας η ελληνική στρατηγική έναντι της ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας ορθώς μετεβλήθη, καθώς με αυτόν τον τρόπο αποενοχοποιήθηκε η Αθήνα και ανάγκασε τους λοιπούς εταίρους να αναλάβουν το μέρος της ευθύνης που τους αναλογεί. Η μεταβολή αυτή θεωρήθηκε ως μία ένδειξη "εξευρωπαϊσμού" της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, ωστόσο η αξιολόγηση αυτή υποβαθμίζει τη σπουδαιότητα του εθνικού συμφέροντος και ουσιαστικά το συνδέει με πολιτισμικούς παραμέτρους. Επιπλέον ο προσδιορισμός αυτός αναφέρεται έμμεσα ή άμεσα στο βαθμό συμβατότητας του με τις επιδιώξεις ισχυρών εξωγενών παραγόντων και τη σύγκλιση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με την ευρύτερη αμερικανική στρατηγική και τις προτεραιότητες ορισμένων ευρωπαίων εταίρων.

Σε πρακτικό επίπεδο η Τουρκία αμφισβητεί στην πράξη τη Συνθήκη της Λοζάνης του 1923. Η αμφισβήτηση του *status quo* στο Αιγαίο αποτελεί θεμελιώδη παράμετρο διαμόρφωσης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής καθώς η Ελλάδα αποτελεί χώρα που υπερασπίζεται το εδαφικό καθεστώς και επιθυμεί την ειρηνική επίλυση των όποιων διαφορών ενώ η Τουρκία προσεγγίζει την Ελλάδα μέσα από ένα πρίσμα μιλιταρισμού. Η διεθνής αυτή συμπεριφορά της Τουρκίας δεν καταδεικνύει μία πολιτισμική υστέρηση της γείτονος και σίγουρα δεν την κατατάσσει στους "μη πολιτισμένους" λαούς όπως αφοριστικά πρότεινε ο Samuel Huntington.

Αντίθετα παραπέμπει σε μία αδυναμία θεώρησης και αποδοχής ενός συνεργατικού πλαισίου επίλυσης των διμερών διαφορών. Ουσιαστικά η πολιτική και στρατιωτική κουλτούρα στη γείτονα δεν μπορεί να λειτουργήσει με βάση τους κανόνες και νόρμες

διεθνούς συμπεριφοράς των δυτικοευρωπαϊκών δημοκρατιών λόγω μίας εγγενούς αδυναμίας να προσεγγίσει τις διακρατικές σχέσεις μέσα από ένα συνεργατικό πλαίσιο χωρίς την αρωγή της στρατιωτικής ισχύος.

Στη περίπτωση της ΠΓΔΜ ο αλυτρωτισμός από πλευράς Σκοπίων εστιάζεται στον υπαινιγμό ή άμεση αναφορά σε ένα "κράτος" που διαμελίστηκε από Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία οπότε τίθεται ο στόχος "απελευθέρωσης" των εδαφών της "ενιαίας" Μακεδονίας η οποία ωστόσο δεν υπήρξε ποτέ ως ενιαία κρατική οντότητα. Η ανάγκη ιστορικής τεκμηρίωσης της ύπαρξης Μακεδονικού έθνους και "ιστορικής ακρίβειας" οδήγησε στην αλλοίωση ιστορικών γεγονότων.

Όπως υπογραμμίζεται από τον H. Poulton, "στο πέρασμα της ιστορίας οι σύγχρονοι εθνικιστές προπαγανδίζουν ξαναγράφοντας την ιστορία, διαμορφώνοντας την σύμφωνα με τους στόχους που έχουν θέσει ..Στη σύγχρονη εποχή και υπό ορισμένες προϋποθέσεις και συνθήκες μπορούν να δημιουργηθούν έθνη μέσα από μία διαδικασία εθνογένεσης"²⁶. Αυτή η διαδικασία καθίσταται προβληματική όταν η διαδικασία λαμβάνει χώρα σε βάρος μίας άλλης εθνικής ταυτότητας²⁷, καθώς "η γέννηση μίας εθνικής ταυτότητας (έθνους) μπορεί να συνιστά απειλή για ένα άλλο έθνος.. Επιπλέον η δημιουργία η απογαλακτισμός μίας εθνικής ομάδας μπορεί να λάβει χώρα σε βάρος της ιστορικής αλήθειας και των ιστορικών γεγονότων τα οποία καθίστανται στόχος των εθνικιστών"²⁸.

Τουρκία και ΠΓΔΜ αποτελούν τον

26. *ibid*, σ. 3.

27. Όπως σημειώνεται, "αυτό αποτελεί παρενέργεια την εθνογένεσης" Βλ. Buzan B., *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, harvester Wheatsheaf, 1990.

28. Ο εθνικισμός εδώ ορίζεται ως "ένα μαχητικό ιδεολογικό κίνημα που στοχεύει να ενώσει τα μέλη μίας ομάδας ανθρώπων που μοιράζονται μία κοινή κουλτούρα". Βλ. Hugh Poulton, o., π., σ. 6. και Γ. Βοσκόπουλος, Άγγλο-Ελληνικό Γλωσσάριο Στρατηγικών και Στρατιωτικών Όρων των ΕΔ, o., π., σσ. 88-89.

29. Σε αυτόν θα πρέπει να συμπεριληφθεί και ο αλβανικός μεγαλοϊδεατισμός που εξωτερικεύεται επεροχρονισμένα και απειλεί το εδαφικό καθεστώς στην περιοχή.

ενεργό πυρήνα²⁹ των αναθεωρητικών δυνάμεων στα Βαλκάνια και συνιστούν απειλή για το περιβάλλον ασφαλείας της Ελλάδας. Λόγω της διαφορετικής υφής απειλής που θέτουν, οφείλουν να αντιμετωπίζονται με τα ανάλογα μέσα και επικοινωνιακή πολιτική. Επιθυμία της Ελλάδας είναι η επίλυση των διαφορών με τις δύο χώρες με βάση το διεθνές δίκαιο και την αποφυγή εντάσεων. Ωστόσο αυτό απαιτεί τη διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου νοηματικού μοντέλου επίλυσης διαφορών και από τις δύο χώρες. Η ελληνική εξωτερική πολιτική προσαρμόστηκε σε σημαντικό βαθμό με τα νέα δεδομένα και απαιτήσεις της εποχής με γνώμονα τη σταθερότητα στην περιοχή. Στρατηγικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής είναι η δημιουργία μίας κοινότητας ασφαλείας στην περιοχή της νοτιο-ανατολικής Ευρώπης. Ωστόσο είναι σαφές πως είναι πλέον σειρά των γειτόνων να προχωρήσουν σε μία ουσιαστική μεταβολή της πολιτικής τους. Η όποια προσπάθεια προσέγγισης είναι επιθυμητή ωστόσο οφείλει να χαρακτηρίζεται από αμοιβαιότητα.

Παραλαβή - Παράδοση Διοίκησης ΑΔΙΣΠΟ

Στις 12 Μαρτίου 2008 πραγματοποιήθηκε η τελετή παραλαβής παράδοσης των Διοικητών της ΑΔΙΣΠΟ

Χαιρετισμός του νέου Διοικητή της ΑΔΙΣΠΟ Υππχου (Ι)
Κων/ου Βλαχάβα

Ακολούθησε δεξίωση, με απονομή αναμνηστικών δώρων στον απερχόμενο διοικητή της ΑΔΙΣΠΟ Υππχο κ. Δημήτριο Βαμπούλα

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ

Η ΑΔΙΣΠΟ πραγματοποίησε
Ημερίδα με Θέμα “Σχέσεις ΜΜΕ
με Ένοπλες Δυνάμεις” στις 26
Μαρτίου 2008

Ακολούθησε επίδοση
αναμνηστικών πλακετών στους
ομιλιτές της Ημερίδας από τον
Δκτη της ΑΔΙΣΠΟ Υπτχ
κ. Κων/νο Βλαχάβα

Επίσκεψη και Διάλεξη του Νομάρχη
Θεσσαλονίκης
κ. Παναγιώτη Ψωμιάδη στην ΑΔΙΣΠΟ
στις 4 Απριλίου 2008

Επίσκεψη του Α/ΓΕΝ
Ανχου Γεώργιου
Καραμανλίκη ΠΝ και
Διάλεξη με θέμα
“Προκλήσεις - Επιλογές -
Προοπτικές ΠΝ”

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ

Η ΑΔΙΣΠΟ πραγματοποίησε
Ημερίδα με Θέμα
“Η Διαμόρφωση μιας Νέας
Δυναμικής. Το Νέο

Γεωπολιτικό Σκηνικό στο Χώρο της
Ενέργειας και ο Ρόλος Ρωσίας -
Κεντρικής Ασίας - Αφρικής”.

Διάλεξη του Αντγου εα κ. Κων/νου
Καραγεωργίου με θέμα “Απόβαση στη
Νορμανδία”

Διάλεξη του Εππγου Σεραφείμ Παπαποστόλου
Επιτελάρχη Γ'ΣΣ/NDC-GR με θέμα “Αποστολή Οργάνωση
Προοπτικές Πολυεθνικού Στρατηγείου NDC-GR”

Επίσκεψη και Ενημέρωση της ΣΔΙΕΠΝ στην ΑΔΙΣΠΟ.
Ακολούθησε τελετή με απονομή αναμνηστικών πλακετών από το
Δκτη της ΑΔΙΣΠΟ Υπτχο (Ι) κ. Κων/νο Βλαχάβα

Διάλεξη του ΥΠΕΘΑ στην ΑΔΙΣΠΟ με θέμα “Προτάσεις και
καλές πρακτικές του Εθνικού Θεματικού Δικτύου για την
Ισότητα των Φύλων”

Εκπαιδευτικό Ταξίδι της ΑΔΙΣΠΟ στη Ρόδο

Ενημέρωση από το Δκτη της ΑΣΔΕΝ, παράθεση γεύματος και ανταλλαγή αναμνηστικών πλακετών με τον Διευθυντή Σπουδών της ΑΔΙΣΠΟ Απχο κ. Ηλία Δημητρόπουλου ΠΝ

Εκπαιδευτικό Ταξίδι της ΑΔΙΣΠΟ στη Λήμνο

Ενημέρωση από το Δκτη της 88 ΣΔΙ και
ανταλλαγή αναμνηστικών πλακετών με το Δκτη
της ΑΔΙΣΠΟ Υπτχο κ. Κων/νο Βλαχάβα και
Επίσκεψη στην 130 ΣΜ

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
Επιθεώρηση

Εκπαιδευτικό Ταξίδι της ΑΔΙΣΠΟ στη Λέσβο

Ενημέρωση από το Δκτη της 285Μ/Κ ΤΠ και
Επίσκεψη Κάστρο της Μυτιλήνης

Εκπαιδευτικό Ταξίδι της ΑΔΙΣΠΟ στη Σάμο

Επίσκεψη στο Φυλάκιο της “Ψιλής Άμμου” και
στο “Ευπαλύνιο Όρυγμα” και ανταλλαγή
αναμνηστικών πλακετών με τον Υπκτη της
ΑΔΙΣΠΟ Ταξίδι Κ. Ιωάννη Πασχαλιδη

Εκπαιδευτικό Ταξίδι της ΑΔΙΣΠΟ στη Χίο

Επίσκεψη και Ενημέρωση στη ΛΑΦ Χίου, στο
Αμφιθέατρο Πανεπιστημίου Αιγαίου και
ανταλλαγή αναμνηστικών

ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή της Σχολής είναι να παρέχει διακλαδική εκπαίδευση
επιχειρησιακού και στρατηγικού επιπέδου, καθώς και επιμόρφωση
σε βασικά θέματα γεωπολιτικής σε ανώτερους αξιωματικούς την
τριάντα Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) με σκοπό την
προαγωγή της ικανότητάς τους στη σχεδίαση, διεύθυνση,
διεξαγωγή διακλαδικών επιχειρήσεων, την κατάρτισή τους για τη
στελέχωση εθνικών και συμμαχικών διακλαδικών στρατηγείων, στο
εσωτερικό ή εξωτερικό και λοιπών εθνικών - συμμαχικών διεθνών
θέσεων και για να τους καταστήσει ικανούς διοικητές και επιτελείς
διακλαδικών στρατηγείων.

Η Σχολή λειτουργεί και ως επιστημονικός και επιτελικός φορέας
στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων για θέματα διακλαδικότητας,
άμυνας, ασφάλειας και γεωπολιτικής - στρατηγικής εθνικού -

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ

Επιθεώρηση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ